

VILNIAUS LOPŠELIS-DARŽELIS „GANDRIUKAS“

UGDYMO PROGRAMA

MAŽOSIOS ASMENYBĖS ŽINGSNIAI

Vilnius, 2017

TURINYS

I. BENDROSIOS NUOSTATOS	3
II. VAIKO, TĖVŲ (GLOBĖJŲ), BENDRUOMENĖS POREIKIAI.....	4
III. FILOSOFIJA, MISIJA IR VIZIJA	5
IV. PEDAGOGŲ IR KITŲ SPECIALISTŲ PASIRENGIMAS.....	5
V. ĮSTAIGOS SAVITUMAS.....	7
VI. UGDYMO PRINCIPAI	8
VII. TIKSLAS, UŽDAVINIAI	8
VIII. UGDYMO(SI) PROGRAMOS METODAI IR PRIEMONĖS	9
IX. IKIMOKYKLINIO UGDYMO(SI) FORMOS, TECHNOLOGIJOS IR PRIEMONĖS.....	9
X. PROGRAMOS TURINYS	13
XI. VAIKŲ PASIEKIMŲ APRAŠAS	15
NAUDOTA LITERATŪRA	101
PRIEDAI	102

I. BENDROSIOS NUOSTATOS

INFORMACIJA APIE ĮSTAIGĄ:

Darželio veiklos pradžia – 1989-01-23;

Institucijos grupė – 3110 (ikimokyklinio ugdymo įstaiga);

Tipas – 3112 (lopšelis-darželis);

Juridinis statusas – 1 (juridinis asmuo);

Identifikavimo kodas – 190033129;

Darželio priklausomybės tipas – 2 (savivaldybės);

Darželio adresas: Fabijoniškių g. 7, LT – 07122 Vilnius, tel. 85-2724621, Tel /fax 85-2721516;

Darželio el. paštas rastine@gandriukas.vilnius.lm.lt arba darzelis@gandriukas.lt;

Darželio tinklapis internete – www.gandriukas.lt;

Ugdymo kalba – lietuvių kalba;

Darželio steigėjas - Vilniaus miesto savivaldybės taryba;

Kodas – 111109233;

Adresas - Konstitucijos pr. 3, LT-09601 Vilnius;

Darželio veiklos koordinatorius – Vilniaus savivaldybės administracijos Švietimo skyrius;

Kodas – 9163147;

Adresas – Konstitucijos pr. 3, LT-09601 Vilnius;

Ugdymo forma – dieninė;

Pagrindinė veiklos rūšis- *ikimokyklinis ugdymas (su priešmokyklinio ugdymo grupėmis)*; Kodas – 80.10.10.

Įstaigoje veikia dvylika grupių, lanko ~275 vaikai. Iš jų: dvi ankstyvojo amžiaus (2 m.- 3 m. vaikams), aštuonios ikimokyklinio amžiaus (3 m. – 6 m. vaikams), dvi priešmokyklinio ugdymo grupės (6 m. – 7 m. vaikams).

Darželis yra Vilniaus savivaldybės biudžetinė, nesiekianti pelno ikimokyklinio vaikų ugdymo institucija, padedanti tėvams vykdyti vaikų ugdymo funkcijas. Ji savo veiklą grindžia Lietuvos Respublikos Konstitucija, Švietimo ir kitais įstatymais, Vyriausybės nutarimais, Švietimo ir mokslo ministerijos norminiais teisės aktais.

1. Lietuvos respublikos vaiko teisių apsaugos pagrindų įstatymo Nr. I-1234 2, 6, 10, 49, 56, 57 straipsnių pakeitimo ir įstatymo papildymo 2¹ straipsniu įstatymas, 2017 m. vasario 14 d. Nr. XIII-204.
2. Jungtinių tautų vaiko teisių konvencija, ratifikuota 1995 m. liepos 3 d. Lietuvos respublikos įstatymu Nr. I- 983.
3. Vaiko gerovės valstybės politikos strategija, patvirtinta Lietuvos Respublikos vyriausybės 2005 m. vasario 17 d. nutarimu Nr. 184.
4. Ikimokyklinio amžiaus vaikų pasiekimų aprašas, patvirtintas Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministerijos 2014 m.
5. Geros mokyklos koncepcija, Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro
6. 2015 m. gruodžio 21 d. įsakymu Nr. V-1308

7. Valstybinė švietimo 2013–2022 metų strategija
8. Vaiko teisių apsaugos pagrindų įstatymo pakeitimais, seime priimtas 2017-02-14.
9. Bendrojo ugdymo dalykų vadovėlių ir mokymosi priemonių atitikties teisės aktams įvertinimo ir aprūdinimo jais tvarkos aprašas, patvirtintas Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro 2011 m. lapkričio 30 d. įsakymu Nr. V-2310.
10. Švietimo aprūpinimo standartai, patvirtinti Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro 2011 m. gruodžio 12 d. įsakymu Nr. V-2368.

II. VAIKO, TĖVŲ (GLOBĖJŲ), BENDRUOMENĖS POREIKIAI

Ši programa taikoma 2 – 6 metų vaikų ugdymui. Ji skirta:

- pedagogams, dirbantiems su ankstyvojo ir ikimokyklinio amžiaus vaikais;
- tėvams, turintiems ikimokyklinio amžiaus vaiką.

„Žmogaus prigimčiai išsiskleisti padeda ugdymas. Gamta žmogų apdovanoja įvairiais pradais, bet visi jie yra tik užuomazgos ir linkimai, visi jie ilgisi ugdomosios pagalbos savo išsiskleidimui“ (Maceina, 2000). Programa orientuota į vaiko poreikių tenkinimą. Vaiko poreikis turėti geras socialines, edukacines vystymosi sąlygas yra vienas pagrindinių ir su vaiko amžiumi nesikeičiančių interesų. Atsižvelgiant į individualius, specialiuosius poreikius, siekiame bendradarbiavimo, pažinimo, saviraiškos.

- **Poreikis jaustis saugiai:** vaikas gali jaustis saugus, pradžioje būdamas suaugusiųjų globoje, palaipsniui ir pats mokosi saugoti save.
- **Poreikis judėti:** vaikas nuolat juda, bėgioja, sportuoja, laipioja judėjimui ir aktyviai veiklai skirtose zonose: mankštos kambaryje, lauko aikštelėse.
- **Poreikis žaisti:** kiekvienas vaikas turi galimybę žaisti su jam patinkančiais žaislais, pasirinkti žaidimo vietą, draugus. Žaisdamas jis išreiškia savo socialinę patirtį, bendrauja.
- **Poreikis bendrauti:** vaikas nori būti gerbiamas, kitų pripažintas, kaip turintis savitų gabumų, vertingų savybių, išlikti savitu, skirtingu nuo kitų.
- **Poreikis patenkinti savo smalsumą:** tenkindamas savo smalsumą, vaikas kaupia žinias, tikslina turimus daiktų vaizdinius, veikia aplinkoje su įvairiais daiktais, kartu plečia savo žodyną. Vaikas nori viską paliesti, pajusti todėl, kad jo saviti mokymosi metodai.
- **Poreikis būti savarankiškam:** vaikas nori pats savarankiškai valgyti, rengtis, pasirinkti veiklą, priemones, žaislus.
- **Poreikis produktyviai ir kūrybingai veiklai:** šiuolaikinėje žinių ir technologijų visuomenėje augantis vaikas domisi, nori žaisti kompiuterinius ir kt. žaidimus. Vaikas beveik visada nori ką nors veikti: piešti, lipdyti, konstruoti. Tam, kad vaikas galėtų įgyvendinti savo sumanymus, jam sudaromos palankios sąlygos tai atlikti, sukuriant lanksčią ir mobilią ugdymosi aplinką.

Įstaigos puoselėjamos vaikų galios, lemiančios asmenybės vystymąsi ir integracijos į visuomenę sėkmę, tikslingai ugdomos vaikų vertybinės nuostatos, tenkinami svarbiausieji jų poreikiai: pažinimo, bendravimo, asmeninio vertingumo, saviraiškos, judėjimo, fizinio ir psichinio saugumo. Siekiant tenkinti įstaigą lankančių vaikų poreikius, taikomas visapusiškas vaikų ugdymas, atsižvelgiant į vaikų amžių,

raidos ypatumus, specialiuosius poreikius. Įstaigą lankantiems vaikams teikiama specialiojo ugdymo pedagogo pagalba.

III. FILOSOFIJA, MISIJA IR VIZIJA

Filosofija orientuota į humanistinės psichologijos teoriją, kurios pagrindinis bruožas – tai požiūris į žmogaus prigimtį. „Kiekvieno žmogaus būtis – unikali, asmuo yra aktyvus, autonomiškas, į pasirinkimą orientuotas, prisitaikantis ir kintantis, išties nuolat tampantis“ (Rogers, Maslow). Humanistinis ugdymas grindžiamas grynai žmogiškomis vertybėmis: laisve, saviraiška, kūryba, meile, tiesa, gėriu, grožiu ir kt. Humanistinė filosofija padėjo suformuoti pagrindinę darželio nuostatą – „Norint vaiką ugdyti – pirmiausia jį reikia pažinti“ padėti vaikui pažvelgti į save, pažinti savo „aš“, teigiamai vertinti, nuolat pajusti pasisekimo, džiaugsmingo gyvenimo jausmą.

LOPŠELIO – DARŽELIO MISIJA – teikti kokybiškas ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo paslaugas, užtikrinant aktyvią vaiko saviraišką ugdymo procese. Užtikrinti įstaigos konkurencingumą, aktyvumą, patrauklumą klientams, kuriant besimokančią ir efektyviai bendradarbiaujančią bendruomenę.

LOPŠELIO – DARŽELIO VIZIJA:

Lopšelis – darželis „Gandriukas“ – demokratiška, efektyviai valdoma, nuolat besimokanti įstaiga, sveikos gyvensenos vertybių puoselėtoja ir skatintoja, orientuota į vaiko gebėjimų aktyvią raišką ir auginanti vaiko asmenybę – pilietį.

IV. PEDAGOGŲ IR KITŲ SPECIALISTŲ PASIRENGIMAS

Visi ugdytojai (ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo pedagogai, meninio ugdymo pedagogas, kūno kultūros pedagogas, specialiojo ugdymo pedagogas) kvalifikuoti, turi aukštąjį (universitetinį arba neuniversitetinį) išsilavinimą, integruoto ugdymo bei komandinio darbo praktiką.

Paskatinti šių dienų iššūkių, pedagogai įgijo ir tobulina šiuos gebėjimus:

- Suvokti esminius turinio dalykus;
- Tirti, planuoti, numatyti ugdymo strategijas, jas įgyvendinti;
- Ugdymo realybėje sukurti pedagoginę sąveiką;
- Sumaniai ir kūrybiškai derinti ugdymo metodus;
- Individualizuoti ir diferencijuoti ugdymą;
- Apibendrinti pedagoginę praktiką;
- Dirbti komandoje;
- Problemas geba spręsti projektiniu metodu;
- Pedagogai ir specialistai bendradarbiauja tarpusavyje.

Pedagogai inicijuoja, organizuoja ir dalyvauja mikrorajono, Vilniaus miesto ir respublikos mastu organizuojamuose renginiuose bei ikimokyklinių įstaigų metodinių centrų ir draugijų veiklose (akcijos, parodos, konkursai, šventės, projektai).

Vaikų ugdymo procese akcentuojami esminiai pedagogo veiklos principai ir uždaviniai:

- Kurti žaidybinių aplinką – paruošti saugią vietą veiklai, parinkti priemones, žaislus;
- Skatinti vaikus žaisti, žaisti kartu su jais;
- Įsiklausyti į vaikų siūlomą žaidimų tematiką;
- Ieškoti vaikų veiklai motyvavimo priemonių;
- Savo pavyzdžiu ugdyti kaip bendrauti (pasisveikinti, padėkoti, paprašyti, pagirti, atsiprašyti);
- Inspiruoti (pasiūlyti idėją, sudominti trumpalaikiais ir ilgalaikiais gamtos stebėjimais, sukurti probleminę situaciją ir t.t.) vaikų veiklą mažomis grupelėmis;
- Taikyti vaikų veikloje informacines technologijas;
- Supažindinti vaikus su įvairiais mokymosi būdais, skatinti vaikus rinktis ir išbandyti įvairias priemones, eksperimentuoti;
- Turtinti vaikų patirtį: pokalbiai vaikams aktualiomis temomis, išvykos, stebėjimai, grožinės literatūros skaitymas, vaikų teatro pasirodymų organizavimas, ekskursijos;
- Skatinti vaikų savarankiškumą;
- Organizuoti judrius ir ramius žaidimus, estafetes, sporto, sveikatingumo pramogos, akcijos;
- Sužadinti vaiko kūrybiškumą;
- Rengti vaikų ir tėvų darbelių užduoteles;
- Skatinti vaikų pirmuosius, savarankiškus dorovinius bei estetinius vertinimus;
- Stebėti, fiksuoti, analizuoti vaikų veiklą;
- Supažindinti tėvus su vaiko gebėjimais ir pasiekimais.

Darželyje dirba 24 pedagogai: aštuoniolika ikimokyklinio ugdymo pedagogų, du priešmokyklinio ugdymo pedagogai, vienas meninio ugdymo pedagogas, vienas specialiojo ugdymo pedagogas, direktorė ir direktorės pavaduotoja ugdymui. 2 pedagogai įgiję edukologijos magistro laipsnį, 14 – pedagogų įgiję aukštąjį išsilavinimą, 6 – spec. vidurinį, 2 pedagogai – studijuoja. Įstaigoje yra 1 mokytojas ekspertas, 5 mokytojai metodininkai, 12 yra įgiję vyresniųjų mokytojų kvalifikaciją, 2 auklėtojų kvalifikaciją ir 2 mokosi, todėl kol kas kelti kvalifikacijos negali. Pedagogų darbas grindžiamas demokratiškumo, humaniškumo ir atsinaujinimo principais bei fundamentaliosiomis vertybėmis. Įstaigoje įgyvendinama pedagogų nuolatinio mokymosi idėja. Dalyvaujama šalies, miesto ir rajono organizuojamuose projektuose ir kitokuose renginiuose, susitikimuose, skleidžiant gerą patirtį. Inicijuojamos įvairios pedagogų savianalizės ir įsivertinimo formos.

Pedagogų funkcijos:

- organizuoti ir vykdyti ugdomąjį procesą:
  - planuoti grupės ugdomąją veiklą;
  - kurti grupės ugdomąją aplinką, parinkti priemones;
  - ugdyti ir/ar dalyvauti vaikų ugdymo(-si) procese.
- prireikus dalyvauti rengiant individualias vaikų ugdymo(-si) programas;
- sistemingai vertinti, fiksuoti vaikų daromą pažangą, apie jų pasiekimus informuoti tėvus (globėjus);

- teikti informaciją, pagal kompetenciją konsultuoti tėvus (globėjus), kitus įstaigoje dirbančius specialistus ikimokyklinio amžiaus vaikų ugdymo klausimais;
- inicijuoti ir/ar dalyvauti bendruose įstaigos renginiuose, projektuose ir kitose veiklose.

V. ĮSTAIGOS SAVITUMAS

Siekdami efektyvinti įstaigos darbą, tobuliname organizacijos struktūrą. Laikomės pozicijos, kad sėkmingai veikančios institucijos požymis yra jos narių vienybės jausmas, bendras suvokimas, ko jie siekia, tai yra, bendradarbiavimo kultūros sutelktumas. Šiai kultūrai sukurti reikalingas darželio bendruomenės sutelktumas, kurio pradžia – palankus organizacijos narių bendravimas ir bendradarbiavimas. Tuo pagrindu, siekiant darželio efektyvumo, tobulėjimo, siekiame kuo daugiau įtraukti bendruomenės narių, o ypač tėvų, į įstaigos kaitos procesus, skatinti, inicijuoti naujoves, siūlyti sprendimus.

Darželyje puoselėjamas kiekvieno vaiko individualumas, savitumas, originalumas, pasitikėjimas savo jėgomis. Skatinama kiekvieno vaiko kūrybinė raiška. Tam sudarytos geros sąlygos: jauki, estetiška vaiko kūrybiškumą skatinanti aplinka, dirba jautrūs vaiko saviraišką skatinantys pedagogai. Kiekviena grupė – atvira, savita, turinti savo originalų stilių. Vaikai renkasi veiklą pagal interesus ir poreikius. Ugdymas orientuotas į vaiką garantuoja kiekvieno vaiko gebėjimų ugdymąsi.

Mūsų darželio vaikai susipažįsta su sveikos gyvensenos samprata, pajunta judėjimo ir sporto reikšmę, nes darželis priklauso sveikatą stiprinančių mokyklų tinklui, turi parengtą sveikatinimo programą „Gandriukas sveikuoliukas“.

Tėvų įsitraukimas į ankstyvojo amžiaus meninio ugdymo užsiėmimus, leidžiantys jiems anksčiau atskleisti meninius vaikų gebėjimus. Meninio ugdymo pedagogo ankstyvojo amžiaus vaikų muzikinis ugdymo modelis „Žaidžiame su muzika“, parengtas meninio ugdymo pedagogės Eglės Povilaitienės.

Darželyje yra plėtojama vaikų – pedagogų meninė veikla.

Vyksta logopediniai užsiėmimai, siekiant sušvelninti kalbėjimo ir kalbos sutrikimus. Logopedinėse pratybose taikomas frontalus (grupinis ir individualus) fonetinio suvokimo ir artikuliacinio aparato lavinimas, žodyno plėtojimas, kalbos gramatinės sandaros ugdymas. Didelis dėmesys skiriamas autistams. Jų ugdymui darželis įsigijo specialią alternatyviosios komunikacijos kortelių priemonę „Bendraukime paveikslėliais“.

Nuo 2002 metų priešmokyklinio amžiaus vaikai dalyvauja tarptautinėje socialinių įgūdžių ugdymo programoje „*Zipio draugai*“.

Dalyvaujame LPF „Mažojo princo fondo“ veikloje. Palaikome ir taikome jų idėją, kad vaikams reikia skaityti kasdien po 20 min. Prieš kiekvieną pietų miegą ugdytiniai klauso pasakos.

Skiriame ypatingą dėmesį vaikų elgesio sutrikimų prevencijai, bendradarbiaujant su specialistais, mokytojais ir tėvais. Dalyvaujame kasmetinėse akcijose „Savaitė be patyčių“. Darželyje nuolatos veikia Vaiko gerovės komisija.

Aktyvus ir produktyvus bendradarbiavimas su Vilniaus visuomenės sveikatos biuru. Renginiai „Vitaminizuotas“, „Bakterijų tramdytojai“, „Sveikuolių sveikuoliai“, saugaus eismo renginiai ir kt.

Ypatingas dėmesys skiriamas ugdytinių meniniam ugdymui, saviraiškai. Kartu su Lietuvos edukologijos Muzikos katedra rengiame kasmetinį edukacinį projektą „Dainuoju chore“, kuris vienija darželinukų choras. Projekto tikslas suburti Vilniaus miesto ikimokyklinio ugdymo įstaigų dainorėlius į bendrą chorą ir supažindinti juos su choriniu reiškiniu: struktūra, balsais, dirigento vaidmeniu.

Bendradarbiaujame su Kinijos, Latvijos universitetais, siekdami dalintis gerąja darbo patirtimi.

Kasmet su turkų bendruomene organizuojami bendri tarptautiniai projektai „Po lietuvių kalbos ir kultūros skėčiu“

Darželyje vyksta visus metus neformaliojo ugdymo užsiėmimai (krepsinis, šachmatai, anglų kalba, dailės studija, akrobatinė gimnastika, karate, pop choras, pramoginiai šokiai).

VI. UGDYMO PRINCIPAI

Vaikų ugdymas grindžiamas šiais principais:

- **Humaniškumo ir demokratiškumo principas** – organizuojant ugdymą ir bendraujant su vaiku žiūrima į jį, kaip į lygiavertį partnerį, pastebimi ir atliepiami jo poreikiai. Ugdoma tolerancija ir supratimas kitokiems. Vaikai turi laivę rinktis veiklą, erdvę, draugus, įtakoti ugdymo(si) procesą. Mažųjų atsakomybė ugdoma demokratiškos pedagogikos principais, kurie atspindi pačių vaikų sukurtose draugiško gyvenimo taisyklėse.
- **Individualizacijos principas** – pripažįstant, kad kiekvienas vaikas yra individualus, t.y. turi savo augimo ir brendimo tempą, savitus pasaulio pažinimo būdus, asmeninę patirtį, poreikius, bei interesus, ugdymo procesas organizuojamas atsižvelgiant į visus šiuos veiksnus, siekiant visapusiško kiekvieno vaiko galių plėtojimo ir jo poreikių tenkinimo.
- **Bendruomeniškumo principas** – kuriami atviri santykiai tarp tėvų, pedagogų ir visos įstaigos bendruomenės.
- **Tęstinumo principas** – laiduoti kokybiškai tinkamą perėjimą nuo ugdymo(si) šeimoje prie ugdymosi ikimokyklinėje įstaigoje, o vėliau – prie ugdymo(si) priešmokyklinėje grupėje. Sudaryti nenutrūkstamo ugdymo proceso prielaidas vaikui pereinant iš vieno amžiaus raidos tarpsnio į kitą.
- **Tautiškumo bei dvasingumo principas** – padėti vaikui perimti tautos kultūros tradicijas, papročius, siejant tai su bendra ugdymo kultūra, išlaikant harmoniją su bendromis katalikiškomis vertybėmis ir integruojant tai į kasdieninį vaiko gyvenimą.
- **Pilietiškumo principas** – ugdyti sąmoningą savo šalies ir pasaulio pilietį.

VII. TIKSLAS, UŽDAVINIAI

Ikimokyklinio ugdymosi tikslas – sveikas, savimi pasitikintis, gebantis bendrauti ir bendradarbiauti, aktyvus, žingeidus, tyrinėjantis, pilietiškas ir kūrybiškas vaikas.

Uždaviniai: *Siekdamas šio tikslo vaikas:*

1. Įgis kasdienio gyvenimo įgūdžių, aktyviai veiks, pažins save ir mokysis save valdyti.

2. Įgis socialinių įgūdžių bendrauti su bendraamžiais ir suaugusiais, ugdys pilietiškumą, tyrinės, pažins aplinką, spręs iškilusias problemas, ieškos atsakymų.
3. Lavins kūrybinius gebėjimus, estetinį suvokimą, pažins menus ir per juos išreikš save.

VIII. UGDYMO(SI) PROGRAMOS METODAI IR PRIEMONĖS

Ugdymo(si) būdus bei metodus pedagogai gali laisvai rinktis, lanksčiai, kūrybiškai taikyti siūlomą ugdymo turinį: planuoti veiklą, parinkti ugdomąją medžiagą ir pan. Taikomi ugdymo metodai nėra statiški. Jie gali būti papildomai atnaujinami atsižvelgiant į vaikų norus, pedagogų sumanymus, vietas, šeimos rekomendacijas, pedagogų gerąją patirtį.

Įstaigos ikimokyklinio ugdymo(si) programoje vadovaujamės šiais ugdymo(si) metodais:

- **Žaidybinis metodas** - skatina vaikų teigiamas emocijas, padeda formuoti socialiniams įgūdžiams, natūraliu būdu sukonzentruoti dėmesį į ugdomąją veiklą.
- **Vaizdinis metodas** – nukreiptas į vaizdinių formavimą apie vaikus supančio pasaulio objektus ir reiškinius.
- **Praktinis metodas** – vaikams padeda per veiklą pažinti ir suprasti juos supančią aplinką.
- **Žodinis metodas** (pasakojimas, pokalbis) – suteikia galimybę perduoti informaciją.
- **Kūrybinis metodas** – sudaro sąlygas vaikams reikšti ir įgyvendinti savo idėjas, ieškoti problemų sprendimo būdų.
- **Eksperimentinis metodas** – tai ugdymas atrandant. Jis leidžia ugdytiniams jaustis saugiai, padeda geriau suprasti ir kontroliuoti kintančias aplinkybes, tenkina lankstumo besimainančiame pasaulyje reikmes.
- **Projektinis metodas** – kurio taikymas padeda formuoti įvairesnį ugdymo procesą, atsižvelgiant į platesnį grupės ar mokyklos poreikį.

Priemonės. Lopšelio – darželio „Gandirukas“ ugdomoji aplinka aprūpinta įvairiomis priemonėmis, skatinančiomis vaiko aktyvumą, norą pažinti, stebėti, kurti, tyrinėti, ieškoti, atrasti, bendrauti ir bendradarbiauti. Erdvės vaikų veiklai ir priemonės išdėstytos orientuojantis į tematiką, vaikų interesus, žadina savaiminį veiklos pasirinkimą bei perėjimą nuo vienos veiklos rūšies prie kitos. Ugdymo(si) priemonės – tikslingos, veiksmingos, ekologiškos, įvairios ir keičiamos pagal galimybę.

Ugdančiosios aplinkos priemonėmis siekiama nepažeisti higienos normų reikalavimų. Orientuojamasi į saugius estetiškus, funkcionalius ir žadinančius vaikų kūrybines galias žaislus bei kitas ugdymo priemones. Pedagogams siūloma taikyti ugdomajame procese kuo įvairesnius metodus ir priemones, kas žadintų ugdytinių mąstymą, mokytų saugumo įvairiose situacijose, motyvuotų veiklai. Skatinantis dažnesnis siurprizinių momentų, naujų technologijų taikymas, įvairūs eksperimentai.

IX. IKIMOKYKLINIO UGDYMO(SI) FORMOS, TECHNOLOGIJOS IR PRIEMONĖS

Ikimokyklinio ugdymo(si) formos:

Ikimokykliniame amžiuje pagrindinė vaikų ugdymo(si) organizavimo forma yra įvairi vaikų veikla. Tai gali būti visos grupės, mažos vaikų grupelės arba individuali vieno vaiko veikla. Ugdymo proceso pagrindas – žaidybinė veikla. Pasirenkant ugdymo(si) organizavimo formas, metodus, būdus, priemones auklėtoja siekia žaismės integruojant žaidybinius elementus į visą ugdymąjį procesą.

Ugdymo(si) technologijos:

Į vaiką žiūrima kaip į aktyvų žmogų, svarbiausią ugdymo(si) proceso dalyvį, nes asmenybės pokyčius lemia pačio vaiko atradimų išgyvenimas. Tai suvokdami ugdytojai kreipia dėmesį ne tik į ir ne tiek į rezultatą, kiek į vaiko minčių tėkmę ir jausmų kaitą.

Ugdymas turi skatinti vaiko saviraišką, kūrybiškumą, kritinį ir probleminį mąstymą, turi būti paisoma jo norų, polinkių ir gabumų.

Paskatinti vaiką veiklai, padėti atsiskleisti vaikui veikloje, paskatinti jo saviraišką padeda pasirinktos vaikų ugdymo technologijos. Ugdymas grindžiamas dabartinę ugdymo(si) kryptį atitinkančiomis šiuolaikinėmis technologijomis. Siekiame, kad auklėtoja, kurdama aplinką stengtųsi tapti sektinu pavyzdžiu vaikui, siektų lygiavertės sąveikos su vaiku ir lanksčiai reaguotų į spontaniškai susikuriančias ugdymo situacijas grupėje bei vaiko poreikius. Taikomos technologijos skatina vaikus kurti, interpretuoti, atrasti, priimti bendrus sprendimus, susitarti dėl bendros veiklos, bendrauti, bendradarbiauti.

Įstaigoje taikomos ugdymo(si) technologijos:

- Ugdymosi skatinimas, sukuriant tinkamą aplinką: pedagogas sukuria atskiras erdves vaiko veiklai: skatina susikurti vietas žaidimams, veiklai; pripažįsta vaiko teisę rinktis veiklą, buvimo vietą, draugus, laisvai judėti iš vienos erdvės į kitą.
- Kūrybinė vaiko ir pedagogo sąveika: pedagogas įtraukia vaikus į veiklą siūlydamas gerą idėją, temą, problemą, sumanymą. Skatina vaikus interpretuoti, nereglamentuoja vaiko veiklos žingsnių, bet pastebi, gerbia, palaiko vaikų sumanymus, padeda juos išplėtoti.
- Spontaniškas ugdymas: pedagogas pritaria vaiko veiklai, ją gerbia, laiko vertinga patirtimi, emociškai palaiko, pasidžiaugia, ugdymui naudoja netikėtai susikūrusias situacijas, pasiūlo priemones jo poreikiams bei interesams tenkinti.
- Visi šie išvardyti ugdymo(si) metodai, būdai leis įgyvendinti ugdymo(si) programą, orientuotą į vaiką, ugdymo(si) sritis.

Išimokyklinio ugdymo priemonės pateiktos lentelėje (pagal naują ugdymo modelį).

SVEIKAS IR SAUGUS		
Priemonių grupės	Pagrindinės ugdymo priemonės	Papildomos ugdymo priemonės
1. Individualaus naudojimo priemonės	Servetėlės, rankšluosčiai, dantų šepetėlis, pasta.	Pirštų, delnų, pėdų atspaudų darymo medžiagos (dažai, molis, smėlis ir kt.).
2. Bendro naudojimo priemonės	Higienos reikmenys (muilas); kaspiniai, skarelės, skraistės šokiui; lankai; šokdynės, virvutės, kamuoliai, kėgliai, badmintonas; įvairūs treniruokliai (batutas ir kt.); šiurkštūs, grublėti kilimėliai; sūpuoklės, sienelės, kopėčios, laipiojimo virvės, gimnastikos suoleliai, čiužiniai; priemonės estafetėms, kliūtim; audeklo atraižos, elastingas popierius, rupus žvyras, nugludinti akmenėliai; riedučiai, paspirtukai; rogutės, slidės.	Kūno dažai; paveikslėliai, knygelės, dėlionės, loto augimo ir sveikatos temomis; vaikams pritaikyti indai ir stalo įrankiai, buities technika, skirta maistui ruošti; priemonės varstymui, segiojimui, raišiojimui; įvairios spynos, užraktai ir raktai; kabliukai; užsklandos; kamuoliai, skirti šokuoti, sūptis; supamieji žaislai; jėgos ugdymo priemonės (sunkūs kamuoliai, kelmėliai ir kt.); grūdinimosi priemonės (indai vandeniui ir kt.); riedantys žaislai (karučiai, automobiliai, traukiniai ir kt.), ratai; triračiai.
KOMUNIKUOJANTIS IR KRITIŠKAI MĄSTANTIS		
Priemonių grupės	Pagrindinės ugdymo priemonės	Papildomos ugdymo priemonės
1. Individualaus naudojimo priemonės	Popierius (kortelės, juostelės, lapeliai); asmeninė knygelė; rašikliai, pieštukai; popieriniai lipdukai (įvairaus dydžio kortelės); atvirukai, vokai, laiškų rašymo lapeliai.	Atskiri pratybų lapai, įvairių užduočių vaikui rinkinys; lipdukai-raidynai, skaitmenys; knygelės asmeniniam raidynėliui, žodynėliui sudaryti.
2. Bendro naudojimo priemonės	Knygos vaikams (knygelės, žurnalai, vaikiškos enciklopedijos, dailės albumai ir kt.); raidynai; žodžių kortelės, juostelės; stalo žaidimai su raidėmis, užrašais, skirti kalbai ugdyti; kubeliai, automobiliai ir kt. su užrašais; pasakų, muzikos įrašai (kompaktiniai diskai, garso kasetės).	Žaislinės knygelės vaikams (su iškirptais langeliais, perspektyviniu vaizdu, turinčios vaizdo ir garso efektų); pasakų veikėjų siluetai, figūrėlės; skirtukai, žymekliai knygoms; simboliniai lipdukai; receptų knygos, telefonų knygos vaikų žaidimams; spausdinimo mašinėlė, kompiuteris, kompiuterinės programos (pvz., programos, padedančios vaikui suvokti, kas yra šviesa, programos, skatinančios vaikus kurti muziką, modeliuoti daiktus, bandyti rašyti ir kt.).
PASITIKINTIS SAVIMI VAIKAS		
Priemonių grupės	Pagrindinės ugdymo priemonės	Papildomos ugdymo priemonės
1. Individualaus naudojimo priemonės	Asmeninis žaislas, albumas, segtuvas (su šeimos ar grupės gyvenimo nuotraukomis, piešiniais ir kt.)	Pratybų knygelės, atskiri lapai su bendravimo ir kt. situacijomis; ūgio matuoklė; vaiko dienoraštis; efekto žaislai (popieriniai fejerverkai ir kt.); aplankai (darbeliams sudėti); kalendoriai (stalo, sienos, proginiai).
2. Bendro naudojimo priemonės	Popierinės kortelės vardui, užrašams; saugaus eismo, elgesio, bendravimo situacijų	Švenčių atributika (popierinės girliandos, širdelės, kaukės, žaislai eglutei, konfeti ir

	pratybų lapai; žaislai vaikams džiuginti (žaidimui su muilo, vandens burbulais, balionai); Lietuvos ir regiono žemėlapiai; Lietuvos Respublikos vėliava (maža); gaublys, saugaus eismo ir elgesio kortelės, knygelės, paveikslėliai, dėlionės, stalo žaidimai, nuotaikų kortelės; siužetiniai žaislai (lėlės, vežimėliai, baldai, indeliai, drabužiai, įvairių profesijų atributai; automobiliai, buities ir kt. daiktai; žaidimai poromis, keliese (domino, loto); atsipalaidavimo žaislai (minkšti žaislai, kamuoliukai spaudymui rankomis; priemonės šviesos ir šešėlių žaismui; veidrodžiai; raminančios, aktyvinančios ir kt. muzikos įrašai.	kt.); pasaulio žemėlapis, įvairūs vietovių, kelionių ir kt. žemėlapiai; Lietuvos Respublikos herbas, gimtojo miesto herbas; socialinio turinio vaikiškos knygos, žurnalai; interesų, talentų kortelės, paveikslėliai; vaiko teisių kortelės ar paveikslėlių rinkiniai, knygelės; poelgio-pasekmės paveikslėliai arba kartoninės dėlionės; siužetiniai ir minkšti žaislai, daiktų modeliai; žaislai, skirti žaidimui poromis (šachmatai, šaškės), keliese (įvairūs stalo žaidimai); žaislai-galvosūkių; efekto žaislai; statybinės detalės su sraigtais ir veržlėmis (medinės, plastmasinės, metalinės ir kt.), kaladėlės (Duplo, Lego ir kt.), teminiai jų rinkiniai, konstruktoriai, mozaikos, medinės, plastmasinės, kartoninės dėlionės (Puzzle ir kt.); širmelės, užtiesalai, dėžės, krepšiai, pagalvėlės, kilimėliai; vaikiška bižuterija (karoliai, segės, dirželiai), rūbai, skraistės ir kt., skirti persirenginėjimui, „puošimuisi“; kompiuteriniai žaislai, skatinantys vaiką išbandyti naują ir kt.

TYRINĖJANTIS SAVE IR SUPANTĮ PASAULĮ VAIKAS

Priemonių grupės	Pagrindinės ugdymo priemonės	Papildomos ugdymo priemonės
1. Individualaus naudojimo priemonės	Vaikiškos knygelės, žurnalai, foto albumai, enciklopedijos, trafaretai ir t.t.	Grotuvai, padidinimo stiklai, interaktyvi lenta ir t.t.
2. Bendro naudojimo priemonės	Vandenį geriantis popierius, vaškas, parafinas; žvakės; rašomoji lenta; lentynėlės, spintutės, dėžės, krepšiai žaislams, medžiagoms ir priemonėms; informaciniai leidiniai vaikams (knygos, plakatai, enciklopedijos, stalo žaidimai ir kt.); gyvūnų, augalų, gamtovaizdžių ir gamtos paminklų nuotraukos; skaičių, formų, dydžių, spalvų kortelės; priešingybių, priežasties-pasekmės, nuoseklumo, dalies ir visumos paveikslėliai, kortelės; smėlis, akmenukai, vanduo, gamtinė medžiaga; didinamieji stiklai, indai ir priemonės eksperimentavimui (mėgintuvėliai, piltuvėliai, vamzdžiai, matuokliai, pipetės, kempinės, vandenį sugeriančios medžiagos, indai bei priemonės žaidimui su smėliu ir vandeniu, muilo burbulai, žaislinės plunksnos ir kt.); laikrodis, kompasas, termometrai (vandens, oro, kūno šilumos), statoskopas, įvairios ilgio matavimo priemonės, svirtinės svarstyklės; skaičiavimo pagaliukai, skaičiuotuvai, specialios didaktinės skaičiavimo priemonės;	Smilkalai; medžio lentelės, vaikiškos vinys, švitrinis popierius; flanelinė lenta, kilnojamoji magnetinė lenta (su muzikiniais priedais); terariumai, akvariumai, narveliai, puodeliai, laistytuvai gėlėms, gėlių žemė; žmonių buities, profesijų atributai: įrankiai, rakandai (sodo įrankiai, namų tvarkymo priemonės, meistravimo įrankiai ir priemonės); tikra buitinė technika: radijo aparatai, fotoaparatai, telefonai, žibintuvėliai; techniniai žaislai (žybsintys, pypsintys; prisukami, inerciniai, elektriniai, t. y. su elementais); vėjo, vandens malūnai, parašiutai; galvosūkių, labirintai; gamtos garsų įrašai, filmuota medžiaga; magnetai, spyruoklės, spirалės.

	erdvinės ir plokštuminės geometrinės figūros; pinigų pavyzdžiai; žaislai tapatinimui, grupavimui, rūšiavimui, serijų dėliojimui; išardomieji ir sudedamieji žaislai, daiktų modeliai; aitvarai (popieriniai, plastmasiniai, medžiaginiai ir kt.)	
KŪRYBIŠKAS VAIKAS		
Priemonių grupės	Pagrindinės ugdymo priemonės	Papildomos ugdymo priemonės
1. Individualaus naudojimo priemonės	Piešimo popierius; pieštukai, akvarelė, guašas, pirštų ir kt. dažai, teptukai.	Piešimo sąsiuvinis; spalvoto popieriaus rinkinys; guašas, žirklys.
2. Bendro naudojimo priemonės	Medžiagos tapymui, piešimui, lipdymui, kūrybiniams darbams (molis, plastilinas, modelinas, lipdymo tešla; įvairaus formato, dydžio, spalvos popierius); antrinės žaliavos (audinio, odos, popieriaus atraizos, įpakavimo dėžės, seni žurnalai, laikraščiai, reklaminiai bukletai ir kt.). Priemonės tapymui, piešimui, lipdymui, kūrybiniams darbams (įvairūs dažai: guašas, akvarelė, kreidelės, pastelė; klijai; balta ir spalvota kreida; pilki ir spalvoti pieštukai; įvairaus dydžio, pločio, storio teptukai; žirklys, kanceliariniai peiliukai, pagaliukai ir kt.); priemonės darbo vietai uždengti; apranga darbui su dažais; širmelė ir kita įranga teatrui; pirštukų lėlės, lėlės marionetės, lėlės ant lazdelių ir kt.; apranga ir vaidybos atributika vaikams (skraistės, skrybėlės, bižuterija, karūnos ir kt.); muzikos instrumentai (molinukai, akmenukai, lazdelės, metalofonai, smuikas, išilginė fleita, kanklės, pianinas, klavišinis muzikos instrumentas, akordeonas, ritminiai mušamieji instrumentai (perkusija) ar savos gamybos instrumentai); muzikos centras arba garso grotuvas, būtiniausi įrašai (populiari, klasikinė, liaudies, vaikų ir kt. muzika); muzikos ženklų rinkiniai muzikos raštui (penklinių, natų, pauzių ženklai).	Medžiagos tapymui, piešimui, lipdymui, kūrybiniams darbams (gipsas, plastikas, audinys, medis, akmenėliai ir kt.). Priemonės tapymui, grafiniams, taikomosios dailės darbams (kempinės, voleliai; tušas, plunksna; adatos, vąšelis, siūlai); štampos, antspaudavimo priemonės, formelės; molbertai; muzikinės dėžutės, muzikiniai žaislai.

X. PROGRAMOS TURINYS

Ugdyme remiamasi ikimokyklinio ugdymo metodinėmis rekomendacijomis, kurios aprašytos 7 skyriuje „Vaikų pasiekimų žingsnius atskleidžiantys pavyzdžiai ir ugdymo gairės“. Ugdymo programos modelis „Aktyvus vaikas“, sukurtas mūsų pačių (1 paveikslas)

1 paveikslas. Ugdymo modelis

XI. VAIKŲ PASIEKIMŲ APRAŠAS

Visi vaikai yra skirtingi, turi skirtingą ugdymosi patirtį, skirtingą mokymosi stilių, tempą, todėl jų pasiekimai įvairiose ugdymosi srityse nevienodi. Taikant Pasiekimų aprašą laikomasi nuostatos, kad kiekvienas vaikas pažangos link juda savo tempu, pagal individualias galimybes. Pasiekimų aprašas natūraliai taikomas skirtingų poreikių (taip pat ir turintiems specialiųjų ugdymosi poreikių) vaikams, atsižvelgiant į tai, kurį žingsnį jie yra pasiekę.

Vaiko pažanga priklauso ne tik nuo jo individualių galių, bet ir nuo ugdytojų profesionalumo. Pažanga yra sparti, kai ikimokyklinio ugdymo auklėtojas gerai atpažįsta vaiko pasiekimus, teisingai nustatydamas esamą ir planuojamą pasiekti žingsnį, tikslingai skatina spontanišką vaiko aktyvumą, inicijuoja ugdymąsi skatinančią veiklą, teikia vaikui paramą, bendradarbiauja su šeima.

Vaikų pasiekimai – tai ugdymosi procese jų įgyti gebėjimai, žinios, nuostatos, apie kuriuos sprendžiame iš vaikų veiklos rezultatų (aiškinimo, pasakojimo, kūrybos darbų, elgesio ir kt.)

Pasiekimų apraše išskirtos ugdymosi pasiekimų sritys, kurios apima visus svarbiausius vaiko pasiekimus, sudarančius prielaidas sėkmingai plėtotis socialinei, sveikatos, pažinimo, komunikavimo, meninei kompetencijoms priešmokykliniame ugdyme.

Šios sritys jungiamos į grupes, rodančias svarbiausius, su ugdymo tikslu ir uždaviniais susijusius ikimokyklinio ugdymo ir ugdymosi lūkesčius. Ugdydami vaiką pagal ikimokyklinio ugdymo programą, siekiame, kad jis augtų pagal ugdymo programos modelį „Aktyvus vaikas“.

Nepaisant sąlyginio ugdymosi pasiekimų sričių jungimo į grupes, kiekviena ugdymosi pasiekimų sritis prisideda prie visų lūkesčių siekio, nes vaiko žinių ir supratimo, gebėjimų bei nuostatų ugdymasis yra integralus, visuminis.

Išskirti svarbiausi ikimokyklinio ugdymo lūkesčiai taip pat gali būti suprantami kaip atitinkantys kompetencijas: socialinę, sveikatos saugojimo ir stiprinimo, komunikavimo, pažinimo, meninę.

Lopšelis – darželis „Gandriukas“ vadovaujasi vaikų pasiekimų žingsniais, kurie aprašyti Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministerijos Ikimokyklinio ugdymo metodinėse rekomendacijose 7 skyriuje – Vaikų pasiekimų žingsnius atskleidžiantys pavyzdžiai ir ugdymo gairės.

Informacija apie vaikų ugdymosi pasiekimus ir pažangą renkama:

- Ikimokyklinio ugdymo auklėtojui pradedant dirbti su nauja vaikų grupe, siekiant pažinti vaikus, išsiaiškinti jų pasiekimus ir ugdymosi poreikius.
- Mokslo metų pradžioje, siekiant išsiaiškinti, kaip pasikeitė vaikų pasiekimai per vasarą.
- Į vaikų grupę atėjus naujokui, siekiant jį pažinti ir išsiaiškinti jo pasiekimus.
- Nuolatos, stebint ir apmąstant kasdienį vaiko ugdymąsi ir, esant reikalui, koreguojant ugdomuosius poveikius.
- Išryškėjus naujiems vaikų ugdymosi poreikiams ar problemoms, kai norima išsiaiškinti, ar vaikas įgijo sudėtingesnių, ar neveluoja kai kurių gebėjimų raida ir kt.
- Siekiant nustatyti, ar pavyko pasiekti numatytų vaikų ugdymosi rezultatų, t.y. ko buvo siekta ir kiek pasiekta.

Įstaigoje vaikų pasiekimai ir pažanga bus vertinama metų pradžioje (rugsėjo - spalio mėn.) ir metų pabaigoje (balandžio – gegužės mėn.). Vaikai bus vertinami taikant pasiekimų diagramą pagal pasiekimų žingsnius (žr. 1-3 priedus).

Judėjimas yra vienas iš svarbiausių prigimtinių vaiko poreikių, todėl būtina skatinti tiek spontanišką, tiek ikimokyklinio ugdymo auklėtojo tikslingai inicijuojamą vaiko fizinį aktyvumą, nes judėjimo stoka - viena iš šiuolaikinės visuomenės problemų. Labai svarbu vaikui nuo pat mažens puoselėti norą būti aktyviu, sveikai gyventi. Vaikas skatinamas įvaldyti visus judėjimo būdus, puoselėjamos individualios fizinės savybės: judrumas, vikrumas, ištvermė, judesių koordinacija. Organizuotų valandėlių metu judesių atlikimas apjungiamas pagal tam tikrą siužetą, tai vaikams suteikia didesnį malonumą ir susidomėjimą judesių atlikimu, suteikia žaislingumo. Judrių žaidimų organizavimas – vienas iš metodų, skatinančių vaikų fizinį aktyvumą.

Darželyje parinktas tinkamas vaikams dienos režimas, organizuojama rytinė mankšta, du kartus savaitėje vaikams kūno kultūros pedagogas salėje arba lauke veda judrios veiklos valandėles, organizuoja sveikatingumo projektus.

Vaiko saugus elgesys formuojasi suaugusiems mokant saugiai elgtis su įvairiais daiktais, priemonėmis, vaistais, saugiai pereiti gatvę, padedant atpažinti artimiausioje aplinkoje pavojingas ir grėsmingas saugumui situacijas.

FIZINIS AKTYVUMAS

Fizinis aktyvumas – tai kryptinga vaiko veikla, gerinanti fizines galias, kurios būtinos norint pasiekti ir išlaikyti aukštą sveikatos ir fizinio išsivystymo lygį. Skatinamas vaikų fizinis aktyvumas užtikrina sveiką augimą ir vystymąsi, gerą savijautą, nervų sistemos veiklą, ko pasėkoje gerėja ugdymosi rezultatai.

Gryname ore praleistas laikas ir fiziniai pratimai grūdina organizmą, teigiamai veikia kaulų, raumenų, nervų sistemas. Fizinis aktyvumas, tai ne maratonai ar valandų valandas sportavimas sporto salėje, tai judrieji žaidimai, estafetės, pasivaikščiojimai, darbinė veikla, sportinės pramogos.

Fizinis aktyvumas užtikrina stambiosios motorikos įgūdžių, tokių kaip ėjimas, bėgimas, šokinėjimas, strikinėjimas, pusiausvyros išlaikymas judant, laipiojimas aukštyn ir žemyn, važinėjimas triratuku, dviratuku, ugdymąsi. Fizinis aktyvumas skatina fizinių vaiko savybių, tokių kaip lankstumas, vikrumas, ištvermė, greitumas, judesių koordinacija, pusiausvyra, ugdymąsi. Aktyvi vaikų veikla skatina smulkiosios motorikos įgūdžių, tokių kaip pirštų, delno, riešo, koordinuotų akių ir rankos judesių, gebėjimo naudoti piešimo, rašymo priemones, kirpti žirkklėmis, ugdymąsi.

Vertybinė nuostata. Noriai ir džiaugsmingai juda. Mėgsta žaidimus ir judrią veiklą.

Esminis gebėjimas. Eina, bėga, šliaužia, ropoja, lipa, šokinėja koordinuotai, išlaikydamas pusiausvyrą, spontaniškai ir tikslingai atlieka veiksmus, kuriems būtina akių – rankos koordinacija bei išlavėjusi smulkioji motorika.

Žingsniai	Vaiko veikiena	Pedagogo veikiena	Laukiami rezultatai
3-iasis	- Vaikas stovi ant vienos kojos (apie 3–4 sekundes), po to pakeičia koją. - Vaikas vaikšto, bėgioja aplink pagalvėlę, gulinčią ant grindų, jos neužkliudydamas. - Vaikas vaikšto keturiomis, kaip šuniukas, nerangiai kaip dramblys, tyliai kaip pelė,	- Pasiūlyti pastovėti ant vienos kojos (3–4 sekundes, iš pradžių prilaikyti). - Sudaryti sąlygas saugiai nusileisti čiuožyne, suptis sūpuoklėse. - Eiti pačiais ir skatinti vaikus eiti savo paties pėdsakais smėlyje, sniege. - Leisti laisvai lakstyti po kiemą, salę, o išgirdus garsinį signalą sustoti, keisti kryptį (pagal plojimą rankomis,	Pastovi ant vienos kojos (3–4 sekundes). Tikslingai, skirtingu ritmu eina ten, kur nori, vaikščiodamas apeina arba peržengia kliūtis, eina plačia (25–30 cm) linija. Bėga keisdamas kryptį, greitį. Lipa ir nulipa laiptais pakaitiniu žingsniu, laikydamasis suaugusiojo

	ištiesęs kaklą kuo aukščiau kaip žirafa. • Ant grindų išdėstytos pėdos – vaikas jomis eina paprastai, po to ant pirštų galų. • Vaikas laikomas už rankos šokinėja abiem kojomis, ant vienos kojos, paskui ant kitos.	varpelio skambėjimą, kaladėlių stuksėjimą ir t.t.). • Organizuoti siužetinių pratimų, kurie skatintų vaiką peržengti kliūtis, eiti plačia linija. • Sudaryti sąlygas vaikams vaikščioti įvairiu atstumu, neužkliudant padėtų daiktų, laiptoti kopėtelėmis siekiant tikslo – pauostyti, pasiekti, nukabinti. • Sportuoti netradicinėje aplinkoje (darželio kieme, lauko krepšinio aikštėje). • Kartu su vaikais imituoti šuoliuojančius gyvūnus. • Pūsti ir gaudyti su vaikais plunksnas. • Vesti vaikams rytines mankštas. • Žaisti žaidimus: „Kas tyliau nueis?“, „Skrenda paukšteliai“, „Atnešk žaisliuką takeliu“, „Pašto dėžutė“, „Neužkliudyk“, „Viens, du, trys – pasiruošęs – šok!“ ir t.t.	rankos ar turėklų. Atsispirdamas abiem kojomis pašoka nuo žemės, nušoka nuo laiptelio, peršoka liniją, spiria kamuolį.
	• Vaikas įmeta sagą, kaštoną, gilę į dėžutę, kurioje padaryta tinkamo dydžio anga. • Į išvirkščią pusę išverčia savo kojines. • Ridendamas ar mesdamas kamuolį vaikas taiko į kėglius, išdėliotus ant žemės, vartelius. • Atsuka ir užsuka įvairaus dydžio dangtelius; sudeda daiktus vieną ant kito (pastato 5–6 kubų bokštą); ant siūlo suveria sagas. • Vaikas gauda suaugusiojo metamą kamuolį, kai tik pagauna, kamuolys metamas iš naujo, vis labiau nuo jo tolstant. • Įkerpa žirklėmis popieriaus kraštą.	• Šokinėti abiem kojom vietoje, lengvai judant pirmyn. • Žaisti judrius žaidimus: „Gandras ir varlės“, „Kas pagaus pelytę?“, „Daryk kaip aš“, „Burtų lazdele palietus“ ir t.t. • Kartu su vaikais pasidaryti vėrinį, verti makaronus, sagas, karoliukus ir t. t. • Sudaryti galimybes vaikui ridenti, gaudyti, mėtyti, spardyti kamuolius. • Mokyti žirklėmis kirpti popierinės saulutės spindulėlį. • Žaisti žaidimus su kėgliais.	Geriau derina akies-rankos, abiejų rankų, rankų-kojų judesius, todėl tiksliau konstruoja, veria ant virvutės sagas, ridena, mēto, gauda, spiria kamuolį, įkerpa popieriaus kraštą.
4-asis	• Vaikas eina lyg čiuoždamas, o kai suplojama rankomis, jis eina aukštai keldamas kelius. • Žaisdamas juda įvairiais būdais (pvz. vaikšto kaip gandras, šokinėja kaip varlytė ir kt.).	Siūlyti vaikams: • Įvairių žaidybinių situacijų, skatinančių vaikščioti ant pirštų, kulnų (pvz., įsidūriau į pirštelį – einu ant kulno ir kt.). • Šokinėti ant vienos kojos, abiem kojom vietoje, lengvai judant pirmyn, nušokant nuo paaukštinimo (pvz., nuo paskutinio laiptų laiptelio).	Stovėdamas pasistiebia, atsistoja ant kulnų, stovėdamas ir sėdėdamas atlieka įvairius judesius kojomis bei rankomis. Eina ant pirštų galų, eina siaura (5 cm) linija, gimnastikos suoleliu, lipa laiptais aukštyr ir žemyn

	• Atsigula ant nugaros ir „mina dviratį“. Iš pradžių lėtai, paskui vis greičiau ir greičiau. • Vaikas suglaustomis kojomis šoka į apskritimo vidų, paskui į išorę, po to šokinėja viena koja.	• Leisti pavaikščioti gimnastikos suoleliu, virve. • Skatinti dalyvauti rytinėse mankštose. • Sudaryti sąlygas vaikui važinėti triratukais, paspirtukais. • Žaisti judrius žaidimus: „Gandras ir varlės“, „Kas pagaus pelytę?“, „Daryk kaip aš“, ir pan.	nesilaikydamas už turėklų, šokinėja abiem ir ant vienos kojos, nušoka nuo paaukštinimo. Mina ir vairuoja triratuką.
	• Pieštuku, teptuku piešia, braižo nesudėtingas geometrines figūras. • Iš plastilino lipdo įvairius daiktus, kerpa tiesiai, taisyklingai laikydamas žirkles ir klijuoja paveikslėlius. • Vieną ant kito dėlioja daiktus (pastato 8–10 kubų bokštą); glamžo popierių ir formuoja įvairaus dydžio gumuliukus; išvarsto batų raištelius ir iš naujo suveria; atsega ir užsega sagas. • Vaikas ranka, paskui visais pirštais liečia stalą.	• Paprašyti vaikų surinkti pagaliukus po vieną ir dėti į dėžutę, kai juos netyčia išberiamė. • Parūpinti, kad grupėje būtų pagaliukų kaišiojimui. • Sudaryti vaikui sąlygas minkyti tešlą, lipdyti iš modelino, plastilino. • Leisti kirpti nesudėtingas formas, po to priklijuoti jas ant popieriaus. • Žaisti su vaikais pirštukų žaidimus „Pirštukai miega“. („Šitas pirštukas nori miegelio. Šitas – atsigulė jau į lovelę. Šiam pirštukui akys merkias. Šis pirštukas miega, knarkia. Ššš... Tu, mažyli, būk tylus, nes gali pažadinti broliukus“). • Sudaryti sąlygas vaikui žaisti „vonelėse“ su pupomis, grikiais ar šiaip įvairiomis kruopomis. Į didelį dubenį galima įberti gilių, kaštonų ir paslėpti ten kokį nors smulkų daiktą (mažą žaisliuką, kamuoliuką), vaikas jų ieško. • Pasiūlyti vaikui pabūti vaistininku – įvairius daiktus imti žnyplėmis, pincetu, perdėti iš vieno indo į kitą įvairaus dydžio karoliukus.	Pieštuką laiko tarp nykščio ir kitų pirštų, tiksliau atlieka judesius plaštaka ir pirštais (plastiliną ima, atgnybia, suspaudžia dviem pirštais, kočioja tarp delnų) bei ranka (mojuoja, plasnoja). Ištiestomis rankomis pagauna didelį kamuolį. Judesius tiksliau atlieka kaire arba dešine ranka, koja.
5-asis	• Vaikas eina „tip-top žingsneliais“. • Šoka į šoną, greitai laksto, sustoja ir pajuda iš vietos. • Vaikas užlipa ant bet kokio paaukštinimo ir nušoka ant žemės. • Meta kamuolį, sniego gniūžtę į taikinį. • Mėto kamuolį vienas kitam ir gauda, meta į žemę viena ranka, o kita ranka jį pagauna. • Laipioja kopėtelėmis, bokšteliais.	• Organizuoti veiklą, kad vaikas eidamas atliktų ritminius judesius pečiais, galva, muštų kamuolį, mestų į viršų, ėjimą keistų bėgimu. • Žaisti žaidimą „Raganėlė pamotėle“. • Sugalvoti maršrutą, kad vaikas turėtų eiti, bėgti, perlipti suolą, pralįsti po kėde ir t. t. • Organizuoti bėgimo estafetes, įvairių šuolių žaidimus, panaudojant įvairias priemones: kaspinus, kamuolius, lankus, lazdas. • Žaisti žaidimus su išsisukinėjimais, kurių tikslas – ilgiau likti nepagautam.	Eina pristatydamas pėdą prie pėdos, pakaitiniu ir pristatomuoju žingsniu, aukštai keldamas kelius, atlikdamas judesius rankomis, judėdamas vingiais. Greitas, vikrus, bėgioja vingiais, greitėdamas ir lėtėdamas, išsisukinėdamas, bėga ant pirštų galų. Šokinėja abiem kojomis vietoje ir judėdamas pirmyn, ant vienos kojos, šokinėja per virvutę, peršoka žemas kliūtis, pašoka siekdamas

		(pvz., „Katė ir pelė“, „Žuvis ir tinklas“, „Trečias bėga“ ir t.t.) • Siūlyti vaikams šokinėti per šokdynę, lanką.	daikto. Laipioja lauko įrenginiais. Spiria kamuolį į taikinį iš įvairių padėčių.
	• Vaikas piešia ar rašo pieštuku, bando piešti statinius, gyvūnėlius, pieštuką laiko taisyklingai, veria ant virvelės smulkius daiktus, apsirengia ir nusirengia, (už)riša kilpas. • Sprigtu svaidda rutuliukus. • Iš storų siūlų pina kasą, veja virveles. Batų dėžės šonus apsagsto skalbinių segtukais. • Meta kamuolį į žemę viena ranka, o kita ranka jį pagauna.	• Pasiūlyti piešti įvairių linijų, pieštuku apvesti daiktus: stiklinę, apverstą lėkštutę, puoduką; po truputį duoti sudėtingesnes užduotis. • Sudaryti sąlygas vaikui žaisti su pipete, šaškėmis. • Parinkti įvairių priemonių (sagų, rutuliukų, karolių), kad vaikas galėtų verti ant siūlo. • Duoti vaikui krepšį su skalbinių segtukais, paimti segtuką trimis pirštais, prisegti, paprašyti, kad ir jis taip pat padarytų. • Organizuoti žaidimus, estafetes, kad vaikai turėtų galimybę mesti kamuolį į žemę viena ranka, o kita ranka jį pagauti.	Pieštuką ir žirkles laiko beveik taisyklingai. Tiksliai atlieka sudėtingesnius judesius pirštais ir ranka (veria ant virvelės smulkius daiktus, užsega ir atsega sagas). Iš įvairių padėčių meta kamuolį į taikinį, tiksliau gaudo, mušinėja. Įsisupa ir supasi sūpynėmis.
6-asis	• Juda greta kito vaiko poroje, ratu, rikiuotėje, sutartinai su kitais vaikais. • Važiuoja dviračiu plačiu ir siauru takeliu, ratu.	Sudaryti galimybę: • Bėgioti keičiant kryptį, tempą. • Žaisti gaudynes su draugais. • Šokinėti abiem kojom vietoje, lengvai judant pirmyn. • Laiptoti pasviromis kopėtėlėmis, gimnastikos siennele. • Rungtyniauti estafetėse. • Važinėti rogutėmis nuo kalniuko. • Dalyvauti mankštose. • Karpyti paveikslėlius iš reklaminių žurnalų. • Žaisti orientacinius žaidimus. • Piešti ir išsikirti varžybų atributiką (taikinius, vėliavėles ir pan.). • Žaisti judrius žaidimus: „Gandras ir varlės“, „Kas pagaus pelytę?“, „Daryk kaip aš“, „Aukščiau žemės“ ir pan. • Žaisti trikrepsį, futbolą ir kt. • Dalyvauti sveikatos ugdymo akcijose, pramogose, projektuose. • Organizuoti vaikams įvairias estafetes, kurių metu vaikai galėtų judėti poroje, ratu, sutartinai su kitais vaikais. • Sudaryti sąlygas žaisti žaidimą „Klasės“, šokinėti per gumytę.	Eina ratu, poroje, prasilenkdamas, gyvatėle, atbulomis, šonu. Išvermingas, bėga ilgesnius atstumus. Bėga pakaitiniu ar pristatomuoju žingsniu, aukštai keldamas kelius, bėga suoleliu, įkalnėn, nuokalnėn. Šokinėja ant vienos kojos judėdamas pirmyn, šoka į tolį, į aukštį. Važiuoja dviračiu.
	• Savarankiškai įveria siūlą, dygsniuoja, neria vašeliu.	Pasiūlyti vaikams: • Įverti siūlą į adatą, siuvinėti pagal trafaretą.	Rankos ir pirštų judesius atlieka vikriau, greičiau, tiksliau, kruopščiau. Tiksliau valdo pieštuką bei

	• Kerpa įvairias formas taisyklingai naudodamasis žirkėmis. • Žaidžia komandinius žaidimus.	• Lopyti, duodant vaikui didelę adatą su ryškios spalvos siūlu ant kartono išdurtas skylutes. • Kurti įvairius ornamentus, siuvinėti, sudygsniuoti nesudėtingus rūbelius lėlėms, maišelius ir kt. • Nerti vąšeliu, daryti kutus. • Parūpinti priemonių, tinkančių konkreitiems sportiniams žaidimams (krepšinio, futbolo kamuolių, salės riedulio vartų, lazdų, badmintono rakečių, kėglių). • Organizuoti sportinius žaidimus, kad vaikai galėtų varžytis tarpusavyje. („Krepšinis“, „Futbolas“, „Kvadratas“, įvairios estafetės ir t.t.)	žirkles ką nors piešdamas, kirpdamas. Su kamuoliu atlieka sportinių žaidimų elementus, žaidžia komandomis, derindamas veiksmus.

KASDIENINIO GYVENIMO ĮGŪDŽIAI

Kasdienio gyvenimo įgūdžiai yra labai svarbūs kiekvienam žmogui. Vaikai jų neturėdami yra nuolat priklausomi nuo kitų žmonių. Pagrindinės sritys, rodančios vaiko kasdienio gyvenimo įgūdžius, yra gebėjimas: valgyti ir gerti, tinkamai elgtis prie stalo; praustis; apsirengti ir nusirengti ir t.t. Tačiau programoje į vaikų kasdieninio gyvenimo įgūdžių ugdymąsi žiūrima plačiau - padedama vaikui perimti svarbius sveikos gyvensenos įgūdžius: savęs pažinimo, savitvarkos, tinkamo maitinimosi, saugaus elgesio, sveikatos saugojimo ir stiprinimo. Gyvenimo įgūdžiai – tai gebėjimai prisitaikyti kolektyve ir elgtis pozityviai.

Kasdienio gyvenimo įgūdžiai – tai vaiko sveikatai saugoti ir stiprinti būtini įpročiai ir elgesys. Vaiko asmeniniai mitybos ir valgymo įgūdžiai formuojasi mokantis valgyti pačiam, pasirenkant tai, ką jis norėtų valgyti iš jam siūlomų patiekalų, produktų, mokantis gražiai elgtis prie stalo (pasakyti „skanaus“, „ačiū“, paimti ir taisyklingai laikyti stalo įrankius, stengtis valgyti tvarkingai, gerti iš puoduko, naudotis servetėle ir pan.). Kūno švaros ir aplinkos tvarkos įpročius vaikas ugdosi mokydamasis savarankiškai apsirengti ir nusirengti, susitvarkyti savo žaislus ir žaidimo, veiklos vietą, laikydamasis asmens higienos. Vaiko saugus elgesys formuojasi suaugusiesiems mokant saugiai elgtis su vaistais, įvairiais daiktais ir priemonėmis, saugiai pereiti gatvę, padedant atpažinti artimiausioje aplinkoje pavojingas ir grėsmingas saugumui situacijas. Taisyklinga laikysena nebūna įgimta, ji formuojasi vaikui augant ir vystantis, nuo pačių pirmųjų gyvenimo metų. Vaiko raumenys yra silpni ir greitai pavargsta, ypač ilgiau būnant vienoje padėtyje (pvz., ilgai sėdint prie kompiuterio), todėl svarbu mokyti vaiką taisyklingai sėdėti, stovėti tiesiai, neįsitempus.

Vertybinė nuostata. Noriai ugdosi sveikam kasdieniam gyvenimui reikalingus įgūdžius.

Esminis gebėjimas. Tvarkingai valgo, savarankiškai atlieka savitvarkos veiksmus: apsirengia ir nusirengia, naudojami tualetu, prausiasi, šukuojasi. Saugo savo sveikatą ir saugiai elgiasi.

Žingsniai	Vaiko veikseną	Pedagogo veikseną	Laukiami rezultatai
3-iasis	• Valgo šaukštu, šaukšteliu, šakute. • Pasako, kokius patiekalus mėgsta.	• Skatinti ragauti ir valgyti įvairų maistą. • Pratinti gerai sukramtyti maistą. • Neskubinti valgančio vaiko. • Mokyti valgyti ramiai. • Pratinti keltis nuo stalo tik baigus valgyti. • Prižiūrėti, kad vaikas valgytų su įrankiais taip, kaip jis gali, pagirti vaiką už pastangas. • Turėti grupėje indelių, skatinti vaiką jais žaisti.	Savarankiškai valgo ir geria. Pradeda naudoti stalo įrankius. Pasako, ko nori ir ko nenori valgyti.

		• Siūlyti žaisti žaidimus, mokant naudotis stalo įrankiais (pvz., „Gimtadienis“, „Kavinėje“, „Lėlytė ruošiasi pietauti“, „Meškučio pusryčiai“ ir kt.).	
	• Priminus arba pats savarankiškai eina į tualetą. • Mėgina apsiauti batukus, apsivilkti, bando sagstyti sagas, varstyti batų raištelius. • Prieš valgi, pasinaudojęs, tualetu susitėpęs pats plaunasi rankas. Susitėpęs prausiasi ir šluostosi veidą. • Sudėlioja žaislus į jiems skirtas vietas.	• Mokyti taisyklingai naudotis tualetu. • Žaisti žaidimus: „Kuo aš apsirengsiu, eidamas į lauką ar iš darželio namo?“, „Aprėnk draugą“ ir t.t. • Skatinti klausytis ir (ar) imituoti eilėraštkus: R. Kašausko „Batukai pyksta“, R. Skučaitės „Močiutės spinta“. • Naudoti įvairias spalvotas, kvepiančias vaikiškas higienos priemones. • Kalbėtis su vaikais apie švarą. • Skaityti kūrinėlius (pvz., K. Binkio „Jonas pas čigonus“). • Sistemingai skatinti pažaidus sudėti žaislus ir kitas priemones į vietą. • Tvarkyti žaislus, dainuojant dainelę: „Visi žaisliukai turi savo vietą, turi savo vietą, vietą numylėtą.“ • Žaisti žaidimus: „Lėlytė Onutė ruošiasi eiti pasivaikščioti“ (susėda ant suoliuko, rengia lėlytes), „Lėlytės Onutės drabužėlių paroda“ (sudėlioti drabužėlius pagal sezoniskumą), „Meškutis susirgo“ (apsirengia pižamą, nusiplauna rankytes, išsivalo dantukus, gulasi į lovytę ir t.t.), „Svečiuose TVARKOS NYKŠTUKAS“ (visi žaisliukai grįžta į savo vietas: į garažą, žaislų lentynas, knygų lentynėles ir t.t.).	Pats eina į tualetą, suaugusiojo padedamas susitvarko. Suaugusiojo padedamas nusirengia ir apsirengia, bando praustis, nusišluostyti veidą, rankas. Padeda į vietą vieną kitą daiktą.
4-asis	• Valgo nedideliais gabaliukais, gerai sukramto, valgydamas nekalba, neužsiima pašaliniais darbais, nežaidžia. • Taisyklingai naudojasi šaukštu, šakute, pradeda naudotis peiliu, pavalgęs nusivalo servetėle. • Pavalgęs padėkoja. • Žino, kad galima apsinuodyti valgant nepažįstamas uogas, vaisius.	• Kalbėti su vaikais apie tai, kad labai svarbu pusryčius, pietus, vakarienę valgyti tuo pačiu metu. • Įtraukti vaikus į stalo padengimo veiklą, siekti, kad stalai būtų serviruojami pagal taisykles. • Skatinti taisyklingai laikyti stalo įrankius. • Žaisti žaidimus, skatinančius serviruoti stalą (šeima, kavinė, darželis ir kt.). • Sudaryti sąlygas vaikams patiems nusiplauti daržoves ir vaisius. •	Valgo gana tvarkingai. Primenamas po valgio skalauja burną. Pasako, kodėl reikia plauti vaisius, uogas, daržoves. Padeda suaugusiajam serviruoti ir po valgio sutvarkyti stalą.

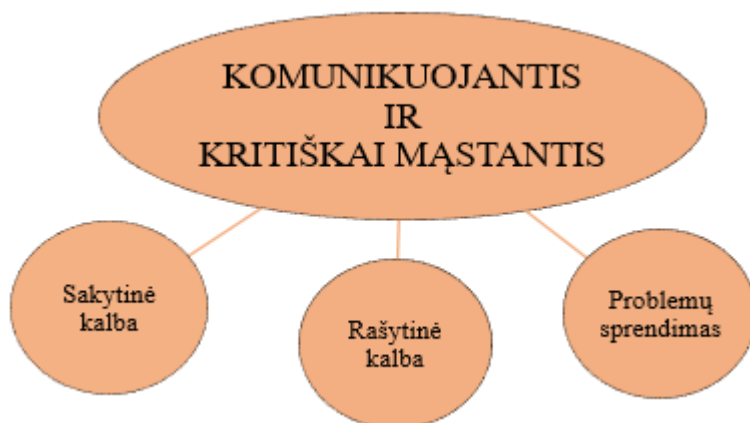
		Pokalbis su vaikais: „Kodėl būtina plauti daržoves ir vaisius?“	
	• Maunasi (nusimauna) kelnes, aunasi (nusiauna) batus, šlepetes, velkasi (nusivelka) megztinį, užsideda (nusiima) kepurę. • Pastebi, kada yra nešvarus, ir savarankiškai prausiasi, šluostosi rankšluosčiu. • Priminus šukuojasi plaukus šukomis. • Čiaudėdamas ar kosėdamas prisidengia burną ir nosį, pasitraukia nuo kitų vaikų. • Sudėlioja žaislus į jiems skirtas vietas.	• Primenant eiliškumą, skatinti vaikus savarankiškai apsirengti ir nusirengti, tvarkingai susidėti drabužius. • Skatinti dėlioti drabužių paveikslėlius „Drabužiai pagal metų laikus“. • Priminus plaunasi rankas, prausiasi, nusišluosto. • Žaisti žaidimus, skatinančius plautis rankas (tyrinėjimas: švarus ir nešvarus vanduo, pokalbis: kokios rankytės būna, kai nusiplauname?) • Skaičiuoti atliekamus judesius plaunant rankas, ketureilis: <i>Plaunam, plaunam rankutes su muilu. Trinam trinam piršteliu – bus švaru.</i> • Priminti, kad čiaudint ar kosint būtina prisidengti burną ir nosį. Priminti, kad naudotųsi nosinaite. • Skatinti susitvarkyti žaislus, su kuriais žaidė, įvairiai motyvuojant, dainuojant dainelę („Visi žaisliukai turi savo vietą, vietą numylėtą“).	Dažniausiai savarankiškai naudojami tualetu ir susitvarko juo pasinaudojęs. Šiek tiek padedamas apsirengia ir nusirengia, apsiauna ir nusiauna batus. Šiek tiek padedamas plaunasi rankas, prausiasi, nusišluosto rankas ir veidą. Priminus čiaudėdamas ar kosėdamas prisidengia burną ir nosį. Gali sutvarkyti dalį žaislų, su kuriais žaidė.
	• Pats neragauja jokių vaistų, neima degtukų.	• Pasiruošti ir naudoti vaizdines priemones apie saugų elgesį. Rodyti mokomuosius filmus. • Žiūrėjęs paveikslėlius, vartant vaikiškus žurnalus, pastebėti ir parodyti dvejopas situacijas, pvz., tas, kuriose saugu vaikui, ir tas, kuriose gali įvykti nelaimė. • Skaityti, kurti kūrinėlius apie saugų elgesį. • Organizuoti saugaus elgesio savaites (viktorinas), kviesi medicinos darbuotojus, gaisrininkus.	Pasako, kad negalima imti degtukų, vaistų, aštrių ir kitų pavojingų daiktų.
5-asis	• Išmano, kuriems patiekalams valgyti skirti įvairūs stalo įrankiai. • Valgo įvairų maistą (penkių pagrindinių maisto produktų grupių). • Įvardija kelis sveikus maisto produktus (morką, obuolį, pieną ir t. t.) bei kelis nenaudingus sveikatai (traškučius, kokakolą, guminukus).	• Supažindinti su sąvoka „Sveikas maistas“ (auklėtojai padės plakatai: „Sveiko maisto piramidė“ LR sveikatos ministerija, „Gyvename draugėje“ plakatai socialinėms kompetencijoms ugdyti 2008, „Aukime sveiki ir saugūs“ plakatai sveikatos kompetencijai ugdyti 2008, knygos: „Gero elgesio abėcėlė“ (18 psl. pasakojimas „Gero apetito skanaus“, 35 psl. „Dovanos ir vaisės) Mūsų Knyga 2004; „Jums mažai ir	Valgo tvarkingai, dažniausiai taisyklingai naudojami stalo įrankiais. Domisi, koks maistas sveikas ir naudingas. Serviuoja ir tvarko stalą, vadovaujamas suaugusiojo.

	• Pasako, kad pieną, mėsą, vaisius, daržoves valgyti naudingiau nei saldumynus. • Pasako, kad saldžiuosius gėrimus gerti nesveika. • Pratinasi pasiteirauti suaugusiųjų apie neįprasto skonio ar nemalonaus kvapo maistą.	didesni“, „Vaikystės skaitiniai Alma Litera 2014). • Susikurti su vaikais „Gimtadienio“ šventimo tradicijas (pasakyti draugui gražius linkėjimus, kartu padengti vaišių stalą, gražiai elgtis prie stalo, būtinai padėkoti draugui).	
	• Pasako, kaip reikia apsirengti šiltu ir šaltu oru. • Stengiasi būti tvarkingas, nesutepti drabužių, tvarkingai juos padėti, sulankstyti. • Priminus savarankiškai pasikeičia savo sušlapusius rūbus, avalynę. • Suaugusiojo padedamas kloja lovą. • Sudeda žaislus, šluosto dulkes, valo stalą, surenka šiukšles aikštelėje.	• Priminti, kad sutvarkytų savo žaidimų vietą, surūšiuotų konstruktorius, sudėliotų žaislus į vietas taip, kaip jie visada „gyvena“. • Žaisti žaidimą „Netvarkos nykštukas“, kuris moko vaikus kruopštumo ir tvarkingumo. • Pastoviai skaityti knygas („Gero elgesio abėcėlė“ (18 psl. pasakojimas „Gero apetito skanaus“, 35 psl. „Dovanos ir vaisės) Mūsų Knyga 2004; „Jums maži ir didesni“, „Vaikystės skaitiniai“ Alma Litera 2014), rodyti plakatus („Sveiko maisto piramidė“ LR sveikatos ministerija; „Gyvename draugėje“ plakatai socialinėms kompetencijoms ugdyti 2008; „Aukime sveiki ir saugūs“ plakatai sveikatos kompetencijai ugdyti 2008). • Praveisti viktorinas: „Aš saugus, kai žinau, ...“ – 1). kaip elgtis gatvėje? 2) kaip elgtis gamtoje? 3). kaip elgtis pasiklydus? 4). kur ir pas ką galiu kreiptis pagalbos? (galima naudoti plakatų rinkinį „Vaiko sauga“ Knygų klubas 2009)	Savarankiškai apsirengia ir nusirengia, apsiauna ir nusiauna batus. Priminus plaunasi rankas, prausiasi, nusišluosto rankas ir veidą. Priminus tvarkosi žaislus ir veiklos vietą.
	• Saugiai elgiasi grupėje, lauko aikštelėje (stengiasi bėgti nekliudydamas kitų, nelipti ant tvoros).	• Kartu su vaikais organizuoti viktorinas, projektus apie saugų vaikų elgesį. • Diskutuoti su vaikais, kaip konfliktus spręsti taikiai. • Žaidimas „Saugių žodžių piramidė“ (kiekvienas vaikas „stato“ saugių žodžių piramidę, aukščiausia piramidė tampa saugaus elgesio nuostatomis).	Žaisdamas, ką nors veikdamas stengiasi saugoti save ir kitus.
	• Taisyklingai sėdi (nesikūprina) ant kilimo, prie stalo. • Atlieka pratimus, stiprinančius nugaros ir pilvo raumenis.	• Savo pavyzdžiu rodyti kaip taisyklingai sėdėti, stovėti, vaikščioti. • Stebėti ir priminti apie taisyklingą laikyseną.	Priminus stengiasi sėdėti, stovėti, vaikščioti taisyklingai.

6-asis	• Taisyklingai naudojasi peiliu. • Valgydamas laiko šakutę kairiąja, peilį – dešiniąja ranka, šaukštą ir šaukštelį – tarp pirštų.	• Kartu su vaikais aptarti, kodėl žmogus valgo. • Paprašyti vaikų pasakoti, ką jie dažniausiai valgo pusryčiams, pietums ir vakarienei, diskutuoti, kurie iš jų vartojamų produktų, patiekalų yra naudingiausi jų augimui ir gerai savijautai. • Vaikams pateikti paveikslėlius su įvairiais maisto produktais ir patiekalais, su jais žaidžiant mokytis atskirti naudingą ir bevertį maistą. (plakatai „Saugūs ir sveiki“). • Organizuoti įvairių kūrybinių darbų (piešinių, inscenizacijų ir t.t.) kūrimą, jais skatinti pasirinkti sveikus produktus ir patiekalus. • Klausytis skaitomų knygelių (K. Kasperavičius „Pasakojimai apie daigtus“), vaidinti, žaisti lotą, žiūrėti filmukus apie žmogui naudingus maisto produktus (duoną, obuolius, pieną, vandenį ir kt.). • Žaidžiant su lėlėmis ar kitus žaidimus rūšiuoti maisto produktus (jų paveikslėlius) į naudingus ir vengtinius. • Minčių lietus: „Kam reikalingi stalo įrankiai“. • Sudaryti kartu su vaikais budėjimo grafiką. • Žaidimai: Einame į svečius“, „Kavinė“, „Šeima“.	Valgo tvarkingai. Pasako, jog maistas reikalingas, kad augtume, būtume sveiki. Įvardija vieną kitą maisto produktą, kurį valgyti sveika, vieną kitą – kurio vartojimą reikėtų riboti. Savarankiškai serviuoja ir tvarko stalą.
	• Jaučia, kada sušilo arba sušalo, ir savarankiškai apsirengia arba nusirengia megztinį, striukę, pasikeičia savo sušlapusius rūbus, avalynę. • Plaunasi rankas, prausiasi, tvarkosi.	• Pasiūlyti vaikams apsirengti lengvesniais ar šiltesniais drabužėliais. • Spratinti sušlapusius rūbus ir avalynę pasidžiauti. • Parūpinti skysto muilo su dozatoriumi, parodyti, kaip ir kiek dozuoti, kad rankos būtų švarios. • Priminti, kad reikia taupyti vandenį, paaiškinti, kodėl, pasiūlyti vandens čiaupą atsukti tiek, kiek reikia, kad muilas nusiplotų. • Pasiūlyti „Rankų plovimo dienoraštį“ 5–8 metų vaikams: http://www.hi.lt/content/G5_1_naud_inf.html • Žaidimas „Išmanieji pirštukai“. Auklėtojas kartu su vaikais piešia didelę plaštaką ir ant kiekvieno	Savarankiškai apsirengia ir nusirengia, apsiauna ir nusiauna batus. Suaugusiųjų padedamas pasirenka drabužius ir avalynę pagal orus. Priminus ar savarankiškai plaunasi rankas, prausiasi, nusišluosto rankas ir veidą. Dažniausiai savarankiškai tvarkosi žaislus ir veiklos vietą.

		pirštuko užrašo vaikų mintis, kodėl reikia plautis rankas. • Pokalbis „Kuo rengtis įvairiais metų laikais?“. • Žaidimas „Aprenk lėlę“, „Lauko drabužiai“, „Atrink drabužius“.	
	• Pjausto daržoves, vaisius. • Kala vinis į lentą. • Siuva, siuvinėja.	• Parūpinti priemonių kalimo, siuvimo, dygsniavimo žaidimams. • Apsilankyti su vaikais gaisrinėje, parduotuvėje, kavinėje, picerijoje, arbatinėje, vaistinėje, policijoje, ligoninėje, autoservise ir t.t. (plakatai „Saugūs ir sveiki“). • Kartu su vaikais „Minčių lietuje“ diskutuoti, aptarti, vertinti. (pvz., minčių lietus „Pavojai aplink mus“). • Siūlyti, kad vaikai pasakytų, kai pastebės kurį nors vaiką vaikstantį ar sėdintį susikūpinus. • Taisyklių kūrimas: pvz., sėdėk taisyklingai prie stalo, vaikščiok nesusikūpinęs ir t.t.)	Savarankiškai ar priminus laikosi susitartų saugaus elgesio taisyklių. Stebint suaugusiajam saugiai naudojasi veiklai skirtais aštriais įrankiais. Žino, kaip saugiai elgtis gatvėje, kur kreiptis iškilus pavojui, pasiklydus. Priminus stengiasi vaikščioti, stovėti, sėdėti taisyklingai.

Pati svarbiausia kalbos funkcija yra komunikacinė, t. y. vaiko domėjimasis savimi, kitais žmonėmis, aplinka, gamta, daiktais, skatina vaiko kalbinę raišką. Kalbos dėka bendraudami vaikai gali tiksliai informuoti vieni kitus apie savo jausmus, norus, ketinimus, kilusius sumanymus, mintis. Jau 3 metų vaikai ima domėtis raidėmis, imituoti skaitymą, rašymą. Todėl kalbos ir komunikavimo ugdymui(si) reikia turtingos kalbinės aplinkos: raidžių, užrašų, knygų, žurnalų, storų siūlų, vielučių raidėms lankstyti ir t.t. Svarbiausios vaiko kalbos ir komunikavimo ugdymo kryptys: girdimųjų suvokimų lavinimas, žodyno plėtojimas, gramatiškai taisyklingos kalbos ugdymas, rišlios kalbos ugdymas, regimojo suvokimo ugdymas, rankos paruošimas rašymui. Kai vaikas atranda ryšį tarp rašytinės ir sakytinės kalbos, tvirtėja klausymosi ir dėmesio išlaikymo įgūdžiai.

SAKYTINĖ KALBA

Sakytinė kalba – tai pagrindinė žmonių bendravimo priemonė. Ja išsakomi norai, reikalavimai, prašymai, emocijos, jausmai ir kt. Kalbėdamiesi gauname ir perduodame informaciją, samprotaujame, darome išvadas, žodžiai padeda įsiminti ir saugoti žinias apie pasaulį.

Sakytinė vaiko kalba – tai gebėjimas kalbėti, kalbos turinys, klausymasis, o gebėjimas išsakyti mintis – kalbos raiška. Klausydamas ir kalbėdamas vaikas pratinasi išgirsti ir suprasti, ką sako kitas, mokosi kalbėti pats. Vaiko sakytinė

kalbinė raiška susiejama su grafine, plastine, muzikine, mimikos ir gestų išraiška. Ikimokykliniame amžiuje tarp sklindaus vaiko kalbėjimo ir smulkiosios motorikos judesių yra tiesioginis ryšys. Todėl ikimokykliniame amžiuje skiriamas didelis dėmesys smulkiosios motorikos žaidimams, kurie aktyvina vaikus, išlaisvina vaiko mintis, jausmus, kartu ir drausmina, skatina ir plėtoja mąstymo procesus, padeda bendrauti ir bendradarbiauti. Programoje pagrindinis kalbos ugdymo metodas – kasdieninis bendravimas įvairios veiklos metu.

Vertybinė nuostata. Nusiteikęs išklausyti kitą ir išreikšti save bei savo patirtį kalba.

Esminis gebėjimas. Klausosi ir supranta kitų kalbėjimą, kalba su suaugusiais ir vaikais, natūraliai, laisvai išreišdamas savo išgyvenimus, patirtį, mintis, intuityviai junta kalbos grožį.

Žingsniai	Vaiko veikseną	Pedagogo veikseną	Laukiami rezultatai
3-iasis Klausymas	• Supranta kalbą ir klauso ką kalba kiti. • Mėgsta klausytis jau žinomų kūrinėlių, suklūsta išgirdęs jau girdėtą pasakojimą, aiškinasi nesuprastą žodį.	• Skaityti ar pasakoti vaikams apie kitus vaikus, artimiausios aplinkos gyvūnėlius, vaikams skirtų televizijos laidų veikėjus, siejant tai su jo gyvenimiška patirtimi. • Skaityti atsižvelgiant į kūrinį – garsiai arba tyliai, greitai arba lėtai, perteikiant teksto emocijas. • Kalbėjimą su vaiku nuolat įvairinti naujais žodžiais, nusakančiais artimiausią aplinką. • Mokyti suprasti suaugusiojo prašymus.	Klausosi skaitomų ir pasakojamų kūrinėlių, naujų žodžių. Išklausoma, supranta ir reaguoja į kelis vienas paskui kitą sekančius prašymus, siūlymus, patarimus.
Kalbėjimas	• Kalba 3-4 žodžių sakiniais. • Daug pasakoja, klausinėja apie save, savo norus, poreikius, išgyvenimus. • Pradedama mėgdžioti suaugusiųjų kalbėseną. • Sako „ačiū“, „prašau“.	• Skatinti vaiką nuolat pasakoti apie save, savo norus, rūpesčius, šeimos narius. • Kalbinėmis užduotimis keliant klausimus: „Koks?“ „Kodėl?“ „Kur?“ „Kaip?“ skatinti vaiką nusakyti aplinkos reiškinių savybes, ieškoti įvykių priežasčių ir pasekmių. • Pasakoti apie tai, kas vyksta ar vyko aplink vaiką. • Kalbant skatinti vaiką vartoti mandagumo žodelius. • Pokalbis „Kokias dalis turi žaislai, ką su jais galima daryti?“. Pvz. MAŠINA (ratai, langai, vairas ir t.t.). Skatinti pakartoti tariamus žodžius, tarti taisyklingai. • Žaisti žaidimą „Atnešk ir pavadink“. Auklėtoja sako atnešk (pieštuką, knygutę, lėlytę ir t.t.) vaikas atneša ir pavadina. Visi paploja ar kitaip paskatina. • Atnešti plakatą su lėlytės ar šuniuko atvaizdu. Išvardijamos kūno dalys. Vaikai kartoja kūno dalių pavadinimus jei vardija neteisingai pataisome. • Skatinti žaidžiant žaidimą „Lėlės pietūs“ ir dengiant stalą įvardinti indų	3–4 žodžių sakiniais kalba ir klausinėja apie save, savo norus, poreikius, išgyvenimus. Pradedama mėgdžioti suaugusiųjų kalbėseną. Sako „ačiū“, „prašau“.

		pavadinimus (lėkštė, šaukštas, šakutė, puodelis ir t.t).	
	• Vaikas kalba trumpais sakiniais, kartais neužbaigtais, nes jam pritrūksta žodžių. • Daug gestikuluoja rankomis, taip padėdamas savo pasakojimams, kur nežino kaip pasakyti, kokį žodį galima toje pasakojimo vietoje panaudoti. • Domisi animaciniais filmais, įvairiomis laidomis, aplinkos objektais, įvykiais ir t.t. • Atsako vienu ar keliais žodžiais į elementarius klausimus.	• Įvairiose bendravimo situacijose nuolat klausinėti vaiko apie jį patį, apie tai, ką jis veikia, ko nori, ką mėgsta, skatinti apie tai pasakoti. • Imituojant lietaus lašus jų „muzika“ – „Kapt kapt kapt“ kartojama balsu ir pirštais tuksenama į grindis, taip pat kartojama balsu ir „vėjo melodija“ – „šū šū šū“, „ežiuko eiseną“ – „pu pu pu“, „garvežio ūkimas“ – „tū tū tū“ ir t.t.	Kalba ir klausinėja apie tai, ką matė ir girdėjo, apie aplinkos objektus, jų savybes, įvykius, net jei jų dabar ir nemato. Domisi laidomis, animaciniais filmais vaikams, kalba apie juos. Vienu ar keliais žodžiais atsako į elementarius klausimus.
	• Vaikas kalbėdamas, komentuoja filmuką ar ką nors kita, kalba kelių žodžių sakiniais. • Žodžius derina pagal giminę, skaičių, linksnį.	• Skatinti vaiko kalbėjimą, pateikiant taisyklingo kalbėjimo modelius. • Nuolat taisyti netaisyklingą vaikų kalbą. • Organizuoti pasakojimų valandėles, kurių metu visi vaikai galėtų papasakoti tai, kas jiems tuo metu yra labai aktualu ir svarbu.	Kalba kelių žodžių sakiniais, žodžius derina pagal giminę, skaičių, linksnį.
	• Deklamuoja eilėraštukus, užbaigia žinomų pasakų, eilėraštukų frazes. • Pažiūrėjęs vaikiškus filmukus, pasakoja apie tai, ką matė ir girdėjo, žodžiais ir gestais. • Kartuoja girdėtus eilėraštukus, dainuoja daineles, žaisdžia žaidimus.	• Deklamuoti eilėraštukus, užbaigti žinomų pasakų, eilėraštukų frazes. • Kartu su vaiku žiūrint vaikiškus filmukus, skatinti jį pasakoti apie tai, ką matė ir girdėjo žodžiais ir gestais. • Kartoti girdėtus eilėraštukus, dainuoti daineles, žaisti žaidimus. • Kartu deklamuoti eilėraščių „Mano batai buvo du“ (rodyti rankytes, į kojytes, akytes). Skatinti, kad visi kartotų. Visada taisyti vaiko kalbą.	Kartu su suaugusiuoju deklamuoja eilėraštukus, užbaigia žinomas pasakas, eilėraščius.
4-asis Klausymas	• Išklauso kūrinį iki galo nepertraukdamas skaitančiojo. • Domisi aplinkinių pokalbiais, pasakojimais – „viską girdi“.	• Sudaryti sąlygas vaikams klausytis skaitomų ar pasakojamų kūrinių, pasakų gyvai ar per radiją ir įrašus. • Nuolat aiškinti vaikams nežinomų, nesuprantomų žodžių reikšmę. • Skaityti vaikui tekstus ne tik literatūrine kalba, bet ir tarmiškai.	Klausosi aplinkinių pokalbių, sekamų, pasakojamų, skaitomų, deklamuojamų kūrinių literatūrine kalba, tarmiškai.
	• Vaikas išklauso draugą ir reaguoja į jo kalbą.	• Organizuoti pokalbius, kurių metu vaikai būtų pratinami išklausti draugo pasakojimo. • Atkreipti vaiko dėmesį į kita kalba kalbančius aplinkinius.	Pradedą išklausti, suprasti ir reaguoti į tai, ką jam sako, aiškina suaugusysis ar vaikas. Stengiasi suprasti kita kalba kalbančių vaikų norus, pasiūlymus.

Kalbėjimas	• Kalba, klausinėja, užkalbina, prašo, pašaukia kai to reikia. • Vartoja paprastos konstrukcijos gramatiškai taisyklingus sakinius. • Atpasakoja trumpus kūrinėlius.	• Skatinti vaiką įvairiose bendravimo situacijose gyvai kalbėtis su draugais. • Bendraujant su suaugusiais, vartoti elementarius mandagumo žodžius. • Prašyti atpasakoti ką tik girdėtus trumpus kūrinėlius.	Kalba pats sau, kalba kitam, klausinėja, užkalbina, prašo, pašaukia, kartais laikydamasis elementarių kalbinio etiketo normų. Kalba, pasakoja apie tai, ką jaučia ir jautė, veikia ir veikė. Žaidžia garsais ir žodžiais, kuria naujus žodžius.
	• Vaikas pasakoja ką girdėjo, matė, sužinojo, suprato. • Pasakodamas vartoja jau žinomus ir naujai išgirstus terminus, žodžius.	• Skatinti vaiką kalbėti apie dabartinę ir buvusią veiklą, esamus ir buvusių išgyvenimus, vartojant jau gerai žinomus ir ką tik girdėtus naujus žodžius.	Kalba, pasakoja apie tai, ką mato ir matė, girdi ir girdėjo, ką sužinojo, suprato, vartodamas elementarius terminus, girdėtus naujus žodžius.
	• Kalbėdamas vaikas vartoja paprastos konstrukcijos gramatiškai taisyklingus sakinius. • Taisyklingai taria daugumą gimtosios kalbos žodžių ir garsų.	• Su vaiku kalbėti taisyklingų konstrukcijų sakiniiais, taisyklingai tariant gimtosios kalbos garsus, skatinant įvairiuose žodžiuose juos atpažinti.	Kalbėdamas vartoja paprastos konstrukcijos gramatiškai taisyklingus sakinius. Taisyklingai taria daugumą gimtosios kalbos žodžių ir garsų. Padedant atpažįsta žodyje kelis atskirus garsus.
	• Deklamuoja trumpus tiek jau žinomus ir išmokus, tiek ir savo kūrybos eilėraščius. • Atkartoja girdėtas pasakas, pasakojimus, apsakymus, pridėdamas savo žodžių. • Pasakodamas gestikuliuoja ir kai kur panaudoja veido mimiką.	• Džiaugtis kiekvienu vaiko žodinės kūrybos bandymu, neprieštarauti, nesišaipyti iš jo. • Vaiko kalbos jausmą žadinti emocija, ekspresyvia ir vaizdinga kalba. • Bendrauti su vaikais ne tik kalba bet ir gestais, veido mimika, kūno judesiais.	Deklamuoja trumpus eilėraščius, atkartoja trumpas pasakas ar apsakymus, pridėdamas savo žodžių, pasakojimą palydėdamas gestais ir mimika.
5-asis Klausymas	• Supranta, kad skirtingo turinio tekstai suteikia specifinę informaciją, kad juos galima skaityti, galima klausyti įrašų. • Vaikas, paklauses auklėtojos skaitomo lakštingalos pamėgdžiojimo, paprašo, kad leistų pasiklausyti ir kitų paukščių garsų pamėgdžiojimo kompaktą.	• Skaityti vaikams įvairaus turinio tekstus apie aplinką, įvairius įvykius, reiškinius. • Leisti vaikams paklausyti įrašų su įvairiais paukščių, gyvūnų balsais, mechanizmų veikimo garsais ir bandyti juos atkartoti.	Klausosi įvairaus turinio tekstų (grožinių, publicistinių, enciklopedinių, informacinių), apie aplinką, įvairius įvykius, reiškinius. Klausosi gyvai ir turimų įrašų.
	• Vaikas žino ką reiškia, kai išeidamas iš grupės draugas atsisveikindamas sako: – Bai bai! • Supranta sudėtingesnio turinio tekstus.	• Skaityti vaikams sudėtingo turinio tekstus: reklamas, skelbimus, mokslinių tekstų ištraukas ir t.t. • Leisti išgirsti kitų tautų kalbą (jeigu grupėje yra kitakalbiai vaikai paprašyti, kad jie pakalbėtų savo gimtąja kalba).	Supranta sudėtingesnio turinio tekstus. Supranta, kad į jį kreipiamasi ar kalbama ne gimtąja kalba.

Kalbėjimas	• Vaikas vartydamas savo nuotraukų albumą pasakoja kur, kada tai vyko, kas su juo yra toje ar kitoje nuotraukoje. • Pasako ko jis nori, ko tikisi. • Paaiškina, pakartoja jei kas nesuprato ką jis pasakė. • Kalbėdamas žiūri į akis.	• Pratinti vaikus kalbant, su draugu ar kitu žmogumi, žiūrėti į akis. • Žaisti žaidimą „Kalbant žiūriu į akis“ (vaikai sėdi ratu, auklėtoja vienam vaikui pašnibžda draugo vardą ir jis tam draugui turi pasakoti ta tema, kurią pasirenkame prieš žaidimą). • Skatinti pasakoti apie save: kiek jam čia metų, kur jis buvo tuo metu, su kuo yra toje ar kitoje nuotraukoje, iš savo nuotraukų albumo atsinešto iš namų. • Pratinti aiškiai pasakyti ko jis nori, ką veikia, ką žino ir t.t.	Natūraliai kitiems kalba apie tai, ką žino, veikia, ko nori ar tikisi, nesupratus paaiškina, pakartoja. Kalbėdamas žiūri į akis.
	• Vaikas pasakoja apie tai, kas buvo nutikę, įvykę, tai siedamas su savo šeima, giminėmis, pažįstamais, tautos gyvenimu, gamtos reiškiniais. • Pasakodamas vartoja įvairią techniką, transporto priemones bei prietaisus įvardijančius žodžius. • Pasakoja, kalbasi apie matytus animacinius filmus, televizijos laidas, žaistus kompiuterinius žaidimus. • Bando susikalbėti su kitakalbiu vaiku. • Pakartoja išgirstą arba pasako jau žinomą kitos tautos kalbos žodį.	• Dažnai organizuoti pokalbius apie įvairius įvykius, žmones ir jų profesijas, tautos gyvenimą, gamtos reiškinius ir t.t. • Leisti vaikams pasakoti apie matytus animacinius filmukus, televizijos laidas, žaistus kompiuterinius ar kokius kitokius žaidimus ir t.t. • Žaisti žaidimą „Pasakyk tai visaip“ (auklėtoja pasako sakinį, pvz., „Aš noriu miego“. Vaikai jį turi pasakyti su skirtinga emocija, pvz., liūdnai, linksmi, piktai, isteriškai, greitai, lėtai ir t.t.) • Žaisti žaidimą „Mes užsieniečiai“ (išsirenkam šalį į kurią keliausim, susirandam tos šalies žodyną ir išmokstame pasisveikinti tos šalies kalba ir tai ko norėtų paklausti patys vaikai).	Kalba, pasakoja apie tai, kas buvo nutikę, įvykę, tai siedami su žmonėmis, tautos gyvenimu, gamtos reiškiniais. Vartoja įvairią techniką, transporto priemones bei prietaisus įvardijančius žodžius. Pasakoja, kalbasi apie matytus animacinius filmus, televizijos laidas, žaistus kompiuterinius žaidimus. Bando susikalbėti su kitakalbiu vaiku, pakartodamas jo kalbos vieną kitą žodį.
	• Vaikas pasakoja, kalba sudėtiniais sakiniais, žodžius į sakinius jungia laikydamasis perprastų kalbos taisyklių. • Vartoja daugumą kalbos dalių (daiktavardžius, veiksmažodžius, būdvardžius,rieveiksmius, prielinksnius ir kt.). • Išgirsta pirmą ir paskutinį garsą jo paties, tėvų, draugų vardažodžiuose, trumpuose žodžiuose.	• Organizuoti pokalbius ir skatinti vaikus pasakoti ilgais, vaizdingais, sudėtiniais sakiniais. • Pratinti išgirsti pirmą ir paskutinį garsą jo paties, tėvų, draugų ir kituose vardažodžiuose, trumpuose žodžiuose. • Žaisti žaidimą „Sukurk naują vardą“ (vaikai pasiskirsto po du ir iš savo vardų pirmų skiemenų ar bet kurių kitų, kurie jiems labiau patinka, su auklėtojos pagalba, turi sukurti naują vardą. Pvz., Gustė, Rėjus, tai gaunasi naujas vardas Gus – rė arba Tėjus ir t.t.).	Laisvai kalba sudėtiniais sakiniais, žodžius į sakinius jungia laikydamasis perprastų kalbos taisyklių. Vartoja daugumą kalbos dalių (daiktavardžius, veiksmažodžius, būdvardžius,rieveiksmius, prielinksnius ir kt.). Išgirsta pirmą ir paskutinį garsą jo paties, tėvų, draugų ir kt. vardažodžiuose, trumpuose žodžiuose.
	• Vaikas kuria pasakas, eilėraštnukus. • Seka savo sukurtnas pasakas, istorijas.	• Organizuoti savo sukurtnas pasakų, eilėraštnų, istorijų valandėles (galima popietes, konkursus ir t.t.), bet kuria tinkama tam laikui proga (Kalėdoms, Naujiems Metams, Motinos dienai,	Seka girdėtas ir savo sukurtnas pasakas, kuria įvairias istorijas, eilėraštnukus, inscenizuoja.

	• Deklamuoja eilėraščius, eiliuotus pasakų intarpus, žaidimų posmus ir t.t.	Velykoms, Lietuvos neriklausomybės dienai ir t.t.). • Žaisti žaidimą „Sugalvok daiktų iš savo vardo pirmos raidės (garso)“.	Deklamuoja skaitomų pasakų eiliuotus intarpus.
6-asis Klausymas	• Išskiria garsą žodžio pradžioje, viduryje ir gale. • Suvokia pasakojimo, pokalbio eigą, supranta ir interpretuoja. • Vartoja antonimus ir sinonimus. Kuria ir pasakoja įvairius tekstus (mįsles, humoristines istorijas ir pan.). • Mėgdžioja įrašytos pasakos personažų kalbėjimą, rodo įvairias grimasas.	• Ugdymo veikloje klausytis įvairios stilistikos tekstų. • Klausyti įrašytos pasakos ar literatūrinio teksto (mėgdžioti pasakų personažus ir rodyti įvairias grimasas pvz., pasakos „Trys paršiukai“, „Jaučio trobelė“).	Klausosi draugų ir savo kalbos įrašų, įvairių stilių tekstų, mįslių, erzinimų, pajuokavimų bendrine kalba ir tarme.
	• Vaikas supranta knygelės, pasakojimo, pokalbio turinį, įvykių eigą. • Supranta pajuokavimus, dviprasmybes, frazeologizmus, perkeltinę žodžių prasmę. • Supranta artimiausioje aplinkoje vartojamus kitos tautos kalbos žodžius.	• Padedant vaikui suvokti pasakojimo turinį, išskirti ir aptarti su vaiku pasakojimo eigą. • Žaisti žaidimus, susijusius su pasakojimo tekstu, jį iliustruoti, inscenizuoti.	Supranta knygelės, pasakojimo, pokalbio turinį, įvykių eigą. Supranta pajuokavimus, dviprasmybes, frazeologizmus, perkeltinę žodžių prasmę. Supranta artimiausioje aplinkoje vartojamus kitos kalbos žodžius.
Kalbėjimas	• Kalba natūraliai. • Kalba apie problemų sprendimą. Išsako savo patirtį, norus, svajones, svarstymus. • Vartoja mandagumo bei vaizdingus žodžius. • Vartoja sinonimus, antonimus ir kt. • Vartoja technologinius terminus (mikrofonas, pelė, klaviatūra ir kt.). • Bando susikalbėti su kitakalbiu vaiku, suaugusiuoju. • Garsiai svarsto savo planuojamos veiklos eigą. • Apie savo planus praneša draugui, grupei draugų, visai grupei. • Klausinėja apie tai, kas išgirsta, matyta, sugalvota, pajausta.	• Sudaryti kuo daugiau ir įvairesnių bendravimo situacijų, kurios inicijuotų turiningus vaikų pokalbius apie jiems įdomius daiktus, poelgius, reiškinius, nutikimus, vartojant jiems mažiau girdimus, sudėtingesnę sandaros žodžius. • Skatinti vaikus klausinėti apie tai, kas jiems įdomu, negirdėta, diskutuoti apie tai tarpusavyje ir su auklėtoja. • Pratinti vaiką reikiamą informaciją perduoti kitiems.	Kalba natūraliai, atsižvelgdamas į bendravimo situaciją, išsakydamas savo patirtį, norus, svajones, svarstymus, kalba apie problemų sprendimą, vartoja mandagumo bei vaizdingus žodžius (sinonimus, antonimus ir kt.), technologinius terminus (mikrofonas, pelė, klaviatūra ir kt.). Bando susikalbėti su kitakalbiu vaiku, suaugusiuoju. Garsiai svarsto savo planuojamos veiklos eigą, praneša apie tai draugui, grupei draugų, visai grupei. Klausinėja apie tai, kas išgirsta, matyta, sugalvota, pajausta.

	• Pasakoja, kalba apie aplinką, gamtos reiškinius, techniką. • Įvardija įvairias detales, savybes, būsenas. • Vartoja naujai išgirstus sudėtingesnę sandaros žodžius.	• Pasakoti vaikams apie jiems nepažįstamą patirtį. • Skatinti vaikus kurti pasakojimus apie nekasdienius, fantastinius nuotykius, personažus, vartojant išgalvotus žodžius, kalbą.	Pasakoja, kalba apie aplinką, gamtos reiškinius, techniką, įvardydamas įvairias detales, savybes, būsenas, vartodamas naujai išgirstus sudėtingesnę sandaros žodžius.
	• Kalba taisyklingais sudėtingais sakiniais. • Vartoja pagrindines kalbos dalis. • Išgirsta žodžius, kurie panašiai skamba, bet turi skirtingą reikšmę. • Išgirsta pirmą, paskutinį ir žodžio viduryje esančius garsus. • Skiria gimtosios kalbos žodžius nuo išgirstų kitos kalbos žodžių.	• Žaisti įvairius garsų keitimo žodžiuose žaidimus (pvz., „kur – mur, mė – bė, zė – žė“ ir kt.). • Žaisti žaidimą su garsais: „Ieškau ir randu daiktą prasidedantį nurodytu garsu“. • Dainuoti ritmines daineles. • Ieškoti aplinkoje daiktų, kurių pavadinimai prasideda arba baigiasi nurodytu garsu. • Išmėginti kalbinės raiškos priemones kuriant dialogus, inscenizuojant, vaidinant.	Kalba taisyklingais sudėtingais sakiniais, vartoja pagrindines kalbos dalis. Išgirsta žodžius, kurie panašiai skamba, bet turi skirtingą reikšmę. Išgirsta pirmą, paskutinį ir žodžio viduryje esančius garsus. Skiria gimtosios kalbos žodžius nuo išgirstų kitos kalbos žodžių.
	• Vaikas komentuoja matomą paveikslą, savo ar draugo piešinį. • Atpasakoja girdėtas ir pats kuria pasakas be galo. • Deklamuoja savo sukurtus kūrinius. • Užmena ir kuria mįsles. • Juokauja, kuria humoristines istorijas. • Žaidžia prasmingais ir beprasmingais žodžiais. • Kalba „angliškai“. • Kalba „ateivių“ kalba. • Kalbėdami keičia balso stiprumą, kalbėjimo tempą, intonacijas ir kt.	• Inicijuoti įvairius vaikų žodžių žaidimus. • Naudoti įvairius pasakojimų būdus: spontaniškus, atkuriamuosius, kūrybinius, fantastinius, ir kt. • Išmėginti kalbinės raiškos priemones, kuriant dialogus, inscenizuojant, vaidinant.	Komentuoja meno kūrinius, atpasakoja pasakas, padavimus, apsakymus, matytus ir girdėtus per įvairias skaitmenines laikmenas (TV, DVD, CD). Kuria mįsles, kuria ir pasakoja įvairius tekstus, humoristines istorijas, deklamuoja savo sukurtus kūrinius, žaidžia prasmingais ir beprasmingais žodžiais, bando juokauti, kalba „ateivių“ kalbomis, „užsienio“ kalbomis. Keičia balso stiprumą, kalbėjimo tempą, intonacijas ir kt.

RAŠYBINĖ KALBA

Rašytinė kalba – vaiko minčių dėstymas erdvėje (pvz. popieriuje). Pirmas tokios kalbos momentas atsispindi vaiko „keverzonėse“, todėl į vaikų piešinius žiūrima kaip į savitą kalbą. Taip nuo daiktų piešimo pereinama prie žodžių piešimo – rašytinės kalbos ugdymosi. Programoje vaikų mokymasis rašyti natūraliai įeina į vaikų žaidimus, kurie prasideda nuo smulkiosios motorikos lavinimo. Tokiu būdu siekiama, kad raidė būtų tokiu pat vaiko gyvenimo elementu, kaip ir kalba. Rašytinė kalba – paties vaiko veikla. Ikimokykliniame amžiuje skatinamas vaiko domėjimasis knygomis, taip rašytinę kalbą siejant su skaitymu.

Vertybinė nuostata. Domisi rašytiniais ženklais, simboliais, pradeda skaitinėti.

Esminis gebėjimas. Atpažįsta ir rašinėja raides, žodžius bei kitokius simbolius, pradeda skaitinėti.

Žingsniai	Vaiko veiksmas	Pedagogo veiksmas	Laukiami rezultatai

3-iasis Rašymas	• Vaikas keverzoja lapę. • Piešia vertikalias ir horizontalias linijas.	• Skaityti vaikui kelis kartus per dieną, parinkus trumpus tekstus, kuriuose kartojasi tie patys žodžiai. • Skaityti normaliai, vengti vaikiškų intonacijų, teatrališkumo. • Skirtingai perteikti atskirų personažų kalbą. • Skatinti vaiką pavadinti kiekvieną paveikslėlį. • Kalbėti su vaiku apie iliustraciją, kad jis susietų vaizdą su konkrečiu daiktu. • Skaitymo metu leisti vaikui liesti ar laikyti su tekstu susietus daiktus. • Nuolat atkreipti vaikų dėmesį į jų artimoje aplinkoje esančius simbolius, aiškinti jų reikšmę.	Įvairiomis rašymo priemonėmis kraigalioja vertikalias ir horizontalias linijas.
Skaitymas	• Pavadina matomus paveikslėlius. • Reikalauja, kad knygelė būtų skaitoma po kelis kartus, nekeičiant teksto. • Skiria grupėje esančius simbolinius ženklus: įvairius žaidimų kampelius, patalpas žyminčius ženklus ir kt.	• Pozityviai vertinti vaiko keverzones. • Džiaugtis jo pasiekimais. • Nuolat skatinti keverzonėmis reikšti savo mintis.	Varto knygeles, dėmesį skirdamas ne tik paveikslėliams, bet ir tekstui, prašydamas paskaityti. Geba sieti paveikslėlius su juose vaizduojamais konkrečiais daiktais, juos pavadina. Pradedą pažinti aplinkoje esančius simbolius.
4-asis Rašymas	• Domisi rašikliais ir kompiuteriu. • Pradedą domėtis raidėmis ir bando jas „naudoti“ savo veikloje. • Vaiko kraigalionėse matomi raidžių „O“, „I“ ir raidės „A“ elementai. • Vaikas žiūrėdamas į medžio šakas pamato jose raidę V. • Vaikas paveikslėlyje įrašo savo vardą.	• Turtinti vaiko aplinką įvairiais rašikliais, sudaryti galimybę pažinti kompiuterį. • Sudaryti sąlygas vaikams matyti savo vardo užrašą, jį „perskaityti“ pirštu liečiant ir apvedžiojant raideles, leidžiant jį nuspalvinti ir t.t. • Skatinti keverzonėmis užrašyti savo vardą, pavardę, norus, pasirašinėti po dailės darbais, grupės ar viešoje bibliotekoje atsiimant knygas ir kt. • Verti vardo, pavardės raidžių karolius. • Sudaryti sąlygas vaikams piešti įvairia technika: pieštukais, akvarele, vaškinėmis kreidelėmis, guašu, flomasteriais, lazdele - smėlyje ir sniege, pirštuku – akvarele ar guašu ant popieriaus, vandens dubenėlyje. • Ieškoti aplinkoje žodžių, kuriuose yra vaiko vardo raidės. • Pasiūlyti nulipdyti iš plastilino savo vardo pirmą raidę.	Domisi ne tik įvairiomis rašymo priemonėmis, bet ir galimybe rašyti (planšetiniu kompiuteriu ir kt.). Kraigalionėse ir piešiniuose pasirodo realių raidžių elementai ir raidės. Raidėmis ir simboliais (grafiniais vaizdais) pradedą manipuliuoti įvairioje veikloje.

		• Pasiūlyti dėlioti raides iš gamtinės medžiagos: kaštonų, akmenėlių, gilių, šakelių ir t.t.	
Skaitymas	• „Skaito“ knygelių paveikslėlius. • Įvardija įvairių objektų ir veikėjų bruožus, veiksmus. • Atkreipia dėmesį į raides, simbolius (grafinius vaizdus) aplinkoje.	• Sudaryti sąlygas vaikams įvairioje bendravimo aplinkoje vartoti knygą, žurnalą, kalendorių, reklaminių bukletą ar skrajutę. • Skatinti vaiką domėtis suaugusiojo skaitomu tekstu suteikiant jam informacijos apie skaitymą. • Vaikui užduoti klausimus apie tai, ką „perskaitė.“ Atsakymus užrašyti ir jam paskaityti. Vaiko „perskaitytą“ tekstą pasiūlyti iliustruoti. • Žiūrint paveikslėlį skatinti apie jį pasakoti, kas ką daro, ką kalba ir pan. • Pasiūlyti pasidaryti korteles su pieštais simboliais, sugalvoti, ką norėtų jais pasakyti. • Pasiūlyti žaisti stalo žaidimą „Žodžiai“. • Pasiūlyti žaisti – dėlioti dėlionę „Lietuviškas raidynas“.	Domisi skaitymu. Vaizduoja, kad skaito knygą, kuri jam buvo skaityta. „Skaito“ knygelių paveikslėlius, įvardija įvairių objektų ir veikėjų bruožus, veiksmus. Atkreipia dėmesį į raides, simbolius (grafinius vaizdus) aplinkoje, pradeda jais manipuliuoti įvairioje veikloje.
5-asis Rašymas	• Supranta spaudinių funkcijas: kalendorius, valgiaraštis, reklama, bukletas ir pan.	• Praturtinant vaiko aplinką skirtingo turinio spaudiniais, skatinti savarankiškai kurti reklamas, skelbimus, sveikinimus, kvietimus, dienotvarkę, orų prognozes suvestines ir kt.	Domisi ir supranta skirtingų spaudinių funkcijas (kalendorius, valgiaraštis, reklama, bukletas ir pan.).
	• Kopijuoja ir bando rašyti raides, savo vardą. • Kompiuteriu spausdina raides, savo vardą ir kitus jam žinomus žodžius. • Kuria informacinės laikraščio skiltis. • Iliustruoja pasakas. • Kuria ir gamina rankų darbo knygeles. • Braižo transporto maršruto, važiuojant per Lietuvą, planą.	• Skatinti vaiką įvairioje veikloje kopijuoti atskiras raides, žodžius. Skatinti rašyti savo vardą įvairiais rašikliais, kompiuteriu. • Skatinti vaiką savo veikloje skaitytas pasakas atvaizduoti įvairiomis schemomis, grafikais, juos komentuoti. • Skatinti vaiką pasirašyti savo piešinius, darbelius pirmąja vardo raide, visu vardu.	Kopijuoja raides, paprastus žodžius. „Iliustruoja“ pasakas, pasakojimus, istorijas, filmukus, iliustracijose parašydamas nukopijuotas raides, žodžius. Kuria ir gamina rankų darbo knygeles su elementariais nukopijuotais sakiniais, žodžiais, raidėmis. Braižo ir aiškina planus, schemas, grafikus. Bando rašyti raides, pradėdamas savo vardo raidėmis. (Planšetiniame kompiuteryje rašo savo vardą, trumpus žodelius.)
Skaitymas	• Domisi raidėmis ir supranta, kad raidės turi pavadinimus. • Susikibę rankomis, bando padaryti kokią nors raidę.	• Grupėje kurti kuo įvairesnę raidžių aplinką. Skaityti tekstus, kuriuose žaidžiama su kalbos garsais, kurie atspindi vaiko pažįstamas raides. Raidėms sugalvoti smagius pavadinimus: A – stogelis, H –	Domisi abėcėlės raidėmis. Pastebi žodžius, prasidedančius ta pačia raide. Supranta, kad kai kurios raidės turi savo pavadinimą ir specifinę

	• Perskaito jau gerai žinomus (parduotuvių ir t.t.) pavadinimus. • Pastebi žodžius, prasidedančius ta pačia raide.	kopėtėlės, sudarant žodinius vaizdinius. Skatinti vaiką apie raides, jų charakterį kurti istorijas, pasakas. • Nuolat kreipti vaiko dėmesį į aplinkoje esančius užrašus, simbolius, reklaminius užrašus ir pan.	grafinę raišką. Supranta aplinkoje matomų kai kurių spausdintų žodžių prasmę.
	• Sugalvoja pavadinimą knygelei. • Sugalvoja pavadinimą paveikslėliui. • Įvardija skaitomo teksto veikėjų bruožus.	• Skatinti vaiką pavadinti savo sukurtas knygeles, nupieštus piešinius, atliktus darbelius. • Skatinti nusakyti veikėjų, daiktų, veiksmų savybes būdvardžiais, veiksmazodžiais, jaustukais, išiktukais, dalyviais, prieveiksmiais. • Skatinti vaikus kurti rankų darbo knygeles su paslaptinomis dūrelėmis, langeliais, uždengtais paveikslėliais ir kt. Padėti pajusti vaikams ryšį tarp vaizdo ir žodžio „skaitant“ iliustracijas. Skatinti vaiką sugalvoti rankų darbo knygelėms pavadinimus, tekstus. • Pasiūlyti vaikams iš namų atsinešti savo mėgstamas knygeles, jas „skaityti“, išpūdziais dalintis su draugais. • Pasiūlyti žaisti stalo žaidimą „Žodžiai“. • Kartu su vaikais ir tėveliais, kartą metuose, papildyti grupės bibliotekėlę.	Sugalvoja pavadinimus paveikslėliams, knygelėms. Įvardija specifinius skaitomo teksto veikėjų bruožus.
6-asis Rašymas	• Supranta rašymo tikslus. • Spausdintomis raidėmis užrašo savo vardą. • Piešiniuose užrašo atskirų objektų pavadinimus. • Planšetiniu kompiuteriu rašo raides, žodžius. • Kopijuoja aplinkoje esančius žodžius. • Įvairiais simboliais bando perteikti informaciją.	• Grupės knygų kampelį nuolat papildyti įvairių žanrų knygomis, rašytiniais teksta. • Kartu su vaiku kasdien skaityti knygas. • Pakalbėti apie skaitomo teksto veiksmą, kokie įvykiai aprašyti. • Susieti perskaitytą tekstą su vaiko patirtimi. • Organizuoti vaiko vardo raidžių dieną. • Skaitant knygeles, atkreipti vaiko dėmesį į atskiras raides, žodžius, teksto dėstymą įvairaus žanro knygose. • Sudaryti vaiko vardo, jo artimųjų vardų raidžių abėcėlės (t. y. asmeninį vaiko raidžių žodynėlį). • Skatinti vaiką atpažinti artimiausioje aplinkoje esančius įvairius simbolinius ženklus, skaitinėti įvairias trumpas išskabas.	Spausdintomis raidėmis rašo savo vardą, kopijuoja aplinkoje matomus žodžius. Piešiniuose užrašo atskirų objektų pavadinimus. Įvairiais simboliais bando perteikti informaciją. Planšetiniu kompiuteriu rašo raides, žodžius. Supranta rašymo tikslus.

Skaitymas	• Supranta, kad garsas siejasi su raide, o raidės sudaro žodį. • Žino keliolika abėcėlės raidžių. • Perskaito savo vardą. • Domisi knygomis, įvairiais rašytiniais teksta. • Pradedą skirti žodžius sudarančius garsus. • Žodžius skiemenuoja, skiemenuodami suploja kiekvieną skiemenį atskirai. • Supranta nesudėtingą siužetą, klausinėja.	• Skatinti vaiką kuo dažniau kurti žodinius laiškus, telegramas, pranešimus, žinutes. • Sukurtą tekstą pasiūlyti perteikti įvairiais simboliais. • Darželio bibliotekos lankymas.	Domisi knygomis, įvairiais rašytiniais teksta, supranta nesudėtingą jų siužetą, klausinėja. Pradedą suprasti ryšį tarp knygos teksto, iliustracijų ir asmeninės patirties. Žino keliolika abėcėlės raidžių. Supranta, kad garsas siejamas su raide, o raidės sudaro žodį. Pradedą skirti žodžius sudarančius garsus, skiemenis. Pažįsta parašytą žodį kaip atskirų raidžių junginį.
	• Vaikas eidamas gatve namo skaito savo gatvės pavadinimą, žinomos parduotuvės pavadinimą, picerijos, kavinės, kirpyklos ir t.t.	• Skatinti vaiką kopijuoti reikiamus žodžius, raides, simbolius nuo pavyzdžių įvairiuose raidynuose, knygose, bukletuose, skrajutėse, žurnaluose, laikraščiuose, iškabose. • Skatinti vaiką įvairiais simboliais perteikti informaciją apie save, kitus, aplinką. • Pasiūlyti veiklos, kurioje vaikui kiltų poreikis užrašyti įvairių objektų pavadinimus, simbolius. • Pasiūlyti vaikams atskiras raides, žodžius, simbolius ar šiaip įdomią informaciją perrašyti ar savarankiškai užrašyti kompiuteriu.	Gali perskaityti užrašus, kuriuos mato gatvėse, pavyzdžiui, parduotuvių, kirpyklų, kavinų pavadinimus.

PROBLEMŲ SPRENDIMAS

Problemų sprendimas – tai gebėjimas suprasti, įvertinti, interpretuoti ir pritaikyti žinias iššūkiams, sudėtingoms užduotims ar sunkumams spręsti. Išskiriami tokie problemų sprendimo žingsniai:

- nustatyti ir įvardyti problemą (aš negaliu padaryti to ir to, nežinau, kaip padaryti tai ir tai);
- ieškoti įvairių sprendimų ar išeičių;
- pasirinkti ar išbandyti vieną kurį nors sprendimą;
- įvertinti, kas iš to išejo, kokios pasekmės.

Problemų sprendimo gebėjimai padeda vaikams priimti konstruktyvius sprendimus. Vaikas pats mokosi pasirinkti, nuspręsti ir pajusti problemų sprendimo ar pasirinkimo padarinius. Todėl ikimokykliniame amžiuje vaiko problemų sprendimų ugdymasis ateityje palengvina ir praplečia sprendimų variantus ir poelgių galimas pasekmes.

Vertybinių nuostatų. Nusiteikęs ieškoti išeičių kasdieniams iššūkiams bei sunkumams įveikti.

Esminis gebėjimas. Atpažįsta ką nors veikiant kilusius iššūkius bei sunkumus, dažniausiai supranta, kodėl jie kilo, suvokia savo ir kitų ketinimus, ieško tinkamų sprendimų ką nors išbandydamas, tyrinėdamas, aiškindamasis, bendradarbiaudamas, pradeda numatyti priimtų sprendimų pasekmes.

Žingsniai	Vaiko veikiena	Pedagogo veikiena	Laukiami rezultatai
3-iasis	• Vaikas bando pastatyti aukštą bokštą iš kaladėlių. Dedant kaladėles ant viršaus, bokštas griūva. Vaikas	• Skatinti vaikus imtis pagal jų galimybes sudėtingos veiklos. • Jei vaikas sako „negaliu“, „nemoku“, jį drąsinti.	Drąsiai imasi sudėtingos veiklos, atkakliai, keisdamas veikimo būdus

	nenusimena ir bando dar kartą. Dabar padaro tvirtą pagrindą iš didesnių kaladėlių. O viršuje kaladėlę ant kaladėlės deda tol, kol bokšto viršūnė vėl griūva. Vaikas bando dar kartą, kaladėles dėdamas atsargiau. • Stebi savo veiksmų pasekmes.		bando ją atlikti pats, stebi savo veiksmų pasekmes.
	• Gaudo metamą kamuolį. Kamuolio nepagauna vieną, antrą, trečią kartą. Taip nesisekant atsisako tos veiklos. • Prašo pagalbos nepavykus atlikti veiklos.	• Kai vaikui kas nors nepasiseka arba jei jis prašo padėti, klausti paties vaiko: – Ką dar galima padaryti? – Kaip kitaip galima padaryti? - Arba pateikti kelis sprendimo būdus, padedančius įveikti kliūtis, kad vaikas pasirinktų vieną iš jų.	Nepavykus įveikti sudėtingos veiklos ar kliūtis, prašo pagalbos arba meta veiklą.
4-asis	• Vaikas supranta, kad bus sunku, kad su tokia veikla, problema ar kliūtimi dar nebuvo susidūręs.	• Siekti, kad vaikai susidūrę su problemomis ar negalėdami atlikti užduoties pasakytų apie tai. • Klausti: - „Kodėl taip atsitiko?“ – kai vaikas nebaigė darbo, neatliko užduoties. • Skatinti vaikus ieškoti pagalbos, kai jos jam reikia.	Supranta, kad susidūrė su sudėtinga veikla, kliūtimi, problema.
	• Vaikas bando tol, kol pavyksta arba sugalvoja kitaip. • Išbando įvairias daiktų panaudojimo galimybes.	• Skatinti vaikus patiems bandyti spręsti iškilusias problemas ar sunkumus. • Problemoms ar sunkumams spręsti pasiūlyti įvairių sprendimo variantų.	Nori ją įveikti, išbando paties taikytus, stebėtus ar naujai sugalvotus veikimo būdus.
	• Stebi savo veiksmų pasekmes (pvz., Mergaitė pripila pilną kibirėlį smėlio ir nori nunešti draugei. Tačiau kibirėlis per sunkus, ji jo nepakelia. Tada mergaitė išpila smėlį ir iš naujo pripilatik trečdalį kibirėlio. Smėlį nuneša draugei. • Vaikams trūksta mašinelių lenktynėms organizuoti. Jie kreipiasi pagalbos į suaugusįjį. • Supranta kada pavyko įveikti sunkumus.	• Drąsinti vaikus, jei jiems kas nors nepavyko. • Kartu su vaikais ieškoti išeities iš susidariusios situacijos.	Stebi savo veiksmų pasekmes, supranta, kada pavyko įveikti sunkumus. Nepasisekus prašo suaugusiojo pagalbos.
5-asis	• Imasi kurti darbėlį iš popieriaus, kurį reikia tiksliai lankstyti ir kirpti, bet nėra tikras, ar jam pavyks.	• Siūlyti vaikams sudėtingos veiklos, drąsinti jos imtis, drąsiai bandyti, eksperimentuoti, tartis su kitais. • Visą laiką stebi situaciją.	Retsykiais pats ieško sunkumų, kliūčių, aktyviai bando įveikti sutiktus sunkumus.

	Nepavykus tinkamai perlenkti, ima kitą lapą ir bando dar kartą. • Ieško tinkamų sprendimo būdų. • Bando įveikti sunkumus pats.	• Pagiria vaikus skatindama kartu ieškoti bendrų sprendimų, kai vaikui pavyksta įveikti sunkumus.	
	• Susipykęs su draugu, po kurio laiko bando išspręsti nesutarimą – pasiūlo savo atsineštą žaislą, pakviečia žaisti, leidžia pasirinkti norimą vaidmenį.	• Skaityti kūrinių apie įvairius žmonių ketinimus, poelgius, elgesį ir jų pasekmes.	Ieško tinkamų sprendimų, tariasi su kitais, mokosi iš nepavykusių veiksmų, poelgių.
	• Bandė nutapyti paveikslą, bet pridėjo per daug juodos spalvos, paveikslas pasidarė murzinas. Vaikas samprotauja: „Nieko, nutapysiu kitą“.	• Paprašyti visų pagalvoti, ką galima daryti toje ar kitoje situacijoje, kai susiduri su problema. • Prieina pasisiūlo padėti, kol vaikas stovi nežinodamas ką daryti. • Paklausia, ką toliau vaikas planuoja daryti ir jam padeda.	Nepasisekus samprotauja, ką galima daryti toliau, kitaip arba prašo suaugusiojo pagalbos.
6-asis	• Numatydamas pasekmes, į žaidimą nenori priimti vaiko, kuris dažnai sugriauna kitų statinius arba elgiasi ne pagal žaidimo taisykles Tariasi su kitais dėl veiksmų atlikimo. Nepasiekus tikslo, bando keletą kartų.	• Užduoti vaikams atvirusius klausimus, padedančius apmąstyti problemą: – Kas atsitiko? – Kaip tu jautiesi? – Kaip jaučiasi kiti?	Atpažįsta, su koku sunkumu ar problema susidūrė.
	• Pasako, kaip jausis kitas vaikas, jei kas nors suplėšys jo piešinį. • Žino ir pasako kelis būdus, kaip galima elgtis, kai niekas su tavimi nedraugauja. • Išvardija kelias savo grupei būdingas problemas. • Pradedą matyti sprendimų pasekmes. • Tariasi su kitais dėl veiksmų atlikimo.	• Vaikui susidūrus su problema, klausti: – Ką tu darei? – Ar tai padėjo įveikti problemą? – Ką dar galima daryti? – Ar tai padės įveikti problemą?	Ieško tinkamų sprendimų, pradeda numatyti priimtų sprendimų pasekmes, tariasi su kitais ir atsižvelgia į jų nuomonę, siūlo ir priima pagalbą, mokosi iš savo ir kitų klaidų.
	• Bando iš popieriaus išlankstyti lėktuvėlį. Iš pradžių lanksto, kiek prisimena. Po to paima draugo padarytą lėktuvėlį, jį apžiūrinėja ir bando išlankstyti. Nepavykus paprašo draugo, kad jam parodytų, kaip lankstyti. • Nepasiekus tikslo, bando keletą kartų.	• Siūlyti vaikams probleminių užduočių, kurias įveikti turėtų jie patys.	Nepasisekus bando kelis kartus, ieškodamas vis kitos išeities, arba prašo kito vaiko ar suaugusiojo pagalbos.

Susidūrus su sunkumais, kliūtimis labai svarbus tampa pradinis vaikystės kapitalas, t. y. ar vaikystėje buvome daugiau skatinami ar peikiami, ar mūsų pastangas įvertindavo patys reikšmingiausi žmonės – tėvai ir ugdytojai. Geras kapitalas, tai tėvų ir ugdytojų įskiepytas teigiamas savęs vertinimas vaikystėje bei pasitikėjimas savo jėgomis. Tai lyg galimybė bent startuoti gyvenime sėkmingai ir nepalūžti susidūrus su kliūtimis, įvairiais išbandymais. Pasitikėjimas savimi jokių būdu negarantuoja ir negarantuos sėkmės visam likusiam gyvenimui, bet jis tarsi pamatas tvirčiau atsispirti prieš susiremiant su iškilusiomis kliūtimis. Tėvai ir ugdytojai formuoja savo atžalų savivertę nuo pat mažens. Vaikas mokosi savęs vertinimo, visų pirma, girdėdamas ir suvokdamas pačių jam artimiausių žmonių vertinimus. Vėliau vis didesnę reikšmę įgyja ir bendraamžių vertinimai.

Teigiamai save vertinantys vaikai labiau pasitiki savimi, tiki sėkme, moka bendrauti ir siekia palaikyti gerus tarpusavio santykius, ne taip jautriai išgyvena dėl savo nesėkmių, sugeba iš jų pasimokyti. Padarytos klaidos juos ne paralyžiuoja, o skatina toliau bandyti įveikti iškilusius sunkumus. Neigiamai save vertinantys vaikai itin jautriai reaguoja į kritiką, labai išgyvena dėl nesėkmių, iš anksto joms nusiteikia, visada jaučiasi nesaugūs. Laikui bėgant jie tampa pasyvūs, neleidžia sau siekti užsibrėžtų tikslų, nebesirytą imtis sudėtingesnių užduočių, dėl ko vystosi neveiklumas, bloga vidinė savijauta, trinka jų santykiai su bendraamžiais.

SAVIVOKA IR SAVIGARBA

Ypatingas dėmesys skiriamas ikimokyklinuko savivokos ir savigarbos ugdymui(si) – tiksliai savo jausmų, interesų, vertybių ir teigiamų asmeninių ypatybių vertinimui. Nes tik teisingai save įsivertinant susiformuoja pasitikėjimo savimi jausmas. Vaiko savivoka ir savigarda yra svarbiausias jo asmenybinės raidos komponentas. Jį sudaro keli pagrindiniai aspektai: savivoka, savivaizdis, savigarda. Savivoka – tai savo buvimo (aš esu, buvau, būsiu), atskirumo nuo kitų, unikalumo, asmeninio, lytinio, tautinio tapatumo jausmas. Savivaizdis – tai savo kūno, fizinės išvaizdos, jausmų, minčių, norų, ketinimų, savybių, gebėjimų, veiklos, ryšių su šeimos, grupės, bendruomenės nariais supratimas ir gebėjimas apie juos kalbėti. Savigarda – tai santykis su savimi, pasitikėjimas savimi ir savo gebėjimais, didžiavimasis savimi ir tikėjimas, kad kiti tave vertina palankiai.

Vertybinė nuostata. Save vertina teigiamai.

Esminis gebėjimas. Supranta savo asmens tapatumą („aš esu, buvau, būsiu“), pasako, kad yra berniukas/ mergaitė, priskiria save savo šeimai, grupei, bendruomenei, pasitiki savimi ir savo gebėjimais, palankiai kalba apie save, tikisi, kad kitiems jis patinka, supranta ir gina savo teises būti ir žaisti kartu su kitais.

Žingsniai	Vaiko veikiena	Pedagogo veikiena	Laukiami rezultatai
3-iasis	Pasako savo vardą. Nebesako „Gustė eina“, sako „Aš einu.“	- Bendrauti su vaiku taip, kad šiam reikėtų sakyti: „aš dedu, tu dedi, jis deda“ ir pan. - Dažnai įvardyti daiktus, kurie priklauso vaikui, paminint jo vardą.	Kalba pirmuoju asmeniu: „aš noriu“, „mano“. Savo „aš“ sieja su savo veikla ir daiktų turėjimu – pasako, ką daro, ką turi. Pasako,

	• Tarp kitų daiktų atpažįsta savo atsineštą žaislą ir jį parodo. • Atpažįsta savo megztinį, pėdkelnes, suknelę. • Jei mano, kad kitas ketina atimti jo žaislą, sako „Čia mano“ ir eina prie suaugusiojo pagalbos. • Paklaustas, „Kas tu esi – berniukas ar mergaitė?“, teisingai atsako: „Berniukas“ arba „Mergaitė“. „Kodėl taip manai?“ – „Mamytė sakė“, „Nes aš esu mergaitė“.	• Komentuojant vaiko veiklą, būtinai paminėti vaiko vardą. • Pasiūlyti žaidimų „mano – tavo“, „Mano kūnas“, „Mano žaidimai“ ir kt. • Bendraujant su vaikais tinkamose situacijose paminėti vaiko vardą ir lytį. • Kalbėtis su vaikais, ką mėgsta žaisti berniukai ir mergaitės.	kas jis yra – berniukas ar mergaitė, atskiria berniukus nuo mergaičių, pavadina 5–6 kūno dalis.
	• Prašo, kad suaugusysis stebėtų tai, ką jis daro ir kaip daro, rodo suaugusiajam savo žaislą, reikalauja, kad jo darbelis būtų matomas.	• Pasidžiaugti, paploti, jei vaikas padėklamuoja, padainuoja. • Pakomentuoti ir pagirti vaiko pasiekimus atėjusiems jo pasiimti tėvams, kad vaikas tai girdėtų. • Pakabinti vaiko darbelius taip, kad jis galėtų juos matyti.	Didžiuojasi tuo, ką turi ir ką gali daryti, tikisi, kad juo besirūpinantys suaugusieji ir kiti vaikai jį mėgsta ir priima.
4-asis	• Supranta, kad jam neskani sriuba gali būti skani kitam vaikui. • Pats būdamas linksmas arba ramus, gali suprasti ir paaiškinti, ką jaučia nuskriaustas bendraamžis. • Pasakoja auklėtoju, ką veikė per išieigines dienas, o šeimos nariams – ką veikė darželyje. • Bando nutylėti savo prasižengimus.	• Pasiūlyti veiklos tyrinėjimams: „Kas aš esu?“, „Mano kūnas“, „Žmonių panašumai ir skirtumai“, „Mano ir kitų pomėgiai“, „Mano ir kitų jausmai“. • Paskatinti vaikus kalbėti apie tai, ko auklėtojas nematė, nuoširdžiai domėtis ir klausinėti apie jų išpuodžius, jausmus. • Papasakoti vaikams apie save tai, ko jie nematė.	Supranta, kad turi nuo kitų atskirą savo norų, ketinimų, jausmų pasaulį. Pasako, kaip jaučiasi, ko nori jis pats ir kaip jaučiasi, ko nori kitas asmuo. Supranta, kad suaugęs žmogus negalėjo matyti to, ką jis matė, ką darė arba kas atsitiko, jeigu nebuvo kartu (tėvams pasakoja, ką veikė darželyje ir kt.).
	• Giriasi, kad turi daug draugų, kad auklėtoja yra jo draugė.	• Stebėti, ar neatsiranda nepakankamo savęs vertinimo ženklų (nuleista galva ar pečiai), ir pasidomėti, kas atsitiko? Kodėl? • Dažnai kartoti, kad vaikas yra ypatingas ir svarbus kitiems grupėje.	Mano, kad yra geras, todėl kiti jį mėgsta, palankiai vertina.
5-asis	• Parodo save kūdikį iš namų atsinešiose nuotraukose. • Pasako, kad jo vardas, akių spalva, mama ir tėtis niekada nepasikeis.	• Leisti vaikams patiems, grupės draugams, parodyti save, nuotraukose atsinešiose iš namų. • Leisti vaikams suprasti, kad jų akių spalva ir vardas niekada nepasikeis, kad mama ir tėtis bus tie patys visą gyvenimą. • Kurti grupės albumą.	Supranta, kad jis buvo, yra ir visada bus tas pats asmuo: atpažįsta save kūdikystės nuotraukose, apibūdina savo išvaizdą, teisingai pasako, kad suaugęs bus vyras (moteris), tėvelis (mamytė).

	• Dažnai pasakoja, ką veikė namuose su mama, tėčiu ar kitais šeimos nariais. • Į grupę atėjusiems tėvams noriai aprodod grupę, pasakoja apie tai, ką joje veikė, apie draugus, auklėtoją.	• Žaisti žaidimą „Mano šeimos vakaras“. • Kalbėti su vaikais apie jų vakarus praleidžiamus kartu su šeima. • Priminti, kad papasakotų tėveliams, ką veikė šiandien darželyje. • Leisti vaikams savo tėvelius supažindinti su grupės erdvėmis. • Ieškoti panašumų ir skirtumų tarp savęs ir tėvų, lyginant savo nuotraukas su tokio pat amžiaus savo tėvų nuotraukomis. • Kurti grupės albumą.	Jaučiasi esąs šeimos, vaikų grupės narys, kalba apie šeimą, draugus.
	• Vaikas sako, kad jis yra blogas, nes auklėtoja ant jo supyko. Kitą dieną jis sako, kad yra geras, nes auklėtoja jį pagyrė. Vaikas nenori eiti į darželį, nes kiti su juo nežaidžia (nors iš tiesų su juo nežaidžia tik vienas vaikas, su kuriuo jis nori žaisti).	• Žaisti žaidimą „Pasakyk draugui ką nors malonaus“, loginį žaidimą - „Atspėk daiktą“ ir t.t. • Stebėti vaikus ir paskatinti už jų gerus poelgius ir pasakyti kada elgiasi netinkamai.	Savęs vertinimas nepastovus, priklauso nuo tuo metu išsakyto suaugusiojo vertinimo, siekia kitų dėmesio, palankių vertinimų.
6-asis	• Nupiešia save ir pakomentuoja, kaip atrodo, ką turi, ką veikia, pasako ką nors apie šeimą, bendruomenę, Tėvynę. • Vaikas atsisako suduoti kitam, suprasdamas, kad jam skaudės. • Vaikas sako, kad prieš pietus nevalgys atsineštų sausainių, juos suvalgys po pietų. • Juokiasi pamatęs, kad supainiojo batus. • Juokiasi netyčia auklėtoją pavadinęs mama.	• Paskatinti samprotauti apie save, savo pomėgius, veiklą: „Kas? Kada? Ką? Kur? Kaip? Su kuo?“ („Kur buvai? Su kuo buvai? Ką mėgsti veikti?“). • Pasiūlyti idėjų savęs, šeimos, kitų žmonių, jų grupių, Tėvynės tyrinėjimams. • Pristatyti vaiko ir tėvų pomėgius vakaronėse, parodose ir kt. • Leisti vaikui vis daugiau rinktis pačiam, nepažeidžiant savo ir kitų saugumo bei nustatytų elgesio taisyklių. • Paskatinti pastebėti juokingą pusę savo klaidose. • Skatinti juos pozityviai reaguoti į savo klaidas. • Sąmoningai suklysti, pademonstruojant, kaip galima juoktis iš savo apsirikimų.	Vis geriau suvokia savo norus, jausmus, savybes, gebėjimus, šeimą, bendruomenę, Tėvynę. Ima suvokti save, kaip galintį daryti įtaką kitam (pralinksminėti, padėti ir kt.) ir atsakingai pasirinkti (ką veikti, kaip elgtis, aktyviai dalyvauti priimant su jo gyvenimu ir veikla susijusius sprendimus ar kt.). Juokiasi iš savo klaidų ar mažų nelaimių, jeigu jos nesukėlė rimtų pasekmių.
	• Vaikas sako: „Aš Laura. Mano ilgi plaukai. Aš mėgstu piešti. Mano tėtis Grybauskas ir taip pat broliukas Grybauskas. Man mama nupirko naują lėlę. Aš gyvenu Lietuvoje.“ • „Aš darželinukė ir naminukė. Darželyje būnu su grupės vaikais. Namuose	• Skatinti pokalbius, diskusijas apie fizinės savybes, pomėgius ir elgesio savybes, šeimą, grupę, Tėvynę.	Save apibūdina, nusakydamas fizinės ir elgesio savybes, priklausymą šeimai, grupei, gali pasakyti savo tautybę.

	gyvenu su tėčiu, mama ir broliu. Broliui esu sesė, mamai ir tėčiui – dukra.“		
	Iš intonacijų, žodžių, veido išraiškos, pozos supranta, kada kitas palankiai ar nepalankiai nusiteikęs jo atžvilgiu.	Pasiūlyti idėjų veiklai, skatinančiai tyrinėti kitų palankumo ir nepalankumo vaikui ženklus, aiškinantis palankumo ir nepalankumo priežastis.	Save ir savo gebėjimus vertina teigiamai. Stebi ir atpažįsta kitų palankumo ir nepalankumo jam ženklus (pasakytus žodžius, kvietimą žaisti kartu ir kt.).

SAVIREGULIACIJA IR SAVIKONTROLĖ

Savireguliacija ir savikontrolė suvokiama kaip ikimokyklinuko savitvarda –savo jausmų kontrolė valdant stresą; savo impulsų tvardymas, ištvermingumas susidūrus su sunkumais; tinkama emocijų raiška; asmeninių tikslų iškėlimas ir tikslingas jų siekimas; gebėjimas laikytis susitarimų, taisyklių.

Įvairias emocijas – džiaugsmą, pyktį, liūdesį, pavydą, gėdą, kaltę, meilę – vaikai jaučia nuo kūdikystės. Emocinėms būsenoms būdingas sužadėjimas, kurį vaikai jaučia fiziškai – kaip energijos antplūdį arba energiją slopinantį sunkumą, dažną ar ramų širdies plakimą ir kt. Šioms būsenoms būdinga išorinė raiška, t. y. išoriniai emocijų ženklai (šypsena, suraukti antakiai, sugniaužti kumščiai ir kt.), ir veiksmai, poelgiai, t. y. kitam pasakyti žodžiai, santūrus ar agresyvūs veiksmai ir kt. Emocinėms būsenoms taip pat būdinga sąmoningai jas išgyventi – bandyti susivokti, ką ir dėl ko jauti, kokios emocijos ar jausmai užvaldė, gebėti tai išreikšti žodžiais, pasakyti kitam.

Vertybinė nuostata. Nusiteikęs valdyti emocijų raišką ir elgesį.

Esminis gebėjimas. Laikosi susitarimų, elgiasi mandagiai, taikiai, bendraudamas su kitais bando kontroliuoti savo žodžius ir veiksmus (suvaldo pyktį, neskaudina kito), įsiaudrinęs geba nusiraminti.

Žingsniai	Vaiko veikiena	Pedagogo veikiena	Laukiami rezultatai
3-iasis	- Pats pasirenka žaislus, susiranda žaidimo draugų ir žaidžia. - Noriai sėdasi prie stalo atėjus pietų metui. Ramiai sutinka eiti miegoti. - Prašo maisto arba norimo žaislo, o ne atima jį iš kito vaiko. - Sutinka su suaugusiojo nuomone, kad nuskriaudė kitą vaiką. - Pasitraukia iš žaidimo, kai negauna norimo žaislo. - Atsisako dalytis žaislu, laikosi jo įsitvėręs, jeigu su juo dar nori žaisti. - Sako „aš pats“, kai suaugusysis nori jam padėti.	- Žinoti ir taikyti kiekvienam vaikui priimtą dienos ritmą, priimtinus nusiramavimo būdus. - Pasiūlyti vaikams žaislų ar priemonių, padedančių išreikšti jausmus. - Žaidimui pasiūlyti lėles su emocija veide. - Skatinti vaikus vartoti žodžius, pasakant, ko jie nori, o ne fizinę jėgą. - Paaiškinti ar suvaidinti, kaip vaiko elgesys įskaudina kitus. - Dažnai klausti vaikų, ar jiems nereikia pagalbos. - Pasiūlyti vaikams būdų, kaip spręsti kylančius konfliktus. - Įrengti grupėje nusiramavimo, gerų emocijų kampelį. - Leisti vaikui pačiam pasirinkti, nuspręsti, ką darys, kaip pasielgs toje veikloje, kurioje jis jau sugeba priimti sprendimą.	Yra ramus ir rodo pasitenkinimą kasdiene tvarka bei ritualais. Jeigu kas nepatinka, nueina šalin, atsisako bendros veiklos.
	Neskaudžiai užsigavęs bando sulaikyti ašaras, jei	Savo veido išraiška ir kalbos	Geriau valdo savo emocijų raišką ir veiksmus,

	auklėtoja šypsosi ir ramina šneka. • Pats susiranda žaislų, žaidžia greta kitų ir su kitais. • Vaikas sako: „Mašinytė važiuoja. Brrrr!“	intonacijomis padėti vaikui valdyti savo emocijas ir spontaniškus impulsus. • Padrąsinti vaikus reikšti visas emocijas. • Vaikui žaidžiant su lėlėmis, parodyti daugiau, nei vaikas vartoja, emocijų ir jausmų raiškos būdų.	reaguodamas į juo besirūpinančio suaugusiojo veido išraišką, balso intonaciją, žodžius. Žaisdamas kalba su savimi, nes kalba padeda sutelkti dėmesį, kontroliuoti savo elgesį. Išbando įvairius konfliktų sprendimo ar savo interesų gynimo būdus (reikia, neduoda žaislo, pasako suaugusiajam ir kt.).
	• Suaugusiojo paprašytas priima atstumtą vaiką į žaidimą. • Suaugusiajam pasakius „Žaislas ne tavo, jis Gabrielės“, atiduoda jai žaislą.	• Pagirti vaiką, kai jis atsižvelgia į suaugusiojo prašymą ir nepažeidžia susitarimų. • Pakomentuoti, kodėl buvo svarbu atsižvelgti į prašymą, kodėl svarbi viena ar kita elgesio taisyklė.	Bando laikytis suaugusiojo prašymų ir susitarimų.
4-asis	• Vaikas sako: „Aš pykstu. Dvilė su manim nežaidė.“ Ir laukia auklėtojo komentarų.	• Padėti vaikams išsiaiškinti tarpusavio santykius.	Nusiramina, kalbėdamas apie tai, kas jį įskaudino, ir girdėdamas suaugusiojo komentarus.
	• Bando tartis dėl norimo žaislo: „Dabar aš pažaisiu, po to duosiu tau, gerai?“ • Paprašytas netrukdyti kitiems, audringas džiaugsmo emocijas gali reikšti santūriau.	• Padėti vaikams susitarti dėl žaidimo, su iš namų, atsineštu žaislu. • Reguluoti vaikų emocijas.	Pradeda valdyti savo emocijų raiškos intensyvumą priklausomai nuo situacijos (pvz., ramioje aplinkoje džiaugsmą reiškia santūriau). Paklaustas ramioje situacijoje pasako galimas savo ar kito asmens netinkamo elgesio pasekmes.
	• Priminus ir padedant sutvarko žaislus, su kuriais žaidė. • Paragintas iššluosto vandenį, kurį pats išpylė. • Kreipiasi į suaugusįjį, norėdamas pasitikslinti taisyklių pažeidimo pasekmes: „Ar galime išeiti į lauką dabar? O kas bus, jei išeisime?“	• Patarti, kaip elgtis vienoje ar kitoje situacijoje. Pvz., Kaip pavyzdį paskaityti vaikams l.l. pasaką „Lapė, strazdas ir varna“ (182 psl., knyga „Jums maži ir dideli“, Alma Litera 2011), įrodant, kad tik protingas patarimas išgelbėjo strazdo vaikelius.	Nuolat primenant ir sekdamas suaugusiojo bei kitų vaikų pavyzdžiu laikosi grupėje numatytos tvarkos, susitarimų ir taisyklių. Žaisdamas stengiasi laikytis žaidimo taisyklių.
5-asis	• Pavargęs ar nusiminęs nueina pažaisti „Ramybės kampelyje“, nusiramina kalbėdamasis su auklėtoja.	• Įkurti „ramybės suolelį“. • Pasiūlyti vaikui paklaustyti „tylos“. • Pasiūlyti paklaustyti tylos muzikos, kuri padeda nusiraminti. • Pasiūlyti pažaisti žaidimus: „Tylos Karalius“, „Ką šneka plunksnelė“ ir t.t.	Nusiramina, atsipalaiduoja, klausydamasis ramios muzikos, pabuvęs vienas, kalbėdamasis su kitais.

	• Siekia norimo žaislo, siūlydamas savo žaislą kitam: „Gal nori mano mašinytės? Aš pažaisiu su tavo lėktuvėliu“.	• Sukurti, kartu su vaikais, „Vaikų elgesio taisykles“ jų problemoms spręsti. • Problemoms spręsti pasitelkti liaudies išmintį. Pvz., „Visada draugų turėsi, jei žaislais dalinsies“. • Pasakoti istorijas apie gražų elgesį. (knyga „Gero elgesio abėcėlė“ Mūsų knyga 2004). • Praveisti valandėles „Minčių lietus““ 1). pagal plakatą „Gyvenkime draugiškai“ plakatai socialinei kompetencijai ugdyti „Šviesa“ 2008; 2). pagal plakatą „Aukime sveiki ir saugūs“ plakatai sveikatos kompetencijai ugdyti „Šviesa“ 2008. • Žaisti žaidimus – situacijas „Ką daryti, kai ...?“ 1). kai draugas neduoda pažaisiti su savo mašina? 2). kai į grupę ateina nauja mergaitė ar berniukas? 3). kai nori su kuo nors susipažinti ar susidraugauti? 4) kai šaipomasi iš tavo draugo, kuris švepluoja? ir t.t.	Vis dažniau jausmus išreiškia mimika ir žodžiais, o ne veiksmiais. Ramioje situacijoje sugalvoja kelis konflikto sprendimo būdus, numato jų taikymo pasekmes.
	• Pats sutvarko žaidimų vietą po žaidimų. • Pasakęs auklėtojai, ką ne taip daro kitas vaikas, stebi auklėtojo reakciją ir iš jos nusprendžia, koks elgesys priimtinas grupėje. • Pats bando sudrausminti išdykaujančius bendraamžius.	• Visada įvertinti vaikų pastangas laikytis tvarkos ir susitarimų. • Ant „Gerų darbėlių medžio“ pakabinti šypsenėlę už gerus darbus ir poelgius. • Jau „Ryto rato“ metu, kartu su vaikais, susitarti, kokius padėkos, paskatinimo būdus šiandien naudosime (gerą žodį, paplojimus, gražius lipdukus ir pan.).	Retkarčiais primenamas laikosi grupėje numatytos tvarkos, susitarimų ir taisyklių. Pats primena kitiems tinkamo elgesio taisykles ir bando jų laikytis be suaugusiųjų priežiūros.
6-asis	• Supykęs ant draugo, nueina prie akvariumo pažiūrėti žuvyčių, bibliotekėlėje varto spalvingas knygeles, piešia.	• Padėti vaikui išreikšti savo jausmus bei nusiraminti, jį išklausanč, su juo žaidžiant.	Pats taiko įvairesnius nusiramino, atsipalaidavimo būdus (pastovi prie akvariumo su žuvytėmis, klauso pasakos, naudodamasis ausinėmis ir kt.).
	• Bendraamžio erzinas nusišuka ir nueina šalin, susilaikydamas nuo konflikto. • Žaisdamas agresyvius kovos žaidimus, susivaldo ir neužgauna kitų. • Nepasidalinus vaidmenimis žaidime, bando tartis ir rasti	• Skaityti M. Molickos „Terapines pasakas“ ir kalbėtis apie tinkamas išeitis konfliktinėse situacijose. • Padėti įvardyti sudėtingus jausmus: nusivylimą, nerimą, pavydą.	Bando susilaikyti nuo netinkamo elgesio jį provokuojančiose situacijose, ieško taikių išeikių, kad neskaudintų kitų. Stengiasi suvaldyti savo pyktį, įniršį.

	sprendimą be auklėtojo pagalbos. • Paprašytas tvarko kitų išmėtytus žaislus, nors ir pyksta bei mano, jog tai neteisinga.		
	• Laikosi susitarimo paprašyti draugo, jei nori pažaisiti su jo žaislu, ir paaiškina, kodėl svarbu paprašyti: „Nes žaislas Motiejaus, ir jis išsigąs, jei neris savo mašinytės.“ • Džiaugsmingai ruošiasi šventei.	• Leisti vaikams žaisti kovos žaidimus, bet stebėti, ar nėra ribų peržengimo ženklų. • Nustatyti ribas, kurias peržengus žaidimai gali tapti pavojingi, aiškintis su vaikais skirtumus tarp kovinių žaidimų ir peštynių tikrovėje.	Supranta susitarimų, taisyklių prasmę bei naudingumą ir dažniausiai savarankiškai jų laikosi. Lengvai priima dienos ritmo pasikeitimus.

SANTYKIAI SU SUAUGUSIAIS

Vaiko santykiai su suaugusiais apima šiltus artimus emocinius ryšius. Vaikas prisiriša prie jam artimų suaugusiųjų, su jais jaučiasi saugus, juos gerbia, myli, tikisi pagalbos sudėtingose situacijose. Vėliau vaikas kuria partnerystės santykius su suaugusiuoju. Vaikas mokosi suprasti suaugusįjį, tuo pačiu mokosi ir atsiskirti nuo jo, turėti savą pasaulį. Nuo pat pirmų gyvenimo metų vaikas bendrauja su žmonėmis: iš pradžių su savo mama, su kitais šeimos nariais, su kitais suaugusiais ir vaikais. Suaugusieji jam padeda patenkinti biologines, psichines, emocines, visuomenines reikmes, jiems tarpininkaujant jis sužino apie pasaulį, iš jų perima reagavimo būdą, pažiūras, įgyja įgūdžių, įvairiausios patirties. Todėl ikimokykliniame amžiuje didelis vaidmuo tenka vaiko ir suaugusiųjų tarpusavio santykiams, kurių metu vaikas mokosi gerbti ir vertinti kitus žmones. Šie susiformavę vaiko gebėjimai turi teigiamus pagrindus tolimesniame gyvenimo etape - užaugę lengviau pritampa prie kolektyvo, kuriame stengiasi įgyvendinti vaikystėje jiems įdiegtas socialinio elgesio taisykles.

Vertybinė nuostata. Nusiteikęs geranoriškai bendrauti ir bendradarbiauti su suaugusiais.

Esminis gebėjimas. Pasitiki pedagogais, juos gerbia, ramiai jaučiasi su jais kasdienėje ir neįprastoje aplinkoje, iš jų mokosi, drąsiai reiškia jiems savo nuomonę, tariausi, derasi; žino, kaip reikia elgtis su nepažįstamais suaugusiais.

Žingsniai	Vaiko veikiena	Pedagogo veikiena	Laukiami rezultatai
3-iasis	• Dažniau išlieka ramus, kai artimieji atsisveikina ir išeina. • Bėgiodamas kieme nutolsta nuo auklėtojo, apžiūrinėja aplinką, kitus vaikus, tačiau stengiasi auklėtojo neišleisti iš akių. • Jei užėjęs už čiuožyklos auklėtojo nemato, tuoj pat grįžta atgal. • Siužetiniame žaidime mėgdžioja mamos, auklėtojos padėjėjos ir auklėtojos buitinius veiksmus, savaip juos sudėliodamas į siužetą ir palydėdamas girdėtais žodžiais bei intonacijomis:	• Bendradarbiauti su vaiko tėvais, sužinant naujus jo pasiekimus, įpročius, interesus bei informuojant tėvus apie įstaigoje praleistą dieną. • Pritarti vaiko iniciatyvai, tačiau visuomet atskubėti į pagalbą, kai jam reikia suaugusiojo, būti vaiko saugumo garantu. • Žaidžiant su vaiku skatinti jo savarankiškumą, veikimą tarsi, tariaimai, daiktų pakaitalų naudojimą, persikūnijimą, tapimą kuo nors: klausti, ko reikės žaidimui; paduotą kubelį „suvalgyti“ lyg bandelę; vadinti vaiką prisiimto vaidmens vardu – mama, tėveliu, pardavėju; parūpinti vaidmens atributų, žaislų komplektų (pvz., lėlė, indai, vonelė, sunkvežimis, kubeliai); įsitraukus į žaidimą ką nors	Lengviau nei antraisiais metais atsiskiria nuo tėvų. Drąsiai veikia, rizikuoja, išbando ką nors nauja, kai šalia yra juo besirūpinantis suaugusysis. Mėgdžioja, tačiau žaidime savaip pertvarko suaugusiųjų veiksmus, žodžius, intonacijas. Nori veikti savarankiškai ir tikisi suaugusiojo palaikymo, pagyrimo. Ne visada priima suaugusiojo pagalbą, kartais užsispiria.

	maitina lėlę, valo stalą, šluoja grindis, tvarko žaislus. • Pats susiranda žaislus, naudoja žaislus pakaitalus, nemėgsta, kad suaugusysis siūlytų žaidimo veiksmų seką, bet džiaugiasi pagyrimu. • Dažnai kartoja „Aš pats“, nesileidžia nurengiamas, aprenkiamas, bando tai padaryti pats. • Gali atkakliai reikalauti, kad suaugusysis paduotų aukštai padėtą greit dūžtantį ar žaidimui nesaugų daiktą. • Iš draugo atima žaislą, jei tokį turi namie, ir sako „Mano“, prašo suaugusiojo jam žaislą grąžinti.	pirkti, ko nors pageidauti, kad vaikas galėtų praturtinti žaidimą; kalbėtis su vaiku apie tai, kas žaidžiama. • Kai vaikas sako „Ne“, priešgyniauja arba užsispiria, parinkti tinkamus bendravimo su juo būdus – pasiūlyti jam rinktis vieną iš dviejų: „Ką pirmiau valgysi – sriubą ar mėsytę?“; pasiūlyti išspręsti problemą: „Dabar aš dėsiu žaislus į dė-žutę. O kas man juos padavinės?“; paskirstyti vaidmenis ir veiklą: „Aš nuplausiu stalą, o tu gali jį nušluostyti.“ Jei vaikas užsispyrė to, kas jam pavojinga, tikslinga nukreipti jo dėmesį į kitą įdomią veiklą.	
	• Smalsiai apžiūrinėja į grupę atėjusius svečius, paima jų duodamą žaislą, jeigu šalia yra auklėtojas.	• Į grupę retsykiais pasikviesti svečių, kviesti tėvus ar senelius, dalyvauti vaikų ugdymo procese, kad vaikai pratintųsi bendrauti su nepažįstamais žmonėmis.	Ramiai stebi nepažįstamus žmones, kai auklėtojas yra šalia jo arba matomas netoliese.
4-asis	• Vaikas atsisveikina su tėvais ir pats bėga į grupę, dairo, kę ir su kuo žaisti. • Vaikas įsitraukia į auklėtojo pasiūlytą veiklą, tačiau ją plėtoja savitai, kalbasi su auklėtoju, ką ir kaip daro, klausia patarimų, prašo priemonių, rodo, ką padarė. • Vaikas paklauso auklėtojo patarimo užsidėti kepurę ir apsirišti šaliką, kadangi lauke pučia stiprus vėjas.	• Pasiūlyti vaikams veiklos, per kurią reikia kalbėti apie šeimą. • Pakabinti vaiko ir šeimos nuotraukas vaiko akių lygyje. • Organizuoti šeimos dienas grupėje. • Kviesti tėvus dalyvauti grupės veikloje. • Dėl vaikų ugdymo, išvykų, švenčių ir kitko tartis su vaikais bei jų tėvais. • Sukurti su vaikais grupės tvarkos ir elgesio taisykles. • Sudaryti sąlygas vaikui pailsėti. • Skatinti vaikus bendrauti ir bendradarbiauti (guodžiasi, kalbasi, klausia, tariasi). • Supažindinti su darželio aplinka. • Organizuoti ekskursijas į virtuvę, skalbyklą, buhalterės, diatologės, sekretorės, direktorės ir jos pavduotojų kabinetų, staliaus dirbtuves ir t.t. • Rodyti pasitikėjimą ir pagarbą elgesį vaikui, jo gebėjimams ir mus supantiems suaugusiems. • Klausyti vaikų, skatinti pasakyti savo norus, sumanymus, idėjas, padėti juos įgyvendinti.	Lengvai atsiskiria nuo tėvų ar globėjų. Grupėje jaučiasi saugus, rodo pasitikėjimą grupės auklėtojais, supranta jų jausmus, bendradarbiauja su jais: guodžiasi, kalbasi, klausia, tariasi. Paklaustas suaugusiajam pasako savo nuomonę. Dažniausiai stengiasi laikytis suaugusiųjų nustatytos tvarkos, priima jų pagalbą, pasiūlymus bei vykdo individualiai pasakytus prašymus. Mėgsta ką nors daryti kartu su suaugusiuoju.

		• Padėti vaikams laikytis tvarkos, kontroliuoti savo elgesį. • Vaikui supykus, paskatinti kalbėti apie tai, kas jį supykė, padėti rasti tinkamą išeitį, nusiraminti. • Organizuoti stalo žaidimų vakarus su tėveliais.	
	• Vaikas kalbasi su į grupę pakviesta tautodailininke, stebėdamas jos veiklą ir pats bando tapyti, piešti.	• Kviesti į grupę vaikams įdomius žmones ir skatinti vaikus ką nors veikti drauge. • Aiškinti, kad su nepažįstamais galima kalbėti tik tada, kai šalia yra suaugę, jam artimi žmonės.	Kalbasi, ką nors veikia su nepažįstamais žmonėmis, kai auklėtojas yra šalia jo arba matomas netoliese.
5-asis	• Paprašo auklėtojo pabūti ligoniu ir jį „gydo“: paklauso širdies ritmo, matuoja temperatūrą, „išrašo“ receptą. Auklėtojui paprašius, paguldo jį į „ligoninę“. • Prieina prie auklėtojo ir sako: „Tomas ima žaislus iš lentynos ir mēto.“ Ir laukia auklėtojo atsakymo. Patvirtinus, kad žaislų mėtyti negalima, nubēga. • Susijaudinęs atsisako deklamuoti eilėrašį per šventę, nors auklėtojas to ir prašo.	• Žaisti su vaikais siužetinius – vaidmeninius žaidimus: „Aš režisierius“, „Aš važiuoju troleibusu“, „Aš – Kavinėje“, „Aš – poliklinikoje“ ir t.t. • Prieš žaidimus, išvykas, šventes, pasivaikščiojimus, teatro spektaklius, koncertus ir t.t. priminti vaikams gero elgesio taisykles. • Stebėti vaikus ir pastebėjus ką nors ne taip klausti vaikų ir leisti patiems pasisakyti apie dabartinį savo elgesį ar savijautą.	Rodo, prašo, siūlo, aiškina, nurodinėja, įtraukdamas suaugusįjį į savo žaidimus, bendrą veiklą, pokalbius apie savijautą ir elgesį. Priima su veikla susijusius suaugusiojo pasiūlymus. Tikrina suaugusiojo išsakytas leistino elgesio ribas – atsiklausia, derasi, pasako, kaip pasielgė kitas, ir laukia komentarų. Dažniausiai laikosi sutartų taisyklių, suaugusiojo prašymų, pasiūlymų, tačiau stipriai supykęs, išsigandęs, susijaudinęs gali priešintis suaugusiajam.
	• Į grupę atėjusiems svečiams aprodo savo žaislus, darbelius, atsako į jų klausimus.	• Žaisti su vaikais siužetinius – vaidmeninius žaidimus: „Svečiai atvyko“, „Į svečius“, „Gimtadienyje“ ir t.t. • Eiti pasisvečiuoti į kitas grupes. • Aptarinėti su vaikais kaip reikia elgtis svečiuose ar atėjus svečiui. • Ruošti su vaikais pakvietimus kitų grupių vaikams, auklėtojoms, kitam darželio personalui, tėveliams ir t.t. • Ruoštis laukiant svečių: aptarti kaip sutiksime svečius, kuo juos nustebinsime, kaip pasveikinsime, gal išmoksime eilėrašį, sveikinimo žodžius, gal paruošime dovanėles ar pavaišinsime ir t.t.	Drąsiai bendrauja su mažiau pažįstamais ar nepažįstamais žmonėmis grupėje, salėje ar įstaigos kieme.
6-asis	• Atėjęs iš namų auklėtojui pasipasakoja savo rūpesčius ir džiaugsmus. • Vaikas pasako, kokio elgesio norėtų grupėje ir	• Padėti vaikams keisti netinkamus bendravimo su suaugusiaisiais būdus, siekiant geranoriškai bendrauti. • Kartu su vaikais sudaryti dienotvarkę, tartis dėl jos pakeitimų.	Nusiteikęs geranoriškai, pagarbiai, mandagiai bendrauti su suaugusiaisiais. Tariausi, diskutuoja su jais dėl

	kartu su auklėtoju suformuluoja taisyklę. • Vaikas paaiškina auklėtojui, kad dabar nenori piešti piešinio, pasako, kad nori žaisti statybų kampelyje.	• Kartu kurti elgesio grupėje taisykles. • Sudaryti galimybes vaikams išsakyti savo nuomonę visais aktualiais gyvenimo grupėje klausimais. • Padėti vaikams išmokyti būdų, kaip pasakyti savo nuomonę, neįžeidžiant kitų (tėvų, senelių, draugų).	dienotvarkės ir elgesio taisyklių, teikia pasiūlymus, stengiasi laikytis susitarimų, nors kartais su suaugusiuoju bendrauja priešišškai. Kasdienėse situacijose bando tinkamu būdu išsakyti priešingą nei suaugusiojo nuomonę.
	• Vaikas pasako, kad nepažįstamas suaugęs žmogus gali būti negeras: gali ką nors pavogti, kur nors nusivežti vaiką, ką nors blogo jam padaryti. • Pamokytas vaikas pasako, kad pasiklydęs pagalbos kreiptųsi į policininką, pardavėją ar kitą žmogų.	• Aiškintis bendravimo su nepažįstamais žmonėmis taisykles ir galimus pavojus. • Išklausyti vaikų pasakojamus atsitikimus su suaugusiais ir pasvarstyti, kaip kitą kartą panašiose situacijose jie galėtų elgtis.	Paprąšytas paaiškina, kodėl negalima bendrauti su nepažįstamais žmonėmis, kai šalia nėra juo besirūpinančio suaugusiojo. Žino, į ką galima kreiptis pagalbos pasimetus, nutikus nelaimei.

SANTYKIAI SU BENDRAAMŽIAIS

Nuo pat pirmų gyvenimo metų vaikas bendrauja su žmonėmis: tiek su suaugusiais tiek ir vaikais. Kaip suaugusieji taip ir vaikai jam padeda patenkinti biologines, psichines, emocines, visuomenines reikmes, jiems tarpininkaujant jis sužino apie pasaulį, iš jų perima reagavimo būdą, pažiūras, įgyja įgūdžių, įvairiausias patirties. Todėl ikimokykliniame amžiuje didelis vaidmuo tenka ne tik vaiko ir suaugusiųjų, bet ir vaiko ir bendraamžių tarpusavio santykiams, kurių metu vaikas mokosi gerbti ir vertinti kitus žmones. Šie susiformavę vaiko gebėjimai turi teigiamus pagrindus tolimesniame gyvenimo etape - užaugę lengviau pritampa prie kolektyvo, kuriame stengiasi įgyvendinti vaikystėje jiems įdiegtas socialinio elgesio taisykles. Pasirenka bendrų pomėgių draugus.

Ikimokykliniame amžiuje vaikai mokosi užmegzti artimus ryšius su bendraamžiais. Vaikai simpatizuoja vienas kitam. Simpatizavimas yra vienas ryšys, kai vienas vaikas domisi kitu, yra jam palankus. Vaikai mokosi užmegzti ir palaikyti draugystę su vienu ar keliais vaikais. Jie mokosi suprasti draugą ir jam atsiskleisti, atrasti bendrų interesų, žaisti bendrus žaidimus bei sėkmingai spręsti kilusius nesutarimus. Vaikai mokosi palaikyti geranoriškus santykius su visais grupės vaikais.

Vertybinė nuostata. Nusiteikęs geranoriškai bendrauti ir bendradarbiauti su bendraamžiais.

Esminis gebėjimas. Supranta, kas yra gerai, kas blogai, draugauja bent su vienu vaiku, palankiai bendrauja su visais (supranta kitų norus, dalijasi žaislais, tariasi, užjaučia, padeda), suaugusiojo padedamas supranta savo žodžių ir veiksmų pasekmes sau ir kitiems.

Žingsniai	Vaiko veikiena	Pedagogo veikiena	Laukiami rezultatai
3-iasis	• Vaikas stebi, ką daro kitas, pakartoja jo veiksmus.	• Organizuoti žaidimus, kuriuose vaikams ką nors reikėtų daryti paeiliui arba keliems vienu metu.	Ieško bendraamžių draugijos. Žaidžia greta, trumpai pažaidžia su kitu vaiku, trumpam įsitraukia į kito vaiko žaidimą.
	• Vaikas ima tą patį arba tokį patį žaislą ir mėgdžioja kito veiksmus; tiesia žaislą kitam, nors ne visada jį atiduoda; rodo žaislą kitam; ima žaislą, su kuriuo žaidė ir jį paliko kitas; pakaitomis atlieka	• Grupėje turėti po kelis tokius pačius žaislus. • Pakomentuoti draugiškus vaikų veiksmus ir jausmus, pritarti ketinimui žaisti kartu, padėti įsitraukti į bendro žaidimo epizodus. • Užtikrinti vaiko saugumą.	Bendrauja mimika, judesiais, veiksmais, dažniau kalbasi su kitu vaiku, pakaitomis atlieka veiksmus su tuo pačiu žaislu. Audringai reiškia

	veiksmus su kitu, kiekvienas su savo žaislu arba tuo pačiu žaislu. • Jei kitas nori atimti žaislą, jo nepaleidžia, bėga šalin, rėkia. • Išmoka pasakyti: „Nesimušk, man skauda.“ • Graso pirštelio: „Nu, nu, nu“, jeigu mato kurį nors vaiką atimant kito žaislą.	• Paskatinti vaiką išreikšti nepasitenkinimą, kai kiti vaikai daro ką nors ne taip. • Atsiliiepti į vaikų pagalbos prašymus. • Padėti vaikui įgyvendinti ketinimus, atsižvelgiant į kitų vaikų norus.	teises į savo daiktus, žaislus, nori kito vaiko jam patinkančio žaislo.
	• Dažniau nei su kitais žaidžia su vienu vaiku.	• Skatinti vaikus žaisti kartu, greta. • Sukurti žaidimo vietas, kuriose vaikai žaistų vienas greta kito.	Gali simpatizuoti kuriam nors vaikui.
4-asis	• Vaikai supranta kito norą žaisti kartu.	• Skatinti žaisti kolektyvinius, bendrus žaidimus. • Pasiūlyti priemonės laiko matavimui. • Prižiūrėti, su smėlio laikrodžiu, chronometru, ar kita laiko skaičiavimo priemone, laiką, jog mainai ar dalinimasis žaislais, priemonėmis, daiktais vyktų sąžiningai. • Skatinti kitiems draugams siūlyti savo atsineštą iš namų žaidimą, įvairias žaidimo idėjas.	Kartu su bendraamžiais žaidžia bendrus žaidimus (kviečia žaisti, priima, prašosi priimamas į žaidimą).
	• Vaikas duoda žaislą kitam, jei šis labai jo nori. • Vaikas palaukia savo eilės.	• Įvairiose situacijose atkreipti vaiko dėmesį į jo veiksmų pasekmes kitam. • Pagirti vaiko norą pasidalyti, ypač kai tai sunku padaryti. • Vengti lyginti vaikus, vartojant žodžius „geresnis“, „blogesnis“. • Parūpinti, kad grupėje būtų po keletą vienodų žaislų ar žaidimų, kad vienu metu galėtų žaisti keli vaikai. • Kalbėtis su vaikais apie tai, kokius žaidimus daugiausiai mėgsta žaisti mergaitės, o kokius - berniukai. • Žaisti žaidimą „Mergaitės gauda berniukus“ ir atvirkščiai – „Berniukai gauda mergaites“.	Žaisdamas mėgdžioja kitus vaikus, supranta jų norus, stengiasi suprasti kita kalba nei jis kalbančio vaiko sumanymus. Tariai dėl vaidmenų, siužeto, žaislų. Padedamas suaugusiojo, palaukia savo eilės, dalijasi žaislais, priima kompromisinį pasiūlymą.
	• Kasdien laukia savo draugo(ės), kol šis(i) ateis į darželį, ir žaidžia su juo(a) mėgiamus žaidimus.	• Skatinti vaikus draugauti su kitais grupės vaikais. • Palaikyti vaikų draugystes. • Padėti rasti konflikto sprendimo būdų, jei patiems vaikams neišeina to padaryti. • Kartu su vaikais kurti „Draugystės plakatą“. • Pataria, kokiais būdais galima nurimti ir išsakyti savo jausmus.	Gali turėti vieną ar kelis nenuolatinius žaidimų partnerius. Su jais lengvai susipyksta ir susitaiko.

		• Paklausia vaiko, kaip galima būtų išspręsti įvykusią problemą? • Skatina atsiprašyti, nekartoti neigiamo elgesio ir tęsti žaidimą. • Žaisti žaidimą "Liūdnas meškutis" (kaskart ateina meškutis vis su kitokia problema: skauda kojytę, nes nugriuvo ar pilvuką, nes prisivalgė daug medaus ar nevalgė košės, kurią išvirė mamytė ir t.t.). • Žaisti žaidimus: "Jurgeli Meistreli", "Pasakyk, Joneli", "Sugauk draugą", "Mesk draugui kamuoliuką" ir t.t., kurie skatina vaikus žaisti kolektyviai ir draugiškai. • Žaisti žaidimus: "Kelionė traukiniu", "Kelionė autobusu" ir t.t., kurie ugdo vaikų kantrybę. • Žaisti vaidmeninius žaidimus: "Svečiuose", "Į svečius", kurie ugdo vaikų draugiškumą.	
5-asis	• Pamatęs žaidžiančius vaikus, pasiprašo į žaidimą. • Pats sugalvoja žaidimą ir pakviečia kitus žaisti.	• Jei grupėje yra vaikų, kurių kiti nepriima į žaidimus, išsiaiškinti to priežastis ir padėti atstumtiesiems įsitraukti į žaidimus. • Papasakoja trumpą vaidybinę siužeto pradžią vaikams: „Kelionė į nežinomą salą“, „Žiemužė ir jos džiaugsmi“, „Stebuklinga karalystė“ ir pan. • Skatina vaikus tęsti pasakojimą, suvaidinti situacijas, dėti veiksmų seką, veikėjus ir t.t. • Tarpininkauti vaikams ieškant išeičių konfliktinėje situacijoje.	Sėkmingai įsitraukia į vaikų grupę ir nuolat kartu žaidžia.
	• Vaikai palaiko vienas kito fantazavimą. • Vaikai stengiasi užjausti, suprasti kitą. • Pamatęs, kad kuris nors jo draugas susirūpinęs stebi, kaip šis jaučiasi. • Vaikas dėmesingai klausosi, ką sako kitakalbis vaikas, norėdamas su juo pažaisti. • Vaikai nuolat grupėje žaidžia po du ar kelis.	• Skatina vaikų bendravimą ir bendradarbiavimą, draugiškumą, mandagumą, kad vaikai kviestų patys ir kitus vaikus žaisti, veikti. • Pataria vaikams kaip galima įsitraukti į kitų vaikų žaidimus.	Geranoriškai veikia kartu su kitais, siūlydamas sumanymą ar priimdamas kitų sumanymą, fantazuodamas. Tikslingai atsineša žaislą iš namų bendram žaidimui su žaidimo draugu. Paprašius kitam vaikui, duoda pažaisiti savo žaislu arba žaidžia juo paeiliui. Noriai žaidžia su vaikais iš kitos kultūrinės ar socialinės aplinkos, natūraliai priima vaikų skirtumus. Gali padėti kitam vaikui. Pats randa

			nesutarimo, konflikto sprendimo būdą arba prašo suaugusiojo pagalbos. Gali turėti draugą arba kelis kurį laiką nesikeičiančius žaidimų partnerius.
6-asis	• Į grupę kasdien atsineša vis kitą žaislą, kad galėtų su juo žaisti kartu su kitais. • Leidžia kitiems pažaisti su savo žaislu. • Po trumpo filmo, kuriame mama maudė kūdikį, vaikai tariausi dėl žaidimo veiksmų.	• Sudaryti galimybes vaikams gauti naujų išpūdžių, galinčių praturtinti jų žaidimus.	Rodo iniciatyvą bendrauti ir bendradarbiauti su kitais vaikais, palaikyti su jais gerus santykius, domisi skirtumais tarp vaikų ir juos toleruoja.
	• Vaikai derasi dėl bendrų žaidimų, dėl bendros veiklos, dėl vaidmenų viename ar kitame žaidime. • Pasako, koks elgesys yra tinkamas, o koks – ne.	• Atkreipti vaikų dėmesį į tinkamus jų poelgius bei santykius su kitais, pabrėžiant, kad tai padeda visiems pasijusti laimingesniems. • Paskatinti vaikus aiškintis, kas yra gerai, o kas blogai. • Kartu su vaikais kurti taisykles, susitarimus, pasiryžtant jų laikytis.	Taikiai diskutuoja, tariausi, derasi su kitais vaikais dėl žaidimų sumanymų ir veiklos. Dalijasi žaislais ir kovoja už kitų teisę žaisti paeiliui. Siekdamas rasti kompromisą, ištraukia į derybų procesą. Supranta, kad grupė vaikų, norėdama veikti sutartinai, turi susitarti dėl visiems priimtino elgesio. Supranta, koks elgesys yra geras ar blogas ir kodėl. Suvokia savo veiksmų pasekmes sau ir kitiems.
	• Pasako, kuris vaikas yra jo draugas.	• Pasiūlyti veiklą, kuriose reiktų ką nors daryti drauge. • Kalbėtis apie draugus ir draugystę.	Turi draugą arba kelis nuolatinius žaidimų partnerius. Palaiko ilgalaikę draugystę mažiausiai su vienu vaiku.

MOKĖJIMAS MOKYTIS

Mokėjimas mokytis suprantamas kaip noras mokytis, atkaklus užsibrėžto tikslo siekimas, atsakomybė už savo mokymąsi. Tai gebėjimas išsikelti mokymosi tikslus, planuoti, kaip jų bus siekiama, pasirinkti tinkamus mokymosi būdus, apmąstyti mokymosi procesą, įsivertinti rezultatus ir atsižvelgiant į juos kelti tolesnį tikslą.

Ikimokykliniame amžiuje mokėjimo mokytis gebėjimų ugdymasis suprantamas kaip vaiko poreikis sužinoti, atsakomybė už savo veiklą, pasirenkamų veikimo būdus; savo stiprybių ir trūkumų žinojimas; veiklos rezultatų apmąstymas; domėjimasis pasirenkamos veiklos galimybėmis. Mokėjimas mokytis – tai vaiko noras bei pasirengimas imtis naujų užduočių, gebėjimas kontroliuoti veiklos procesą bei taikyti įgytus gebėjimus įvairiuose kontekstuose.

Vertybinė nuostata. Noriai mokosi, džiaugiasi tuo, ko išmoko.

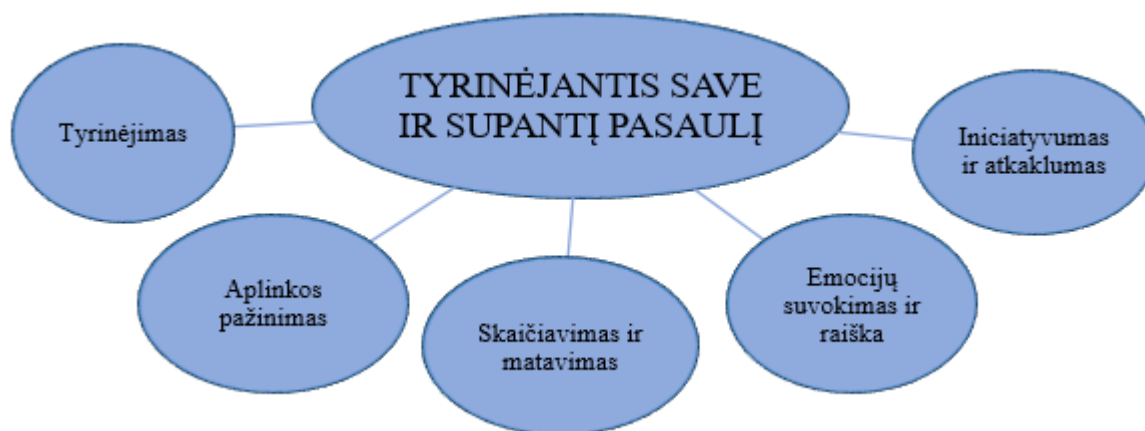
Esminis gebėjimas. Mokosi žaisdamas, stebėdamas kitus vaikus ir suaugusiuosius, klausinėdamas, ieškodamas informacijos, išbandydamas, sprenddamas problemas, kurdamas, įvaldo kai kuriuos mokymosi būdus, pradeda suprasti mokymosi procesą.

Žingsniai	Vaiko veikiena	Pedagogo veikiena	Laukiami rezultatai

3-iasis	• Žino, kad paspaudus dėžutės dangtelį, iššoka varlytė. Daug kartų kartoja veiksmą, krykštauja, kai sulaukia rezultato. Nustemba, apžiūrinėja dėžutę, jeigu varlytė neiššoka.	• Atkreipti dėmesį į vaiko ketinimus, norą ką nors išbandyti, pažinti, ir kurti sąlygas vaikui mokytis.	Veikia spontaniškai ir tikėdamasis tam tikro rezultato.
	• Klausia, kaip ir kodėl kas nors vyksta, kaip veikia, atidžiai stebi, bando, pvz., pastato bokštą iš kaladėlių, jį sugriauna ir žiūri, kas įvyksta. • Sugalvoja ir žaidžia siužetus su žaislais, kviečia aplinkinius pažaisti kartu parduotuvę ar daktarą, mėgdžioja suaugusiojo kalbą, veiksmus, žaidimą kartoja keletą kartų, sugalvoja naujų veikėjų, veiksmų. • Noriai imasi įvairių suaugusiųjų darbų, padeda tvarkyti, valyti, padengti stalą.	• Vaikams padėti suprasti savo galimybes ir apribojimus, sudaryti visas sąlygas tobulinti savo gebėjimus individualiu tempu. • Leisti vaikams patiems pajusti ir nuspręsti, kada jiems reikalinga pagalba. • Vaikus drąsinti inicijuoti žaidimus. • Kurti prasmingą ir, kur įmanoma, tikrovišką žaidimo ir darbo kontekstą. Pvz., šluota šluojamas takelis, o šlapia šluoste valoma siena.	Klausia, kaip kas nors vyksta, kaip veikia, atidžiai stebi, bando. Modeliuoja veiksmus ir siužetinio žaidimo epizodus.
	• Vaikas giriasi tuo, ką išmoko.	• Kartu su vaiku pasidžiaugti tais dalykais, kurių jis jau išmoko: užsisėgti sagas, bėgioti, sudėlioti dėlionę.	Džiaugiasi tuo, ką išmoko.
4-asis	• Paėmęs žirkutes ir neatkirpęs popieriaus, pasako auklėtojai ir tiesia rankutes, kad auklėtojas jį pamokytų.	• Siekti, kad vaikai patys pasakytų, kas jiems nepavyksta padaryti. • Padėti vaikui įvardyti, ką jam reikia išmokti, sudaryti tam sąlygas.	Pasako, parodo, ką nori išmokti.
	• Patys žaidžia ir stengiasi įtraukti kitus į vis sudėtingesnio siužeto žaidimus. • Kai kurie vaikai mėgsta dėlioti dėliones, statyti namus, bokštus, konstruoti, išardyti, sugriauti ir stebėti, kas atsitinka. • Stebi, kaip tai daro kiti ir stengiasi pakartoti.	• Skatinti vaikus žaisti kuo įvairesnius žaidimus, konstruoti kuo įvairesnius daiktus ir jeigu kas iš karto nepavyksta bandyti dar kartą arba prašyti draugų, auklėtojos pagalbos, patarimo. • Siūlyti vaikams atlikti vis sudėtingesnes užduotis, dėliones, statinius ir t.t., stebint, kad užduotis nebūtų per sunki.	Mėgsta kūrybiškai žaisti, veikti, siūlo žaidimų ir veiklos idėjas, imasi iniciatyvos joms įgyvendinti, pastebi ir komentuoja padarinius.
	• Pasakoja, kad su muzikos mokytoja dainavo ir išmoko padainuoti dainelę.	• Kasdien su vaikais aiškintis ką jie sužinojo, ko išmoko darželyje ar namuose.	Pasako, ką veikė ir ką išmoko.
5-asis	• Pasako, ko nori išmokti, pvz., nupiešti žmogų, gyvūną, drąsiai klausia suaugusiųjų, pasako, kad	• Vaikus drąsinti, skatinti sakyti „Aš nežinau“, nebijoti suklysti ką nors darant, iškelti klausimus, problemas, galvoti, kaip rasti atsakymą ar sprendimą. Pvz., kaip iš aplinkinių	Norėdami ką nors išmokti pasako, ko nežino ar dėl ko abejoja.

	nemoka nupiešti katės, nes išeina panaši į žmogų.	daiktų pasistatyti namą, kaip nulipdyti iš plastilino norimą daiktą, kaip nupiešti kokį daiktą ar pan. • Džiaugtis (parodyti tai vaikams) jei vaikai klausia, bando, klysta. Kartu spręsti jų problemas ir rasti išeitis. Pvz., iš mozaikos bandyti padaryti ne tik gražų, įvairių spalvų ornamentą, bet ir pasiūlyti konstruoti paukštį, žmogų, vabalą ir t.t. Kartu džiaugtis sukurtais darbais.	
	• Įsitraukia į mokymąsi žaisdami, konstruodami, piešdami, lipdydami, pilstydami, grupuodami daiktus.	• Drąsinti, skatinti vaikus imtis iniciatyvos žaidžiant žaidimus, spręsti įvairius galvosūkius žaidimo metu ar statant statinius, ieškoti su draugais sprendimų, jei nepavyksta žaisti ar statyti, bandyti spėlioti veiksmus ir pasekmes, klausti, kalbėti, ieškoti sprendimo būdų. • Padėti (jei paprašo) susirasti bibliotekėlėje reikiamą knygutę. • Iš žaidimų taisyklių knygelė bandyti kartu išsiaiškinti kaip žaisti vieną ar kitą žaidimą. • Kartu išsirinkti eksperimentus (vartant knygą „100 mokslinių eksperimentų“ Alma Litera, 2006) ir juos atlikti. • Iš „Pasaulio žemėlapių vaikams“ surasti daug džiugios informacijos apie, vandenynus, žemynus ir jų gyventojus. • Padėti susirasti eilėraščių knygelėje, kurį norėtų pristatyti su auklėtoja draugams, ar išmokti mintinai.	Drąsiai spėja, bando, klysta ir taiso klaidas, klauso, ką sako kiti, pasitiksina.
	• Suaugusiesiems ir kitiems vaikams aiškina, ką norėjo padaryti, ką padarė, ką darys toliau. • Kalba apie tai, kas gali atsitikti, jeigu pasirinks vienokią ar kitokią veiklą, pvz., jeigu iš didesnio indo pils vandenį į mažesnę, jeigu gatvę pereis ne per perėją.	• Skatinti kalbėti apie savo žaidimus, kitą veiklą ir taip plėtoti jų refleksijos gebėjimus. • Kartu gaminti plakatus: „Žinau – noriu sužinoti“, „Moku – noriu išmokti“, „Ką daryti, jeigu...?“. • Organizuoti pasikalbėjimų, diskusijų valandėles kiekvieną dieną. Pvz., Ką šiandien tu įdomaus sužinojai darželyje? Kokią knygelę ir kodėl išsirinkai bibliotekėlėje? Kodėl meluoti negražu, o kaip dera elgtis? Ir t.t. • Bandyti ieškoti panašumų ir skirtumų. Pvz., Kuo panašūs ir skirtingi katė ir lapė? ir t.t.	Aptaria padarytus darbus, planuoja, ką darys toliau, spėlioja, kas atsitiks, jeigu...
6-asis	• Vaikas pasako, kad nori išmokti rašyti, skaityti, skaičiuoti, išsiaiškinti, tyrinėti aplinką.	• „Ryto rato“ ir kitos veiklos metu pasikalbėti su vaikais, ko jie nori išmokti, kaip jie gali mokytis, pastebėti	Kalba apie tai, ką norėtų išmokti, ką darys, kad išmoktų, numato, ką veiks toliau, kai išmoks. Laiko

		vaiko norą ir sudaryti sąlygas to išmokti.	save tikru mokiniu, atradėju.
• Klausinėja suaugusiųjų, kas, kaip, kodėl vyksta, pats savarankiškai bando ieškoti atsakymų. • Noriai žaidžia įvairius tinkamus jo amžiui stalo ir kompiuterinius žaidimus, mėgsta klausyti skaitomų knygų, patys mielai jas varto, suranda atsakymus į iškilusius klausimus. • Savarankiškai ieško sprendimų, o pagalbos į suaugusiųuosius kreipiasi tik tada, kai pats negali išspręsti.	• Leisti, siūlyti vaikams naudotis imitaciniais žaidimams tinkamomis priemonėmis (pvz., spausdinimo mašinėlė ar kompiuterio klaviatūra, skaičiuotuvas, šluotos, tuščios dėžės, kartonas, liniuotės, stiklinės, vamzdeliai, žarnelės). • Sudaryti sąlygas vaikui žaisti sudėtingus žaidimus ir kartu mokytis tyrinėti daiktus, medžiagas, jų savybes ir kitų dalykų. • Supažindinti vaikus su enciklopedijomis, internetu, leidžiama, siūloma bei mokoma jais naudotis.	Drąsiai ieško atsakymų į klausimus, rodo iniciatyvą iškeliant ir sprendžiant problemas. Išsiaiškina, kokios informacijos reikia, randa reikiamą informaciją įvairiuose šaltiniuose, pvz., enciklopedijose, žinyuose. Siūlo ir jungia idėjas bei strategijas joms įgyvendinti.	
• Sako, kad darbėlį padarė, žiūrėdamas į darbėlių knygos paveikslėlius.	• Kalbėtis su vaikais ne tik apie tai, ką jie jau išmoko ar mokysis, bet ir apie tai, kaip jie mokosi, kaip dar galima mokytis.	Pasako, ką jau išmoko, ką dar mokosi, paaiškina, kaip mokėsi, kaip mokysis toliau.	

Ikimokyklinio amžiaus vaikui būdingas smalsumas, noras išbandyti, paliesti. Vaikas nuo paprastų klausimų „kas čia?“ pereina prie „kodėl?“, „kaip?“. Vaiko pažinimas prasideda nuo savęs, artimų žmonių, jį supančios daiktinės ir gamtinės aplinkos pažinimo. Skatinant vaiką tyrinėti aplinką, sudaromos sąlygos vaiko loginio mąstymo, atminties, vaizduotės lavinimui. Ikimokykliniame amžiuje pagrindinis vaiko pasaulio pažinimo metodas – žaidimas.

TYRINĖJIMAS

Smalsaudami vaikai pažįsta save ir pasaulį, lavina savo mąstymo gebėjimus, išbando įvairių elgesį, sužino, kas jiems patinka, o kas – ne. Smalsumas išreiškia norą sužinoti bei patirti kažką naują ar neįprastą, o tai pasiekama tyrinėjant. Smalsumas yra poreikis, o tyrinėjimas – elgesys. Tyrinėjimas – tai procesas, kai atidžiai žiūrint, klausant, uodžiant, liečiant, klausinėjant, ieškant informacijos įvairiuose šaltiniuose sužinoma apie gyvosios ir negyvosios gamtos objektus bei reiškinius, žmogaus sukurtus daiktus, žmonių gyvenimą. Tyrinėjimas apima ir bandymus (eksperimentus), kai keičiame daiktus ar medžiagas, aplinkos sąlygas, pvz., išardome ir sudedame kitaip, kai tirpiname, šildome, šaldome medžiagas, kai sodiname augalus ir stebime, kaip jų augimą veikia šviesa, laistymas ir pan.

Tyrinėti yra sudėtinga. Tyrinėjant reikia:

- smalsumo, domėjimosi, noro pažinti, išsiaiškinti, kas ir kodėl vyksta;

- gebėjimo kelti problemas, klausimus ir tyrinėjimo tikslus, numatyti (spėti) laukiamus tyrinėjimo rezultatus;
- gebėjimo numatyti, kaip tyrinės ir pasirinkti priemones;
- gebėjimo apmąstyti tyrinėjimo rezultatus, juos aptarti ir padaryti išvadas;
- tyrinėjimo žingsnių, saugaus tyrinėjimo taisyklių žinojimo ir supratimo.

Vaiko tyrinėjimas gali būti iš anksto apgalvotas ir sistemingas arba atsitiktinis. Ikimokyklinuko tyrinėjimai atveria galimybes pažinti aplinką, bendraamžius, suaugusiuosius, tam tikrus mokymosi dalykus, o be to – ir save patį. Skatindami tyrinėjantį mažylio elgesį, vaikas įgauna motyvaciją mokytis, o jo veikla pasipildo kūrybine vaizduote.

Vertybinių nuostatų. Smalsus, domisi viskuo, kas vyksta aplinkui, noriai stebi, bando, samprotauja.

Esminis gebėjimas. Aktyviai tyrinėja save, socialinę, kultūrinę ir gamtinę aplinką, įvaldo tyrinėjimo būdus (stebėjimą, bandymą, klausinėjimą), mąsto ir samprotauja apie tai, ką pastebėjo, atrado, pajuto, patyrė.

Žingsniai	Vaiko veikiena	Pedagogo veikiena	Laukiami rezultatai
3-iasis	• Skaičiuoja, dēlioja tam tikra tvarka daiktus, bando padėti į vietą, savaip tvarkyti žaislus, mielai padalija ką nors kitiems po lygiai, pasidalina per pusę. • Bando išardyti žaislus, pažiūrėti, kas yra jų viduje. • Varto knygas, vaizduoja, kad skaito, kalba apie tai, ką mato paveikslėliuose.	• Skatinti manipuliuoti kiekiais, eiti nuo vientiso prie dalių ir atgal, pvz., padalyti plastilino gabalą ir vėl sulipdyti į vieną, išpilstyti vandenį į mažus buteliukus ir vėl supilti į didelį indą. • Sudaryti galimybes surinkti, rūšiuoti ir sudėlioti daiktus kokia nors tvarka, įvairiais būdais žaisti su medžiagomis, stiprinti tvarkos jausmą, t.y. grupuoti paprastus daiktus ar padėti juos į jų vietą. • Pateikti knygų ir paveikslėlių apie įvairius jų kasdienio gyvenimo aspektus. • Skirti laiko mokytis apsirengti ir valgyti, padėti vienas kitam.	Atsargiai elgiasi su nepažįstamais daiktais ir medžiagomis, tačiau rodo susidomėjimą, bando aiškintis, kas tai yra, kaip ir kodėl tai veikia, vyksta.
4-asis	• Žaidimui bando panaudoti įvairius daiktus, kartais mieliau žaidžia su artimiausios aplinkos daiktais nei žaislais ir išradingai juos panaudoja. • Grupuoja daiktus tam tikra tvarka, gali padėti suaugusiems tvarkyti kambarius ar dirbti kitus darbus.	• Kurti aplinką taip, kad vaikams būtų prieinamos įvairios priemonės ir medžiagos, su kuriomis vaikai patys galėtų kurti, tyrinėti, išmąstyti. • Skatinti nebijoti bandyti ir suklysti, taikyti jau bandytus būdus bei ieškoti naujų sprendimo būdų. • Aptarti su vaikais: Kas pavyko, o kas nepavyko? Kokios pasekmės? Kaip reikėtų daryti, kad pavyktų? • Drąsinti vaikus ir kartu ieškoti išeičių iš susidariusios problemos.	Pats pasirenka žaidimui ar kitai veiklai reikalingus daiktus ir medžiagas, paaiškina, kodėl pasirinko. Žaisdamas tyrinėja, išbando daiktus bei medžiagas (pvz., plaukia ar skęsta, rieda ar sukasi ratu, tinka daiktai vienas prie kito ar ne ir pan.)
5-asis	• Samprotauja apie daiktų naudojimą, bando paaiškinti, kokios jų savybės padaro juos tinkamus. • Dalyvauja, stebi, kai atliekami bandymai, patys bando, pvz., sumaišyti medžiagas, išardyti daiktus. • Pastebi ir pasako, parodo, kaip pasikeitė gamta ir samprotauja su kuo tai	• Žaisti žaidimus: „Paslapčių maišelis“, „Padalink pyragą“, „Spalvų maišymas“, „Spalvoti burbulai“ ir t.t. • Ardyti ir vėl surinkti turimus daiktus ar žaislus, stebint detalių gausą, išsiaiškinant kokios jos formos, iš kokios medžiagos pagamintos ir to daikto ar žaislo paskirtį. • Aiškintis, kodėl su nežinomais daiktais ar medžiagomis reikia elgtis atsargiai.	Geba suvokti ryšį tarp to, kaip daiktas padarytas ir jo paskirties (pvz., ratai yra apvalūs, nes mašinos paskirtis yra judėti). Domisi medžiagomis, iš kurių padaryti daiktai, ir jų savybėmis. Suvokia medžiagos, iš kurios padarytas daiktas, pasirinkimo tikslingumą

	susiję, pvz., medžiai pagelto, nes buvo šalna.	• Pasigaminti oro žymėjimo simbolių ir įrengti oro stebėjimo kalendorių. • Vartyti, žiūrėti įvairias vaikiškas enciklopedijas, tyrinėjant paveikslėlius, paskaitant tekstus. • Žiūrėti su vaikais pažintinius animacinius filmukus. Pvz., „Operatorius Kypsas grybų šalyje“ ir t.t.	(pvz., kodėl mašinos korpusas iš metalo, o padangos iš gumos). Paaiškina, kad su nežinomais daiktais ir medžiagomis reikia elgtis atsargiai, stengiasi taip daryti. Išskiria akivaizdžius daiktų, medžiagų, gyvūnų, augalų bruožus, savybes, kalbėdami apie tai kartais susieja skirtingus pastebėjimus.
6-asis	• Stebi ir komentuoja reiškinius, vykstančius gamtoje ir aplinkoje. • Atlieka nesudėtingus bandymus (pvz., stebi, kaip tirpsta ledas, dega žvakė, plaukia ar skęsta įvairūs daiktai, magnetas traukia metalinius daiktus). • Stebimo objekto pasikeitimus fiksuoja lentelėje. • Domisi gamtos reiškiniais, prietaisų veikimu ir kt., aktyviai klausinėja. • Stebėdamas aplinką, atpažįsta akivaizdžius daiktų, gyvūnų, augalų grupių panašumus ir skirtumus, juos aptaria.	• Sudaryti sąlygas ir skatinti tyrinėti gamtos ir socialinės aplinkos objektus, jų kaitą, savybes. • Siūlyti atlikti nesudėtingus bandymus, stebėti prietaisų veikimą. • Vykdyti projektinę veiklą, skirtą ilgalaikiams stebėjimams (pvz., stebėti augalo augimą). • Mokyti vaikus fiksuoti pastebėjimus, pildyti lenteles ir pan. • Grupėje turėti mikroskopą ir kitus galimus prietaisus, skirtus tyrinėti, mokyti ir skatinti vaikus jais savarankiškai naudotis. • Skatinti vaikus, kad jie patys ieškotų atsakymų į iškilusius klausimus knygoje, internete, jeigu mato, kad nepavyksta, pasiklaustų suaugusiųjų, kurie gali padėti.	Domisi aplinka, mėgsta stebėti, kaip auga augalai, kaip elgiasi gyvūnai, noriai atlieka paprastus bandymus, tyrinėja, iš kokių medžiagų padaryti daiktai, kur jie naudojami. Samprotauja apie tai, ką atrado, sužinojo, kelia tolesnius klausimus, siūlo idėjas, ką dar galima būtų tyrinėti. Domisi, kaip seniau gyveno žmonės, kaip žmonės gyvena kitose šalyse. Aktyviai tyrinėdami aplinką demonstruoja vis didėjančią kūno kontrolę, tinkamai pasitelkia visus pojūčius, savo galimybėms išplėsti pasitelkia įrankius ir kitas priemones (pvz., lupą, mikroskopą). Su suaugusiaisiais ar kitais vaikais aptaria nesudėtingų stebėjimų, bandymų ar konstravimo planus, numato rezultata, mokosi pavaizduoti juos nesudėtingose lentelėse, diagramose, išradingai, kūrybiškai pristato savo tyrinėjimus ir kitus darbus. Stebėdamas fotografijas aiškinasi, kuo yra panašus į savo artimuosius, kuo skiriasi nuo jų. Palygina daiktus, medžiagas, gyvūnus ir augalus, atsižvelgdamas į

		savybes, juos tikslingai grupuoja ir klasifikuoja.

APLINKOS PAŽINIMAS

Ikimokykliniame amžiuje aplinkos pažinimas - tai vaiko savęs pažinimas (savo kūno; jausmų ir svajonių pasaulis; savo gebėjimai; ryšiai su kitais žmonėmis), įgytas supratimas apie įvairias pasaulio sritis – artimiausią daiktinę, socialinę ir kultūrinę namų bei grupės aplinką (daiktus, žmones, jų gyvenimo būdą, kultūros reiškinius, techniką ir technologijas), gimtinę, Tėvynę; gamtą (gyvybę, gamtos objektus ir reiškinius, dangaus kūnus), žemę, jos paviršių, laiko tėkmę. Ypatingas dėmesys skiriamas, kad vaikas tobulintų jau turimus aplinkos pažinimo būdus ir išbandytų naujus.

Aplinkos pažinimas glaudžiai siejasi su tyrinėjimo ir mokėjimo mokytis gebėjimais. Noras sužinoti, išmokyti, suprasti, kas vyksta aplinkui, yra aplinkos pažinimo pamatas. Nereikėtų galvoti, kad aplinkos pažinimas – tai pavadinimų, faktų ir kitos informacijos įsiminimas. Tokios žinios bus bevertės, jeigu vaikas neišmoks mąstyti, pritaikyti to, ką sužinojo apie aplinką, pasirinkti.

Vertybinė nuostata. Nori pažinti bei suprasti save ir aplinkinį pasaulį, džiaugiasi sužinojęs ką nors nauja.

Esminis gebėjimas. Įvardija ir bando paaiškinti socialinius bei gamtos reiškinius, apibūdinti save, savo gyvenamąją vietą, šeimą, kaimynus, gyvosios ir negyvosios gamtos objektus, domisi technika ir noriai mokosi ja naudotis.

Žingsniai	Vaiko veikiena	Pedagogo veikiena	Laukiami rezultatai
3-iasis	• Kalbėdami taisyklingai pavadina kai kuriuos dažniau sutinkamus augalus ar gyvūnus, savo kūno dalis. • Atkreipia dėmesį į nematytus daiktus, klausinėja, kaip vadinasi, kas tai yra, ar galima pasiimti ir pan. • Pasako, kai šalta ar šilta. • Padedą prižiūrėti naminius augalus ar gyvūnus, klausia, ką jie mėgsta, kodėl, kitaip rodo susidomėjimą. • Džiaugiasi pamatę savo pažįstamą aplinką (darželį, namą, kuriame gyvena), orientuojasi darželyje. • Vardija šeimos narius, pasako savo vardą ir pavardę, parodo ir pasako, kiek turi metų.	• Tyrinėja save veidrodyje, tapatina su draugais. • Įvardina berniuką, mergaitę. • Pasako savo vardą. • Susipažįsta su mašina, autobusu, dviratuku ir kitomis transporto priemonėmis, su buities daiktų paskirtimi (šaukštu valgome, plaktuku kalame, iš puoduko geriame ir kt.), parodo, o vėliau ir įvardina namų apyvokos daiktus, gyvūnus, augalus. • Ieško paveikslėliuose ar tarp žaislų nurodyto gyvūno, mėgdžioja jo balsą, parodo, o vėliau ir įvardina gyvūnų pagrindines kūno dalis, kai kuriuos skiriamuosius požymius (uodega, sparnai, pelekai), judesius (skrenda, plaukia, bėga, striksi ir kt.). • Paveikslėlyje ar aplinkoje parodo gėlytę, medelį, bando pasakyti spalvą, kiekį. • Įvairių pojūčių pagalba, susipažįsta su vaisiaus ir daržovės savybėmis (spalva, dydis, skonis, kvapas). • Vaisius bei daržoves rūšiuoja pagal tam tikrus požymius. Įgytą patirtį pritaiko žaidimuose. • Eksperimentuoja ir stebi savo veiksmų rezultatus: prideda, pamatuoja, deda į įdubimą, išpjovą. • Randa kitą tokį pat atviruką su dailės kūrinio reprodukcija, fotografija.	Atpažįsta ir pavadina vis daugiau artimiausioje aplinkoje esančių augalų (sodo, daržo, lauko), gyvūnų, daiktų, domisi jais. Skiria atskirus gamtos reiškinius. Orientuojasi savo grupės, darželio, namų aplinkoje. Pasako savo ir savo šeimos narių vardus. Dalyvauja prižiūrint augalus ar gyvūnus.

		• Ketinimui, sumanymui įgyvendinti spaudžia mygtukus, rankenas, atkabina kabliukus, bando segioti sagas, ką nors išvynioti ir suvynioti, išpakuoti. • Veikia su vaikiško dydžio namų apyvokos ir sodo tvarkymo įrankiais.	
4-asis	• Pažįsta gyvenamosios vietovės objektus (namai, automobiliai, keliai, parduotuvės ir pan.). • Pasako miesto, gatvės, kurioje gyvena, pavadinimus, savo vardą ir pavardę. • Pastebi pasikeitimus savo aplinkoje. • Pastebi ir nusako aiškiausiai pastebimus gyvūnų ir augalų požymius. • Atpažįsta gamtoje ar paveiksluose dažniausiai sutinkamus gyvūnus, medžius, gėles, daržoves, grybus, pasako jų pavadinimus. • Pasako metų laikų pavadinimus ir būdingus jiems požymius, skiria daugiau gamtos reiškinių (rūkas, pūga, šlapdriba).	• Sudaryti galimybę stebėti augalus ir gyvūnus gamtoje ir namų (ūkio) aplinkoje, žiūrėti paveikslėlius apie naminius ir laukinius gyvūnus, juos lyginti nusakant jų gyvenimo skirtumus. • Skatinti vaikus kalbėti apie stebimų gyvūnų ar augalų kūno dalis, išvaizdą. • Paaiškinti, kad ne visus augalus galima ragauti, yra nuodingų arba dilginančių. • Skatinti stebėti dienos orus, metų laiką, gamtos pokyčius, kurie tuo metu vyksta, apie tai kalbėti, kurti gamtininko kalendorių, piešti, dainuoti, vaidinti, surasti tai knygoje. • Žaisti žaidimus: „Žemė, oras, vanduo“, „Lietus“, „Lietaus lašų gaudynės“, „Į svečius“, „Aš jį pažįstu“. • Stebėti aplinkui esančius objektus: gyvenamuosius namus, parduotuves, mašinų plovyklą, gatvę, mašinas, sankryžą ir t.t. • Aptarti, kokia skirtinga pastatų paskirtis, ką ten daro ar dirba žmonės. • Stebėti žmonių aprangą, jų elgesį; mašinas, įvardijant kokios jos spalvos; augalus, stengiantis pasakyti apie juos ką nors, palyginti vieną su kitu ir t.t. • Skatinti vaikus pasakoti: kas buvo vakar, anksčiau; kas pasikeitė jų namuose, lauke, gamtoje ir t.t. • Apžiūrėti eglę, pušį, beržą, liepą ir kitus medžius, krūmus ir žoles – aiškinantis, kuo jie panašūs, skiriasi ir t.t.	Pažįsta gyvenamosios vietovės objektus (namai, automobiliai, keliai, parduotuvės ir pan.). Pasako miesto, gatvės, kurioje gyvena, pavadinimus, savo vardą ir pavardę. Pastebi pasikeitimus savo aplinkoje. Pastebi ir nusako aiškiausiai pastebimus gyvūnų ir augalų požymius. Atpažįsta gamtoje ar paveiksluose dažniausiai sutinkamus gyvūnus, medžius, gėles, daržoves, grybus, pasako jų pavadinimus. Pasako metų laikų pavadinimus ir būdingus jiems požymius, skiria daugiau gamtos reiškinių (rūkas, pūga, šlapdriba).
5-asis	• Tyrinėdami gamtoje stengiasi elgtis atsargiai. Domisi gyvūnų jaunikliais, jų panašumu į tėvus, elgsena. Sako, kad nori turėti globotinį. • Mėgsta išvykas į gamtą, muziejų, ūkį ar į tėvų darbovietes. Išvykose rodo susidomėjimą, stengiasi	• Organizuoti vaikų išvykas į gamtą, parką, zoologijos sodą, muziejus, tėvų darbovietes, ūkius, senelių sodus, daržus ir t.t., skiriant jiems nedideles užduotis, ką turėtų pastebėti, ko paklausti. • Padėti vaikams sudėlioti parodėlę grupėje iš rastų įdomių daiktų, gamtinės medžiagos (akmenukai,	Atpažįsta ir įvardija ne tik naminius, bet ir kai kuriuos laukinius gyvūnus. Samprotauja apie naminių ir laukinių gyvūnų gyvenimo skirtumus. Skiria daržoves, vaisius, uogas, nusako, kaip naudoti maistui. Domisi dangaus kūnais, gamtos reiškiniais,

	nepamiršti atlikti mažas užduotis, aktyviai dalyvauja aptariant, ką patyrė, išsiaiškino. • Ne tik dalyvauja pokalbiuose apie orą, stebi metų laikų kaitos požymius, bet klausia apie mums neįprastus gamtos reiškinius, katastrofas, kurios vyksta pasaulyje. • Dalyvauja mažos grupelės veikloje, dalijasi žaislais, pareigomis, idėjomis, tariasi dėl jų įgyvendinimo. • Naudojasi skaitmeninėmis priemonėmis, susiranda norimus žaidimus, muziką, nesudėtingą vaizdinę informaciją. • Kalba apie tai, kuo bus suaugę. • Stebėdami fotografijas, aiškinasi, kuo panašūs į savo artimuosius.	plunksnos, sėklos, lapai ir t. t.), piešinių, paveikslukų, bukletukų ir t.t. • Žaisti stalo žaidimą „Keliaukime po Lietuvą“. Žaidimas skatina pažinti gimtąjį kraštą, diskutuoti, keistis informacija. Risdami kauliuką ir keliaudami po Lietuvą, vaikai susipažįsta su šalies architektūros, gamtos paminklais, lankytinomis vietomis, mokosi vaizdžiai pasakoti, susitarti tarpusavyje. • Vaikams sukurti situacijas aiškintis (ragauti), kaip daržovės, vaisiai, uogos vartojami maistui, kuo jie naudingi, kokių vitaminų turi, diskutuoti apie tai, kuriuos jie mėgsta ir kurių – ne labai. • Vaikams suteikti progą išbandyti techniką, kuri padeda tyrinėti judėjimą, pvz., ratai, skridiniai, magnetai, sūpynės, vėjo malūnai, lėktuvai ir t.t. • Sudaryti sąlygas tyrinėti „Mažo škvaiuko sukūrimas“. • Skatinti domėtis šeimos tradicijomis ir apie jas kalbėti. • Įtraukti į pasiruošimą joms visus vaikus, sudaryti jiems sąlygas dalyvauti, klausytis vaikų idėjų ir padėti jas įgyvendinti.	kurių negali pamatyti (pvz., ugnikalnių išsiveržimas, žemės drebėjimas, smėlio audra). Pasakoja apie savo šeimą, jos buitį, tradicijas. Moka papasakoti apie savo gimtąjį miestą ar gyvenvietę. Pasako savo gatvės pavadinimą. Įvardija kelis žinomus gimtojo miesto objektus. Gali savarankiškai nueiti į darželio salę, biblioteką, valgyklą ar, pvz., dailės studiją. Atranda buities prietaisų, skaitmeninių technologijų panaudojimo galimybes, noriai mokosi jais naudotis.
6-asis	• Skirsto gyvūnus ir augalus pagal aiškiai matomus išorinius požymius (pvz., kūno dangą, galūnių, snapo, lapų, žiedų, kamienų formą, spalvą). Kalba apie tai, kur gyvena laukiniai ir naminiai gyvūnai (tvartas, miškas, zoologijos sodas, vanduo). • Mėgsta ruošti daržovių, vaisių salotas.	• Sudaryti vaikams galimybes pažinti gamtinę ir socialinę aplinką stebint artimiausius objektus, t. y. kraštovaizdžius, augalus, gyvūnus, statinius, paminklus ir kt. • Organizuoti netolimas išvykas. Pagal galimybes keliauti pėsčiomis ir autobusais. • Kartu su vaikais atlikti nesudėtingus bandymus, pvz., tirpinti medžiagas, daiginti sėklas, išardyti nebereikalingus prietaisus ir pan.	Pastebi aiškiai matomus skirtumus ir panašumus tarp gyvūnų ir augalų. Samprotauja apie tai, kur gyvena, kuo minta naminiai ir laukiniai gyvūnai. Moka prižiūrėti kambarinius augalus, daržoves, stebi jų augimą. Papasakoja apie naminių gyvūnų naudą žmonėms ir augalų naudojimą maistui. Pradedą suprasti Žemės,

	• Moka nuskaidyti daikto pagaminimo seką (pvz., iš avių gaunama vilna, verpiami siūlai, mezgamos pirštinės). • Klausinėja apie dangaus kūnus, ieško informacijos apie juos knygoje, internete. • Rūšiuoja atliekas, žino šiukšlių konteinerių spalvas, skiria, kokios atliekos į kurį metamos. • Pasakoja, kur dirba tėveliai, apie giminę, šeimos šventes. Randa žemėlapyje gimtąjį miestą, kur gyvena seneliai, pusseserė ar pusbroliis. • Moka parodyti žemėlapyje Lietuvą, Vilnių, savo miestą ar rajono centrą, pažįsta Lietuvos vėliavą, herbą. • Noriai išbando senovinius daiktus (pvz., lygina kočėlu, muša sviestą ir kt.). Moka palyginti ir įvardyti dabartinės buities technikos pranašumus. • Žino tradicines šventes, noriai joms ruošiasi.	• Siūlyti vaikams tyrinėti žemėlapius, gaubli. • Supažindinti su giminės geneologiniu medžiu. • Ekskursijos į tėvėlių darbovietes. Kviesti tėvėlius papasakoti apie savo profesiją. • Turėti grupėje kampilį su Lietuvos atributika. • Pagal galimybes supažindinti vaikus su senoviniais rakandais, leisti juos išbandyti, lyginti juos su dabartine technika. • Švęsti tradicines šventes. • Naudoti vaizdo įrašus apie Respublikoje švenčiamas tradicines šventes (pvz., Užgavėnės Rumšiškėse, žirgų lenktynės Dusetose ir kt.) fotoalbumus apie gamtą, kalbėtis apie tai, ką juose pamatė. • Skirti užduotėles vaikui stebėti žvaigždes žiemą ryte einant į darželį ir pasakoti. • Stebėti su vaikais įvairius gamtos reiškinius. • Supažindinti su atliekų panaudojimo galimybėmis ir siūlyti daryti įvairius darbelius iš jų. • Siūlyti stalo žaidimų, įvairių lotų. • Siūlyti vartyti žurnalus, tuomet vaikai: – dažniau klausia: „Kas čia?“ „Ką šitas daro?“ ir pan.; – dažniau kopijuoja kitų vaikų elgesį, ypač žaidimo metu; – žino apie kai kuriuos daiktus, reiškinius daugiau negu bendraamžiai (pvz., apie dinozaurus); – vaizduotėje susikuria draugų, apie juos pasakoja; – paklaustas tikslios informacijos (pvz., kur dirba tėvelis), jos nežinodamas mėgina atsakyti aptakiai: „Jis važiuoja ilgai į darbą, ten yra daug darbininkų, daug uždirba, man nupirko riedučius...“ ir pan.; – aplinką tyrinėja įsiklausydamas, gilinas į tai, ką apie aplinką kalba aplinkiniai.	Saulės, Mėnulio ir kitų dangaus kūnų ryšius Pasako tėvų profesijas, įvardija savo giminaičius, žino savo namų adresą. Pasako savo šalies ir sostinės pavadinimą. Skiria ir pavadina suaugusiųjų profesijas, darbus ir buitį palengvinančią techniką (prietaisai, transportas, įrenginiai). Samprotauja apie tai, kad gamindami daiktus žmonės įdėda daug darbo, kokių savybių žmogui reikia darbe, kokios yra profesijos. Domisi, kokie daiktai buvo naudojami seniau, kaip jie pasikeitė. Papasakoja apie tradicines šventes. Pradedą jausti prierašumą prie artimiausios gamtinės aplinkos, dalyvauja ją prižiūrint ir puošiant, suvokia savo vietą joje, pažįsta ir įvardija gyvenamosios vietovės objektus (upę, kalvą, mišką ir pan.), gyvūnus ir augalus. Rodo pagarbą gyvėjai ir negyvėjai aplinkai ir besiformuojančią atsakomybę už jos išsaugojimą. Mokosi rūšiuoti atliekas.

SKAIČIAVIMAS IR MATAVIMAS

Kiekio supratimas ir skaičiavimas – tai komponentas, kuriame kalbama apie pirmąją vaiko pažintį su skaičiaus sąvoka. Čia svarbūs keli aspektai: skaičiaus panaudojimas kiekiui nusakyti (kiek?); skaičiaus panaudojimas numeravimui (kelintas?); simboliai, naudojami skaičiams pažymėti. Vaiko pažintinė raida neatsiejama ir nuo vis besiplečiančio vaiko suvokimo apie daiktų panašumus ir skirtumus. Todėl vaiko formos, erdvės, matavimų gebėjimų ugdymasis susijęs su: paprasčiausiomis geometrinėmis figūromis, daiktų dydžio suvokimu, orientavimusi erdvėje ir laike.

Vertybinė nuostata. Nusiteikęs pažinti pasaulį skaičiuodamas ir matuodamas.

Esminis gebėjimas. Geba skaičiuoti daiktus, palyginti daiktų grupes pagal kiekį, naudoti skaitmenis, apibūdinti daikto vietą eilėje, sudaryti sekas. Geba grupuoti daiktus pagal spalvą, formą, dydį. Jaučia dydžių skirtumus, daikto vietą ir padėtį erdvėje. Supranta ir vartoja žodžius, kuriais apibūdinamas atstumas, ilgis, masė, tūris, laikas. Pradeda suvokti laiko tėkmę ir trukmę.

Žingsniai	Vaiko veikiena	Pedagogo veikiena	Laukiami rezultatai
3-iasis Skaičiavimas	- Pasako, kiek turi metukų. - Pastebi, jei kas suklysta, paprašytas paimti vieną daiktą.	- Klausinėti, kiek jiems metų. - Paprašyti atnešti vieną kokį nors daiktą.	Skiria žodžius: mažai (vienas, du) ir daug. Paprašytas duoda kitiems po vieną žaislą, daiktą.
	- Žaislus, daiktus sudėlioja, surikiuoja į eilę (pvz., iš kėdučių sustato traukinuką). - Nudažo juostelę kaitaliodamas dvi spalvas.	Teatralizuoti daineles, pasakas, žaisti žaidimus, kuriuose kas nors paeiliui daroma, rikiuojama (pvz., pasaka „Ropė“, lietuvių liaudies daina „Išėjo tėvelis į mišką“).	Geba išrikiuoti daiktus į vieną eilę.
Matavimas	- Kaladėlių krūvelėje randa tos pačios spalvos, formos ar dydžio detalę. - Parodo, kurie du iš 4–5 paveikslukų yra tokie patys. - Dviejuose paveikslėliuose randa 3–4 slypinčius skirtumus. - Visai bandydamas suranda reikiamą dėlionės detalę.	- Atrenka parodytos formos ir spalvos daiktus, žaislus. - Grupuoja daiktus, žaislus pagal formą, spalvą, dydį. - Sudaro daiktų, žaislų eiles nuo didžiausio iki mažiausio ir atvirkščiai. - Tapatina daiktus, dedamus į įdubimą, išpjovą tiesiogiai: pridedant, pamatuojant. - Pavadina daiktus, rūšiuoja juos pagal dydį, spalvą, kiekį (vienas, daug), dėlioja nesudėtingus loto. - Rūšiuoja, grupuoja, lygina daiktus pagal spalvą, formą, dydį, atlieka įvairius veiksmus su didaktiniais žaislais. - Iš dviejų formų ar dydžių parenka nurodytą, grupuoja vienerūšius, labai skirtingos formos daiktus, pagal kontrastingas spalvas ir kt. požymius. - Eilės tvarka deda 3-4, o vėliau ir 4-5 skirtingo dydžio žiedų piramidę. - Atlieka įvairius veiksmus su didaktiniais žaislais (išdėlioja, surenka, sumauna žiedus, įdeda vieną į kitą ir kt.) - Dėlioja iš dviejų-keturių dalių dėlionės, korteles.	Tapatina daiktus pagal formą, dydį. Suranda tokios pat spalvos (raudonos, mėlynos, geltonos, žalios) daiktu.
	Bando pastatyti bokštą iš skirtingo dydžio kaladėlių: bokštui sugriuvus, daro bokšto pagrindą iš daugiau	Leisti eksperimentuoti su įvairių formų ir dydžių daiktais, kaladėlėmis, kai iš jų norima pastatyti kuo aukštesnį bokštą, nutiesti ilgesnį kelią ir pan.	Supranta, kad bokštas, kurio viršuje bus didesnės, o apačioje mažesnės kaladėlės, nebus tvirtas.

	(didesnių) kaladėlių, viršuje esančias kaladėles dėlioja atsargiau.		Supranta ir pradeda vartoti daiktų palyginimui skirtus žodžius: didelis – mažas, ilgas – trumpas, sunkus – lengvas, storas – plonas, toks pat, ne toks, kitoks, vienodi – skirtingi ir pan.
4-asis Skaičiavimas	• Atsakydamas į klausimą „Kiek?“, vartoja žodžius „daug“, „vienas“, „nė vieno“. • Randa dvi korteles, kuriose pavaizduota po tiek pat daiktų. • Paveikslėlyje suranda trims meškiukams po puodynėlę medaus. • Dėliojant dėlionę vis pasižiūri, ar kitas žaidėjas turi tiek pat detalių, kiek ir jis.	• Naudoti paveikslėlius, kuriuose pavaizduoti 1–3 daiktai ar dvi trys 1–3 daiktų grupės. • Atkreipti dėmesį, koks daiktų skaičius toje daiktų grupėje, klausti „Kiek?“, „Ar daiktų yra po lygiai?“, „Kur daugiau, o kur mažiau?“, „Kokios spalvos?“ ir pan. • Žaisti su vaikais „Domino“.	Pradeda skaičiuoti daiktus, palygina dvi daiktų grupes pagal daiktų kiekį grupėje. Padalina daiktus į grupes po lygiai (po du, po tris). Supranta, kad prie daiktų pridėdant po vieną jų skaičius grupėje didėja, o paimant po vieną – mažėja.
	• Žaisdami vartoja sąvokas „pirmas“, „antras“ (pvz., sako: „Aš bėgsiu pirmas, tu bėgsi antras. Aš atėjau į darželį pirmas, o tu – po manęs!“)	• Teatralizuoti daineles, pasakas, kuriose veikėjai ką nors dalijasi (pvz., meškučiai iš pasakos „Du godūs meškučiai“ gali dalytis iš popieriaus iškirptą sūrį). • Žaisti žaidimą „Padalink“, kai vaikai turi padalinti draugams ar pasodintiems minkšties žaislams po lygiai smulkių daiktų (kaladėlių, konstruktorių, gilių, kaštonų, pieštukų ir t.t.). Jeigu nesigauna po lygiai, tai vaikai turi sulyginti: pridėti tiems, kurie turi mažiau arba paimti iš to, kuris turi daugiau. • Vartoti kelintinius skaitvardžius: pirmas, antras, trečias ir t.t. Pvz., Ji atėjo pirma, tu stovi antras ir t.t.	Pradeda vartoti kelintinius skaitvardžius (pirmas, antras...).
Matavimas	• Paveikslėlyje randa visus vienos formos daiktus. • Iš krūvelėje padėtų trijų spalvų kaladėlių pastato tris skirtingų spalvų bokštelių. • Iš skritulio, kvadrato, trikampio formos popieriaus gabaliukų sukomponuoja įvairius daiktus (pvz., mašiną, namą ir pan.). • Randa reikiamą dėlionės detalę; iš kaladėlių, molio, smėlio ir pan. padaro stebėto daikto modelį.	• Mokyti apibūdinti erdvės objektus, nurodant į juos panašius iš kasdienės aplinkos ir vartojant tokius palyginimus kaip: „panašus į Rubiko kubą“, „apvalus kaip kamuolys“, „tokios pat formos kaip skardinė“ ir pan. • Formuoti supratimą, kad figūros forma nepriklauso nuo jos spalvos ir dydžio (pvz., paprašyti atrinkti vienodos spalvos, bet skirtingos formos ar dydžio daiktus). • Paprašyti vaikų grupėje surasti tam tikros formos (skritulio, keturkampio, kvadrato, trikampio) daiktų.	Atpažįsta ir atrenka apskritos (skritulio), keturkampės (keturkampio), kvadratinės (kvadrato) formos daiktus, vienodo dydžio ar spalvos daiktus. Statydamas, konstruodamas, komponuodamas, grupuodamas pradeda atsižvelgti į daikto formą, dydį, spalvą.

		• Statyti iš įvairių konstruktorių nurodytos spalvos statinius, derinant įvairių formų detales. • Iš popierinių, plokščių, įvairiaspalvių geometrinių figūrų konstruoti įvairius paveikslėlius. • Leisti vaikui eksperimentuoti, manipuluoti daiktais (juos vartyti, padėti šalia, uždėti ant kito, įdėti į ką nors ir pan.) ir stebėti kitus, kaip jie komponuoja įvairius daiktus. • Pasiūlyti žaisti lego.	
	• Pridėdamas vieną šiaudelį prie kito, nustato, kuris šiaudelis iš trijų yra vidutinio dydžio ir jį padeda tarp trumpiausio ir ilgiausio. • Paklaustas apie kambario ilgį, išmatuoja jį žingsniais; išrikiuoja kamuolius nuo mažiausio iki didžiausio. • Pasako, kad katinėlis yra mažesnis už šuniuką.	• Prašyti palyginti kasdienėje aplinkoje pasitaikančių daiktų ilgį, aukštį, masę, storį, plotį ir t. t., juos dedant vieną prie kito, kilnojant. • Formuoti supratimą, kad daikto (pvz., virvutės) ilgis, masė nesikeičia, daiktą (virvutę) suraičius ar sulenkus. • Leisti vaikams išdėstyti daiktus pagal kažkurį požymį: ilgį, aukštį, storį, plotį, dydį ir t. t. • Leisti lyginti tris daiktus pagal vieną požymį. • Paprašyti vaikų žingsniais išmatuoti grupės, o sprindžiais kėdės atlošo ilgį. • Leisti iš akies palyginti įvairių aplinkoje esančių daiktų dydžius.	Labai skirtingus ir vienodus daiktus palygina pagal ilgį, storį, aukštį, masę ir pan. Dydžių skirtumams apibūdinti pradeda vartoti žodžius: didesnis – mažesnis, ilgesnis – trumpesnis, storesnis – plonesnis, aukštesnis – žemesnis ir pan. Už save didesnius daiktus vadina dideliais, o mažesnius – mažais.
	• Parodo, kur jo kūno priekis, nugara. • Paprašytas paeina tris žingsnius į priekį. • Paprašytas pakelia rankas į viršų arba nuleidžia žemyn.	• Žaisti judrius žaidimus, kai reikia pasirinkti teisingą kryptį savo kūno atžvilgiu (pvz., žaidimas „Diena – naktis“, „Šilta – šalta“, „Tvarka – netvarka“). • Užrišti raištelius vaikams ant dešinės rankos, kad jie atkreiptų dėmesį į tai, ką daro su šia ranka, vis primenant, kad tai dešinė ranka. • Rodyti vaikams paveikslėlius prašant pasakyti, kur yra vienas daiktas kito atžvilgiu.	Pradeda skirti dešinę ir kairę savo kūno puses, kūno priekį, nugarą. Nurodydamas kryptį (savo kūno atžvilgiu) vartoja žodžius: pirmyn – atgal, kairėn – dešinėn, aukštyn – žemyn.
	• Žino, kad naktį jis miega, dieną būna darželyje. • Pasako, kad žiema ateis po to, kai nuo medžių nukris lapai.	• Kalbėtis apie tai, ką vaikas kasdien daro ryte, dieną, vakare, naktį. • Vaikščiojant gamtoje, atkreipti dėmesį į metų laikams būdingus požymius. • Klausinėti vaikų, ką jie veikė vakar, ką veikia dabar, ką veiks rytoj, per atostogas ir t. t.	Paros dalis sieja su savo gyvenimo ritmu. Žino metų laikus ir būdingus jiems požymius.
5-asis Skaičiavimas	• Suskaičiuoja, kurių paukščių paveikslėlyje yra daugiau: skrendančių į kairę ar į dešinę.	• Prieš pradėdamas žaisti stalo žaidimą, paklausti vaikų, ar visi žaidėjai paėmė reikiamą kortelių skaičių.	Supranta, kad daiktų skaičius nepriklauso nuo daiktų formos, dydžio ir kitų savybių bei jų

	• Paima prašomą (reikiamą) kortelių skaičių. • Skaičiuodamas ir vedžiodamas pirštu įsitikina, ar žaidimo pradžioje visi žaidėjai paėmė po tiek pat kortelių. • Geba žodžiais paaiškinti, ką reikėtų daryti, kad visi turėtų po lygiai.	• Skatinti vaikus ne veiksmu, o žodžiu pasakyti, kaip turėtų pasielgti ne tokį kortelių skaičių paėmęs žaidėjas, vartojant tokius posakius, kaip „atiduok man“, „paimk iš manęs“, „padėk į šoną“, „paimk dar“ ir pan.	padėties erdvėje. Skaičiuoja bent iki 5. Dėliodamas kelis daiktus, sugeba atsakyti klausimus: „Kiek iš viso?“ „Kiek daugiau?“ „Kiek mažiau?“
	• Nuspalvina dryžiukais paveikslėlyje pavaizduotą zebra. • Serviruoja stalą. • Suveria pakaitomis dviejų spalvų karoliukus. • Paeiliui dėlioja trikampius ir kvadratus. • Išklausęs pasakos, kurioje du – trys veikėjai paeiliui ką nors atlieka, geba atsakyti į tokius klausimus, kaip: „Ką atsakė trečiasis veikėjas?“, „Kas atėjo pirmas?“	• Pasiūlyti vaikui dalyvauti žaidimuose, kuriuose kas nors skaičiuojama, kartojami du trys skirtingi judesių ar garsų elementai, kur vaikas turėtų keisti savo ar daikto padėtį erdvėje ar daryti ką nors tam tikra seka (pvz., žaidimai „Trečias bėga“, „Daryk taip, kaip Jonelis daro“; žaidimas, kai nutilus muzikai ar suplojus kaskart pasakoma, kaip kitaip vaikai turi pasielgti: susigrupuoti – sustoti po du, susėsti į du ratukus, parodyti 4 pirštukus ir pan.). • Kalbėtis su vaikais apie tai, kiek veikėjų buvo pasakoje, kokia buvo įvykių pasakoje eilė, ką darė pirmasis, antrasis ir t. t. veikėjai (pvz., pasaka „Trys paršiukai“, „Mergaitė ir lokys“, „Pagrandukas“).	Pastebi, kaip sudaryta daiktų (elementų) seka, geba pratęsti ją 1–2 daiktais (elementais). Pratęsdamas pasikartojančių daiktų (elementų) seką, nebūtinai laikosi tos pačios sudarymo logikos (pvz., iš pradžių gali imti daiktus (elementus) pagal vieną požymį, vėliau – pagal kitą). Skiria kelintinius skaitvardžius.
Matavimas	• Žaisdamas daiktų lotą, randa reikiamos spalvos kortelę. • Nuspalvina trikampius viena, o stačiakampius – kita spalva. • Serviruoja stalą.	• Žaisti stalo žaidimus. • Karpyti, paišyti, spalvinti trikampius, stačiakampius. • Iš įvairių formų detalių ar piešiant (spalvinant) figūras kurti aplikacijas, ornamentus, šventinę atributiką, įvairius daiktus, kuriais galima papuošti aplinką.	Skiria trikampę, stačiakampę formas. Randa mažai besiskiriančius daiktus. Kalbėdamas apie spalvą, vartoja žodžius „vienos spalvos“, „dvispalvis“. Grupuoja, komponuoja daiktus, atsižvelgdamas į jų spalvą, formą arba dydį.
	• Surikiuoja vaikus nuo mažiausio iki didžiausio. • Balsu samprotauja, kad tėtis yra aukštesnis už vaiką, du obuoliai yra beveik tokios pat masės (tiek pat sveria) ir pan.	• Skatinti vaiką naudoti sąlyginį matą (trečią daiktą) daiktų dydžiams palyginti (pvz., matuoti pėdomis, žingsniais). • Kaupti tvermės dėsniai suvokti reikalingą patyrimą (pvz., plastilino gabaliukui suteikti vis kitą formą).	Palygindamas daiktų dydžius, naudojami sąlyginiai matavimai (trečių daiktų). Kalbėdamas apie atstumą, daiktų ilgį, plotį, aukštį, storį, masę, vartoja žodžius: ilgesnis – trumpesnis, siauresnis – platesnis, aukštesnis – žemesnis, lengvesnis – sunkesnis. Supranta, ką reiškia sudėlioti nuo

			mažiausio iki didžiausio ir atvirkščiai.
	• „Rašo“ laišką Kalėdų seneliui iš kairės į dešinę ir iš viršaus į apačią. • Paprašytas paima priešais save esantį daiktą, palenda po stalu, įropoja į kalniuką, užlipa ant suoliuko.	• Kartu skaityti knygeles, „rašyti“ laiškus. Žaisti judrius žaidimus, kuriuose vaikams tenka vartoti vietą ir padėti nusakančius įvairius žodžius (pvz., žaidimas „Lobio ieškojimas“).	Supranta, kad knygos skaitomos iš kairės į dešinę ir iš viršaus į apačią. Juda nurodyta kryptimi. Skiria ir žodžiais išreiškia erdvinius daikto santykius su savimi: priešais mane, už manęs, šalia manęs, mano kairėje ir pan.
	• Pasakodamas, ką veikė vakar, kalba būtuojų laiku, o ką veiks rytoj – būsimuoju laiku.	• Domėtis, ką vaikai veikė vakar, kalbėtis apie tai, kas bus rytoj. Žaisti žaidimus, padedančius suvokti laiko trukmę (pvz., auklėtojai garsiai skaičiuojant iki 10, vaikai turi sustoti į ratą).	Pradeda suvokti praeitį, dabartį, ateitį. Skiria sąvokas šiandien, vakar, rytoj.
6-asis Skaičiavimas	• Suskaičiuoja, kiek daiktų yra vienoje ir dviejose daiktų grupėse, kiek jų liks, jei kelis paimsime. • Pavaizduoja, sukomplektuoja, atrenka prašomą (užrašytą) objektų skaičių. • Pasako, kuriame iš dviejų rinkinių yra daugiau (mažiau) elementų. • Objektų kiekį nuo 0 iki 10 susieja su atitinkamu skaičiaus simboliu. • Naudodamasis abiejų rankų pirštais parodo, koks skaičius yra užrašytas.	• Skatinti vaiko norą sužinoti, pažinti, kuo daugiau išmokti. • Leisti pasirinkti vaikui įdomius ir suprantamus stalo žaidimus, dalomąją medžiagą, taip pat veiklą, kurioje dalyvaudamas jis galėtų lavinti savo mąstymo ir skaičiavimo įgūdžius, formuotis svarbius tolimesniam matematikos mokymuisi vaizdinius. • Skatinti vaiką aiškinti kitiems savo mintis, idėjas apie atliekamus skaičiavimus. Kalbėdamas vaikas geriau pajunta skirtumą tarp to, ką jis mano, ir to, ką jis sako (tai labai svarbu vystantis vaiko mąstymui).	Susieja daiktų (realių ar pavaizduotų) kiekį su atitinkamu daiktų skaičių žyminiu simboliu. Skaičiuoja bent iki 10. Palygina mažai daiktų turinčias grupes pagal kiekį. Supranta ir vartoja žodžius: daugiau (mažiau) vienu, dviem, po lygiai, pusiau, į 2 dalis, į 4 dalis.
	• Randa garsų, judesių, spalvų ir kt. sekoje pasikartojančius elementus ir pratęsia seką dviem trimis elementais. • Piešia iš kairės į dešinę smulkius ornamentus.	• Mokyti vaiką kuo įvairesnėse aplinkose pastebėti įvairius sekų sudarymo būdus ir pasiūlyti kuo įvairesnės veiklos, kuria vaikas galėtų išbandyti matytus ir paties sugalvotus sekų sudarymo būdus.	Atpažįsta, atkuria, pratęsia, sukuria skirtingų garsų, dydžių, formų, spalvų sekas su 2–3 pasikartojančiais elementais.
Matavimas	• Pasako, kad mamos karoliai suverti iš rutuliukų, langas yra stačiakampio formos, saulė – apvali. • Atrenka vienodas lego detales. • Randa daiktą, kuris dydžiu, forma arba spalva skiriasi nuo kitų padėtų ar pavaizduotų daiktų.	• Skatinti vaiką aplinkoje ieškoti daiktų ir jų dalių, savo forma primenančių pažįstamas, matytas geometrines figūras.	Skiria plokštumos ir erdvės figūras: skritulį ir rutulį, kvadratą ir kubą. Klasifikuoja daiktus pagal dydį, formą arba spalvą.

	- Norėdamas sužinoti, kuriai lazdelei – ilgai ir plonai ar trumpai ir storai – buvo sunaudota daugiau plastilino, abi lazdeles ar vieną jų transformuoja į formą, kuri leistų jas kaip nors palyginti. - Pasiūlo būdą atstumui išmatuoti.	- Matuoti pėdomis, sprindžiais, piršto storiu, lazdele ir pan. - Pasiūlyti veiklą, formuojančią supratimą apie tvermės dėsni (pvz., sudaryti sąlygas eksperimentuojant atrasti, kad toks pat medžiagos ar produkto kiekis gali būti supakuotas skirtingų formų pakuotėse). - Sudaryti sąlygas atrasti, kad skirtingos formos daiktai gali būti tos pačios talpos ar masės. - Siūlyti žaidimus, veiklą, kurioje dalyvaudamas vaikas įgytų supratimą apie ilgio, tūrio, masės matavimo priemones ir būdus. Formuoti ir plėsti vaiko žodyną, reikalingą dalinant is idėjomis apie daiktų dydžių santykius („šiek tiek didesnis“, „truputį mažesnis“, „didžiausias“, „mažiausias“ ir kt.).	Matuodamas atstumą, ilgį, tūrį, masę, naudojami vienu ar keliais sąlyginiais matais (savo pėda, sprindžiu, trečiu daiktu). Atranda, kad į skirtingos formos daiktus galima sutalpinti tą patį skystų ar birių medžiagų (vandens, smėlio ir kt.) kiekį. Lygindamas dydžius, vartoja jų skirtumo didumą pabrėžiančius žodžius (šiek tiek didesnis, truputį mažesnis, didžiausias, mažiausias ir kt.).
	- Keičia judėjimo kryptį pagal žodinį nurodymą arba simbolius (pvz., randa kelią, kai maršrutas žymimas rodyklėmis). - Sudaro maršruto planą. - Papasakoja, kaip daiktai išsidėstę nuotraukoje.	Pasiūlyti veiklą, kurioje aktyviai dalyvaudamas vaikas galėtų plėsti žodyną, reikalingą judėjimo kryptį, daiktų vietai nusakyti.	Apibūdina daiktų vietą ir padėtį kitų daiktų ar vienas kito atžvilgiu, sakydamas: į kairę – į dešinę, aukščiau – žemiau, virš – po; šalia, greta, viduryje, tarp, priešais, prie, prieš, paskui, šalia vienas kito, už, prieš, tarp, viduje, išorėje ir kt.
	Žino savaitės trukmę, jos dienų seką; apibūdina metų laikus pagal pokyčius gamtoje, atliekamus darbus; pasako, ką galima nuveikti per minutę, 10 minučių, dieną, savaitę, metus.	- Žaisti žaidimus su smėlio laikrodžiu, žadintuvu. - Atkreipti vaiko dėmesį į tai, ką galima nuveikti per minutę, 10 minučių, dieną, savaitę. - Skatinti dažniau vartoti savaitės dienų pavadinimus. - Kalbėtis apie metų laikų kaitą, įvairių metų laiku atliekamus darbus.	Žino, jog gamtoje esama įvairios trukmės pasikartojančių ciklų (kartojasi savaitės dienos, metų laikai ir pan.).

EMOCIJŲ SUVOKIMAS IR RAIŠKA

Ikimokykliniame amžiuje būdingas užslėptas nepasitikėjimas, susikaustymas, kuris dažnai atsiranda dėl vaikų grupėje priimtų stereotipinių vaidmenų (pavyzdžiui, vienas vaikas visada –lyderis, kitas –vykdytojas, vienas –viską mokantis, kitas –ne). Todėl vaiko emocijų ugdymasis pradedamas nuo laisvos būsenos atsiradimo –nuo buvimo pačiu savimi. Tik turint šios būsenos pagrindus, siekiama, kad ikimokyklinukai sąmoningai suvoktų emocijas, jas galėtų įvardinti, o prireikus tam tikroje veikloje (pvz. vaidyboje) galėtų emocijas sukelti, įsijausti ir išreikšti.

Vertybinė nuostata. Domisi savo ir kitų emocijomis bei jausmais.

Esminis gebėjimas. Atpažįsta bei įvardina savo ir kitų emocijas ar jausmus, jų priežastis, įprastose situacijose emocijas ir jausmus išreiškia tinkamais, kitiems priimtinais būdais, žodžiais ir elgesiu atsiliepia į kito jausmus (užjaučia, padeda).

Žingsniai	Vaiko veikiena	Pedagogo veikiena	Laukiami rezultatai

3-iasis	• Ant suaugusiojo supykęs vaikas atpažįsta šį jausmą ir gali pareikšti: „Aš piktas!“	• Jautriai reaguoti į vaiko rodomus emocijų ženklus – veido mimika susitapatinti su jo nuotaika, komentuoti emocijas ar jausmus, juos pavadinti. • Pastebėti, kai vaiko emocijų ir jausmų raiška išsiplečia ir skirtingai į ją reaguoti, padėti atrasti naujų emocijų raiškos būdų.	Pradedama atpažinti, ką jaučia, turi savus emocijų raiškos būdus. Pradedama vartoti emocijų raiškos žodelius ir emocijų pavadinimus.
	• Jei kitas vaikas šypsodamasis jam tiesia žaislą – pats nusišypso ir pradeda su juo žaisti. • Kai kitas vaikas atima žaislą, verkia ir laukia auklėtojo pagalbos. • Nuščiūva, jei auklėtoja išsigąsta paliejusi vandenį.	• Vartyti ir skaityti vaikui „nuotaikų knygeles“. • Būti vaikui pavyzdžiu, kaip reikia reaguoti į kito vaiko emocijas: jei jis džiaugiasi, pasijuokti kartu su juo, jei liūdi, verkia – paglostyti, duoti žaislą. • Mokyti atsiprašymo ir susitaikymo ritualų. • Žaisti žaidimą „Veidelis“. Užsidengti veidą ir atsidendti, demonstruojant vis kitą emocinę išraišką.	Pastebi kitų žmonių emocijų išraišką, atpažįsta aiškiausiai reiškiamas emocijas ir į jas skirtingai reaguoja (pasitraukia šalin, jei kitas piktas; glosto, jei kitas nuliūdęs).
4-asis	• Pasako, kad švenčiant gimimo dieną buvo linksma, kad supyko, kai draugas su juo nežaidė. • Stovėdamas prieš veidrodį paprašytas gali nutaisyti linksmą, liūdną, piktą veido išraišką. • Nuotaikų veideliais pažymi savo nuotaiką.	• Kartu su vaiku (jei geba, tai ir savarankiškai) žymėti savo nuotaikų kalendorių. • Skatinti kalbėti ir įvardinti savo emocijas. • Supažindinti vaikus su jausmais (auklėtojai padės knygelės: „Jausmai“ Šviesa 2004, „Draugystė“ Šviesa 2004, „Baimė“ Šviesa 2004).	Pradedama suprasti, kad skirtingose situacijose (per gimimo dieną, susipykus su draugu) jaučia skirtingas emocijas, kad jas išreiškia mimika, balsu, veiksmais, poza. Pavadina pagrindines emocijas.
	• Pažiūrėjęs į bendraamžį pasako, ar jis linksmas, ar rimtas, ar liūdnas. • Jei pastebi supykusį bendraamžį, pasitraukia nuo jo, gali prieiti prie auklėtojos.	• Žaisti žaidimus, kurie skatina atpažinti draugo nuotaiką. Pvz., „Kur pasislėpė pabaisiukas“. • Piešti gyvūnus, kurie atrodo nebaisiai. • Siūlyti žaisti žaidimą „Susidraugauk su šešėliu“ (knyga „Baimė“ Šviesa 2004).	Atpažįsta kitų emocijas pagal veido išraišką, elgesį, veiksmus. Geriau supranta kitų emocijas ir jausmus, dažnai tinkamai į juos reaguoja (pvz., stengiasi paguosti, padėti).
	• Pasako, kad jam linksma, o draugui nelinksma.	• Dažnai skatinti vaikus pasakyti kaip jaučiasi šiuo momentu. • Skatinti vartoti žodžius: „Aš linksmas“, „Man liūdna“, „Aš myliu“, „Aš bijau“ ir t.t. • Vadovautis knygelę apie jausmus patarimais.	Pradedama suprasti, kad jo ir kitų emocijos gali skirtis (jam linksma, o kitam tuo pat metu liūdna).
5-asis	• Rodo piešinį ir sako: „Čia aš. O čia mano šuniukas. Man linksma su juo žaisti“.	• Žaisti įvairius žaidimus, skatinančius išreikšti arba atpažinti savo emocijas. • Skirtingoms emocijoms išreikšti naudoti įvairiausias veiklas: piešimą, šokius, dainavimą, siužetinius žaidimus ir t.t. Pvz., „Švelnuko“ gaminimas draugui, „Sveikinimo atvirukas“ – brangiausiai mamytei, daina ar eilėraštis – draugui gimtadienio proga, siužetinis -	Atpažįsta bei pavadina savo jausmus ir įvardija situacijas, kuriose jie kilo.

		vaidmeninis žaidimas „Raudonkepuraitė“ – bet kokios šventės proga (leidžia vaikams patirti baimę, džiaugsmą ir t.t.).	
	• Pastebi, kad draugė taip pat nori būti mama vaidmenų žaidime ir dėl to yra nuliūdusi. Tada sugalvoja: „Aš būsiu mama. Ir tu būk mama. Mes eisim pasivaikščioti su vaikeliais“.	• Klausti, kaip jaučiasi vaikai „Ryto rato“ metu (vaikai patys pasakoja apie savo nuotaiką, jausmus). • Žaisti žaidimus: „Sugedęs telefonas“ (šiuo žaidime galima šnekinti nuliūdusį draugą), „Skrajojanti plunksnelė“ (plunksnos pūtimas labai džiugina vaikus, kelia jiems nuotaiką), „Muilo burbulai“ (jų pūtimas irgi džiugina vaikus, kelia jiems nuotaiką) ir t.t.	Vis geriau supranta ne tik kitų jausmus, bet ir situacijas, kuriose jie kyla (pakviečia žaisti nuliūdusį vaiką, kurio į žaidimą nepriėmė kiti).
	• Susipeša su draugu dėl žaislo. • Auklėtojo sustabdytas pasako, kad nori to paties žaislo, kaip ir draugas. • Auklėtojo padedamas susitaria su draugu žaisti žaislu paeiliui.	• Kartu su vaikais stengtis atspėti ir įvardinti „sunkius“ jausmus. • Vaikų minčių lietus paskaičius „Kodėl meškinui skauda širdelę“, „Ak, kokia audra – kaip susidraugaut su ja“, „Pavojingi ir nepavojingi gyvūnai“, „Susidraugaukim su tamsa“ (auklėtojai padės knygelės: „Jausmai“ Šviesa 2004, „Draugystė“ Šviesa 2004, „Baimė“ Šviesa 2004).	Pradedą kalbėtis apie jausmus su kitais: pasako ar paklausia, kodėl pyksta, kodėl verkia.
6-asis	• Vaikas sako: „Aš myliu savo broliuką. Bet truputį pykau, kai jis suplėšė mano knygą“. • Tėvams pasakoja apie dienos nuotaikų kaitą.	• Kalbėtis apie tai, kada buvo linksmas, kada – liūdnas ar piktas. • Paskatinti samprotauti, kas pradžiugino, kas nuliūdino ar papiktino, kodėl?	Apibūdina savo jausmus, pakomentuoja juos sukėlusias situacijas bei priežastis.
	• Draugiškai pakviečia kitą žaisti kartu, jei šis atrodo draugiškai nusiteikęs. • Auklėtojai praneša, jei kitas vaikas liūdi ar reikia pagalbos.	• Kalbėtis su vaikais, kaip jaučiasi jų draugai, artimieji, kas gali juos pradžiuginti, kaip galima juos paguosti. • Paskatinti bendrus žaidimus, kuriuose reikia suprasti kitą ir geranoriškai bendradarbiauti.	Beveik neklysdamas iš veido mimikos, balso, kūno pozos nustato, kaip jaučiasi kitas, pastebi nuskriaustą, nusiminusį ir dažniausiai geranoriškai stengiasi jam padėti.
	• Žino keletą išeičių, ką galima daryti, kai kas nors erzina, atima žaislus, suduoda. • Erzinamas nepuola muštis, bet ateina ir pasako auklėtojai.	• Skatinti vaikus nesivelti į muštynes, pranešti auklėtojai apie konfliktą. • Aptarti su vaikais, ką galima daryti, kai kas nors erzina kitą, atima žaislus, suduoda.	Pradedą kalbėtis apie tai, kas gali padėti pasijusti geriau, jei esi nusiminęs, piktas.

INICIATYVUMAS IR ATKAKLUMAS

Iniciatyvumas – ikimokyklinuko savybė pasireiškianti savarankišku veiklos atlikimu, idėjos iškelimu. Atkaklumas - savo tikslų siekimas, nenuolaidžiavimas savo norams. Tačiau būti iniciatyviam ir atkakliam labai sudėtinga, nes reikia įdėti pastangų – niekas iš niekur neatsiranda. Šių gebėjimų ugdymasis formuoja vaiko valią – nusiteikimą veikti aktyviai, rinktis veikimo kryptis, įveikti kliūtis, siekti tikslo, padeda pasirinkti geriausius veiklos variantus.

Iniciatyvumas, tai smalsumas, domėjimasis nauja informacija bei veikla, entuziastingas naujos informacijos, naujų veiklos ar raiškos būdų ieškojimas, noras išmokti. Atkaklumas yra gebėjimas gana ilgą laiką amžiaus galimybių ribose nenutraukti atliekamos veiklos. Tai yra ilgalaikio dėmesingumo išlaikymas, gebėjimas išsaugoti svarbią informaciją bei idėjas atmintyje, kurias ateityje vaikas gali panaudoti įvairiose veiklose ir situacijose, nesutrikti nesėkmės situacijoje, didelėmis pastangomis pasiekti sėkmės. Atkaklumo pagrindas yra vaiko noras daryti įtaką aplinkiniam pasauliui, noras pasiekti tikslus.

Vertybinė nuostata. Didžiuojasi savimi ir didėjančiais savo gebėjimais.

Esminis gebėjimas. Savo iniciatyva pagal pomėgius pasirenka veiklą, ilgam įsitraukia ir ją plėtoja, geba pratęsti veiklą po tam tikro laiko tarpo, kreipiasi į suaugusįjį pagalbos, kai pats nepajėgia susidoroti su kilusiais sunkumais.

Žingsniai	Vaiko veikseną	Pedagogo veikseną	Laukiami rezultatai
3-iasis	- Sudėlioja visas formules į jų lizdus. Jas išima ir vėl sudėlioja. - Pasilipa ant kėdės, kad pasiektų žaislą, padėtą ant palangės. - Deda dėlionę nepaisydamas šalia keliamo vaikų triukšmo.	- Leisti pasirinkti veiklą, ilgai ją plėtoti, po tam tikro laiko tarpo veiklą pratęsti, kreiptis į suaugusįjį pagalbos, kai pats nepajėgia susidoroti su kilusiais sunkumais. - Leisti savarankiškai atlikti nesudėtingus darbus (plauti žaislus, valyti lipdymo lenteles, išplauti teptukus ir kt.) - Pasirūpinti saugia aplinka grupėje, lauke. - Žaisti įvairius sensorinius žaidimus vaikų akivaizdoje, kad jie galėtų jį stebėti ir mėgdžioti, taip mokydami naujų veiksmų. - Skatinti vaikus pastatyti bokštelį, baigti sudėti dėlionę. - Siūlyti vaiko poreikius atitinkančių priemonių veiklai.	Nuolat energingai žaidžia, ką nors veikia, laisvai juda erdvėje, pats keičia veiklą, pasirenka vieną iš kelių daiktų, sugalvoja būdus, kaip pasiekti neprieinamą norimą daiktą.
	- Ilgai tyrinėja naują žaislą. - Ilgam susitelkia bandydamas užsegti sagas, suvarstyti batų raištelius, dėlioja dėliones, konstruoja. - Užsimerkęs sukasi ratu tol, kol nugriūva.	- Nuolat praturtinti grupę kuo nors nauju, pasiūlyti vaikams naujų žaidimų. - Neišleisti vaikų iš akių. - Leisti išbandyti naujus žaislus, žaidimus, neįprastą veiklą.	Mėgsta išbandyti suaugusiojo pasiūlytus naujus žaislus, žaidimus, neįprastą veiklą.
	Atkakliai tvirtina, kad nenori miegoti.	Kai tik įmanoma, palaikyti vaiko norus, patraukliai pasiūlyti jiems pakeisti neigiamą nuomonę.	Ekspresyviai reiškia savo norus, sako „ne“.
4-asis	- Rodo iniciatyvą vadovauti sugalvotam žaidimui ir buria kitus vaikus. - Mergaitė nuėjusi į lėlių kampelį ir pamačiusi draugę ją pakalbina, pakviečia žaisti.	- Palaikyti vaikų žaidimus, sumanymus ir padėti juos išplėtoti, įgyvendinti. - Pasiūlyti statant miestą jame įrengti ir zoologijos sodą. - Parūpinti, kad grupėje būtų įvairaus dydžio ir formų kaladėlių, gyvūnėlių figūrėlių, lego žaidimų ir t.t. - Suteikti vaikams galimybių ir laiko savarankiškai veiklai, kad vaikai patys galėtų pasirinkti ką darys, ką ir su kuo žais. Gerbti jų pasirinkimą.	Dažniausiai pats pasirenka ir kurį laiką kryptingai plėtoja veiklą vienas ir su draugais.

	Noriai dalyvauja suaugusiojo organizuojamoje „Ryto rato“ veikloje.	- Žaisti kartu su tais vaikais, kurie sunkiau sugalvoja kuo galima užsiimti ar ką pažaisti ir t.t. - Pasiūlyti kartu sudėlioti ornamentą iš medinių figūrėlių. - Žaisti su „Domino“, įvairiomis dėlionėmis ir t.t. - Pakviesti kartu piešti, lipdyti, lankstyti ir t.t. - Organizuojant ar inicijuojant veiklą, suteikti vaikams galimybių patiems kažką rinktis. Pvz., kalbant apie naminius gyvūnus, pats vaikas gali pasirinkti apie kokį gyvūną nori kalbėti ar surasti jo paveikslėlių. - Nuobodžiaujančiam vaikui padėti susirasti veiklą arba paskatinti pasikviesti kartu žaisti kitus vaikus.	Kviečiant, sudominant įsitraukia į suaugusiojo pasiūlytą veiklą jam, vaikų grupei ar visai vaikų grupei.
	Randa išeitį, susidūrę su kliūtimi.	- Palaikyti vaikų savarankiškumą, iniciatyvą būti savarankiškam. - Visada būti šalia ir padėti, rasti išeitį iš padėties, silpnėsimam. Pvz., Sutvarko savo žaidimų vietą, po ugdomosios veiklos sudeda priemones į vietą, surenka šiukšles (rūšiuoja), padeda draugui užsirišti ar užsisėgti ir t.t. - Naudoti plakatų rinkinį „Šeimoje saugūs ir mylimi“; pamokomus pasakojimus iš knygelės „Jums, maži ir didesni“ Allma Litera, 2011; „Vaikystės skaitiniai“ Allma Litera, 2014 ir t.t. - Siekti, kad vaikas pabaigtų pradėtą darbą. - Neskubėti padėti vaikui, kuriam kas nors nepavyksta, bet leisti pabandyti tai daryti dar ir dar kartą, kol pavyks. Paskatinti tokį vaiką ir nuraminti, kad jis nenusiviltų ar nustotų tikėjęs savo jėgomis, pasakant: - „Aš žinau, tu sugebėsi, o jeigu tau nepavyks, tai aš tau padėsiu“.	Susidūręs su kliūtimi arba nesėkme, bando ką nors daryti kitaip arba laukia suaugusiojo pagalbos. Siekia savarankiškumo, bet vis dar laukia suaugusiųjų paskatinimo, padrąsinimo.
5-asis	Patys sugalvoja žaidimą ir ilgai jį plėtoja.	- Skatinti vaikus, stebėti ir kartu pasidžiaugti jų pasirinkta veikla. - Naudoti tokius pasakymus: - Jūs čia šauniai sugalvojote. Gražu žiūrėt, kaip gražiai jūs žaidžiate ir t.t.	Pats pasirenka ir ilgesnį laiką kryptingai plėtoja veiklą vienas ir su draugais.
	Auklėtojui pasiūlius veiklą patys pasirenka, kaip, pvz., pieš mamos portretą: vieni jį piešia spalvotais pieštukais, kiti tapo guašu, tretai –	Pasiūlyti veiklą, kuri vaikus skatintų kurti ir kiekvienas galėtų įgyvendinti savo sumanymą, svajones. Pvz., - Padarykime dovanėlę draugui (vaikai patys pasirenks kam darys ir ar pieš, ar	Lengviau pereina nuo paties pasirinktos veiklos prie suaugusiojo jam, vaikų grupei, visai vaikų

	kreidelėmis. Kiekvieno mamytė vis kitokia.	lipdys, ar dovanos saldainį atsineštą iš namų ir t.t. • Pasiūlyti sukonstruoti kosminį laivą, kuris galėtų nuskristi į kitas planetas ir pan.	grupei pasiūlytos veiklos. Suaugusiojo pasiūlytą veiklą atlieka susitelkęs, išradingai, savaip, savarankiškai.
	• Vaikas nori pasidaryti robotą, suklijuodamas dvi dėžutes. Patepa klėjais, tačiau jos nesulimpa. Pritepa daugiau klijų – dėžutės nesusiklijuoja. Po kurio laiko vaikas kreipiasi pagalbos į suaugusįjį.	• Suteikti vaikui pagalbą, tik jam paprašius, ir kartu su vaiku svarstant, kaip galima būtų išspręsti šią ar kitą sunkią užduotį ar problemą. Pvz., 1). Vaikas neranda knygos. Paklausus, kur galima ją rasti auklėtoja primena, kad jo ieškoma knyga yra lentynoje prie visų pasakų knygų. 2). Vaikui neišeina sukonstruoti televizijos bokštą. Paklausus, auklėtoja gali patarti, bandyti pastatyti bokštą visai iš kitų detalių – gal geriau pavyks arba bandyti tvirčiau sujungti statomas detales ir t.t. • Jei kas neišeina, padrašinti sakant, kad reikia bandyti dar ir dar, ir niekada nenusiminti. • Naudoti patarles: „Devynis kartus matuok, dešimtą kirpk“ ir t.t.	Ilgesnį laiką pats bando įveikti kliūtis savo veikloje, nepavykus kreipiasi pagalbos į suaugusįjį.
6-asis	• Žaidžia ilgą laiką truncančius kūrybinius žaidimus. • Vaikai visą savaitę žaidžia žaidimą apie geručius ir blogiukus.	• Sudaryti sąlygas grupėje vaikų sumanymus ir auklėtojo pasiūlytą veiklą plėtoti po keletą dienų, neardant vaikų susikurtos aplinkos, nebaigtų darbų.	Turiningai plėtoja paties pasirinktą veiklą, ją tęsia po dienos miego, kitą dieną, kelias dienas.
	• Auklėtojo pasiūlytą veiklą – pasidaryti draugo siluetą ir jį išgražinti – vaikai pradeda rėtyje, tęsia po pietų ir baigia tik kitą dieną. • Prie vaikui įdomios auklėtojo pasiūlytos veiklos grįžta, kol ją baigia (pvz., pasidaro Užgavėnių kaukes).	• Pasiūlyti vaikams įdomios veiklos idėjų, sumanymų vaikų grupelių veiklai. • Pastebėti vaiko sumanymus, juos palaikyti, padėti išplėtoti.	Susidomėjęs ilgesniam laikui įsitraukia į suaugusiojo jam, vaikų grupei, visai vaikų grupei pasiūlytą veiklą, siūlo vaikams ir suaugusiajam įsitraukti į jo paties sugalvotą veiklą.
	• Vaikas nori sukonstruoti raketą. Tačiau jam neišeina. Tada jis kreipiasi į draugą, kuris jam padeda.	• Skatinti vaikus pabaigti pradėtus darbus, padėti vienas kitam įveikti problemas. • Siūlyti vaikams kruopštumo, susikaupimo reikalaujančių darbų, pvz.: įverti siūlą, įsiūti sagą, prisukti veržlę ir pan.	Savarankiškai bando įveikti kliūtis savo veikloje, nepasisėkus bando įtraukti bendraamžius ir tik po to kreipiasi į suaugusįjį.

Kūrybiškas, kaip asmenybės savybė, – tai atviras naujai patirčiai, savarankiškas, lankstus, dinamiškas, originalus ir kt. Kūrybiškas vaikas, tai vaikas turintis gebėjimų visumą, kompleksą intelektualinių ir asmens savybių, į kurį įeina ir asmens požiūris į gyvenimą. Kūrybiškumą daugiausia lemia individualios asmenybės savybės: originalumas, lankstumas, sklandumas, smalsumas, jautrumas, energingumas ir savarankiškumas, gebėjimas spręsti problemas ir priimti iššūkius. Kūrybiškumo rezultatas, – tai gebėjimas sukurti kažką naujo, neįprasto, originalaus, kai pabrėžiamas naujumas ir socialinis reikšmingumas. Kūrybos produktu gali būti laikomi įvairūs veiklos rezultatai – ir idėjos, ir įvairių sričių materialūs produktai. Siekiant atpažinti kūrybiškumą ankstyvojo ugdymo aplinkoje, būtina išsami jo samprata, kuria remiantis kiekvienas vaikas yra menininkas plačiaja to žodžio prasme, kiekvienas turi kūrybinį potencialą, kuris turi būti lavinamas, daugiau dėmesio skiriant ne procesui, o produktų vertinimo kokybei. Vaikų kūrybiškumas pasireiškia tik saugioje aplinkoje, kuri pasižymi pagarba ir pasitikėjimu, kurioje vaikai yra skatinami, giriama už naujoves. Kūrybiškumą skatina turtinga, įvairi aplinka, kurioje yra pakankamai priemonių ir laiko. Vaikų kūrybinę raišką galima skatinti taikant įvairius metodus. Lavinant vaikų kūrybiškumą svarbiausia yra ugdyti kūrybinį, kritinį mąstymą. Kūrybiškumą skatina galimybės manipuluoti informacija, piešti piešinius, pasakoti istorijas, įsitraukti į vaidybinius žaidimus. Vaikų kūrybiškumas ir vaizduotė stimuliuojama klausimais, skatinančiais divergentinį mąstymą užduodant atvirojo tipo klausimus, raginant vengti paprastų ir įprastų atsakymų, modeliuojant kūrybinį mąstymą ir elgesį, skatinant eksperimentuoti, pagiriant vaikus, kurie pateikė netikėtus atsakymus. Ikimokyklinis ugdymas vaikui suteikia daugiausia galimybių kūrybiškumo raiškai ir plėtotei.

ESTETINIS SUVOKIMAS

Vaiko estetiškas suvokimas – tai gebėjimas suvokti, pajauti ir reflektuoti estetinius potyrius, kurie kyla matant ir jaučiant aplinkos (gamtos ir aplinkinio pasaulio, žmonių santykių, veiklos), meno kūrinių, savo ir kitų kūrybos grožį. Tai vaiko estetinių galių – išgyvenimų, intuicijos, jausenos, jautrumo, jausmų, emocijų, estetinio skonio ir vertinimo, supratimo, suvokimo, estetiškumo ir gėrio poreikio, veiklos ir kūrybos – visuma.

Estetinis suvokimas – tai savitas, nepakartojamas išgyvenimas, kurį sukelia tam tikras meno kūrinys ar gamtos reiškiny, gėrėjimasis daikto struktūros tobulumu ir tikslingumu, jo formos, spalvų, linijų grožiu.

Estetiniai jausmai (jausena) – tai savita būseną, emocinę reakciją, grožio jautimas (gėrėjimasis ir malonumo pajautimas arba bjaurėjimasis, džiaugimasis arba nusivylimas tuo, ką tuo metu suvokia).

Estetinis skonis – tai vaiko gebėjimas emocingai vertinti įvairias tikrovės estetiškas savybes, skirti, kas gražu ir kas bjauru, skirti tikrą grožį nuo tariamo.

Estetinis vertinimas – tai aplinkos ir meno sukeltas įspūdis, artimai susijęs su estetinio skonio pradmenų raiška.

Estetinė kūryba – tai vaiko kuriamosios vaizduotės raiška ir gebėjimas vaizduotėje kilusius kūrybinius impulsus realizuoti meninės raiškos priemonėmis.

Vaiko estetiškas kultūra – tai vaiko meilė grožiui, gebėjimas stebėti ir gėrėtis gamtos, aplinkos, žmogaus elgesio ir jo veiklos bei meninės kūrybos grožiu.

Estetinio suvokimo ugdymasis nekelia tikslo padaryti vaiką visų meno rūšių mylėtoju, nes mėgdamas ir suprasdamas kelias meno rūšis, vyresniame amžiuje vaikas sugebės pastebėti ir įvertinti įvairių kūrinių savitą grožį. Svarbi estetinio vaikų auklėjimo dalis yra skaitymo menas. Grožinė literatūra žadina vaiko savęs pažinimo ir vertinimo poreikį, parodo žmogiškųjų vertybių ir siekimų prasmę. Todėl vaikas skatinamas kalbėti ne tik taisyklingai bet ir raiškiai, kaip su

atitinkama intonacija vaikui skaitant pasakas. Tokie veiksmai lavina vaiko klausą, jis geriau skiria garsus, o vaiko sugebėjimas mėgdžioti, jausti intonacijos įvairumą yra svarbus estetinio suvokimo tobulinimo veiksnys. Estetiniame suvokime svarbiausia ne įgyti žinių, o dvasiškai tobulėti, suprasti tas vertybes ir idealus kurias akcentuoja meno kūrėjas.

Vertybinė nuostata. Domisi, gėrįsi, grožisi aplinka, meno kūriniais, menine veikla.

Esminis gebėjimas. Pastebi ir žavisi aplinkos grožiu, meno kūriniais, džiaugiasi savo ir kitų kūryba, jaučia, suvokia ir apibūdina kai kuriuos muzikos, šokio, vaidybos, vizualaus meno estetikos ypatumus, reiškia savo estetinius potyrius, dalijasi išgyvenimais, įspūdžiais.

Žingsniai	Vaiko veikiena	Pedagogo veikiena	Laukiami rezultatai
3-iasis	- Kartais klausydamiesi nuotaikingų vokalinių, instrumentinių muzikos kūrinių šypsosi, mojuoja kojomis į muzikos taktą, kartais susiraukia, nuleidžia galvą, atsistoja ir vaikšto. - Stebėdamas šokį klausia, komentuoja, nupiešia labiausiai įsiminusį šokio personažą. - Suvokia, kad vaizduoja kitą – maitindamas, maudydamas lėlę, „gamindamas“ valgyt ir t.t. - Žiūrėdamas į linijų raizginius ir spalvines dėmes viską aiškina, komentuoja. - Įžiūrėjęs savo piešinyje lėktuvą, ima bėgioti iškėlęs piešinį po grupę, burgzti kaip lėktuvas.	- Emocinę būseną pradeda reikšti kreidelėmis, spalvotais pieštukais, tapymo priemonėmis, savarankiškai pasirinkdamas spalvas, taip pat kurdamas įvairias formas. - Stebi ir aptaria savo ir kitų darbus, randa pažįstamus daiktus, personažus, orientuojasi erdvėje („saulutė danguje“, „namelis stovi ant žemės“ ir pan.). - Pažiūrėjęs drauge šokį, užduoti mąstymą skatinančius klausimus, pvz., „Ką matėte?“ „Kodėl tau atrodo, kad ragana buvo pikta?“ - Kartu su vaikais žiūrėti lėlių ir dramos vaidinimus, klausytis jų įrašų. - Užduodant klausimus, (pvz., Kas čia?), skatinti atpažinti vaizduojamą pasaką. - Skatinti pasakoti apie savo ar kitų piešinį, aplinkoje pamatytus paveikslus ar knygių iliustracijas. - Nestabdyti vaiko, jei jis su savo kūrybos darbeliu ima žaisti, bėgioti, ką nors vaizduoti judesiais, tai padės vaikui turtinti vaiduotę ir skatinti kūrybinės saviraiškos poreikį.	Atpažįsta (suklūsta, rodo) kai kuriuos jau girdėtus muzikos kūrinius, matytus šokius, ratelius, vaidinimo veikėjus, dailės kūrinius.
	- Džiaugiasi jau girdėtu instrumentinės muzikos įrašu, daina, bando kartu dainuoti. - Linksmų vaidinimo epizodų metu juokiasi, nori bėgioti. - Grožisi savo puošniais drabužiais.	- Džiuginti vaikus ir padėti jiems kaupti muzikinius įspūdžius, skatinti atidžiai klausytis muzikos, ja gėrėtis. - Kadangi vaikai nuo gausių ryškių įspūdžių greit pavargsta, reikėtų stebėti trumpą vaidinimą (daug kartų tą patį). - Stebėti vaiką tomis akimirkomis, kai jis grožisi, džiaugiasi gamtos ir kitos aplinkos daiktais ar reiškiniais, žaislais, savo išvaizda. - Tinkamu momentu jį pakalbinti, paklausti, kas jam gražu.	Emocingai reaguoja girdėdamas darnų garsų, intonacijų, žodžių sąskambį, žiūrinėdamas savo ir kitų piešinėlius, spalvingas knygių iliustracijas, žaislus, džiaugdamasis savo puošnia apranga.
	Jei šokis patiko, ploja, paklaustas atsako ar gražiai šoko. Galvos linktelėjimu ar žodžiu „taip“ išreiškia savo nuomonę.	- Pritarti vaiko komentarams, papildyti jo vertinimą kitais žodžiais. - Pasidomėti, ar vaikui patiko vaidinimas. - Nuraminti, jei vaikas bijo, jog vilkas gali ateiti ir į jo namus.	Paklaustas pasako, ar patiko muzikos kūrinėlis, dainelė, šokis, vaidinimas, dailės darbelis.

	• Parodydamas, kad vaidinimas patinka, ploja, šūkčioja. • Kiek ilgiau sutelkia dėmesį stebėdamas vaidinimą. Pasirodžius veikėjui, jį įvardija, nusako, komentuoja. • Priėjęs prie lentynėlės susidomi šiaudiniu paukšteliu, jį apžiūrinėja, brauko per šiaudinę uodegėlę ir, bėgiodamas po grupę, ima jį skraidinti.	• Akcentuoti, jog teatre viskas vyksta ne iš tikrųjų, o taip yra sugalvota, pramanyta, sužaista. • Vaikams prieinamoje vietoje, jų akių lygyje, padėti profesionaliosios dailės, tautodailės kūrinių bei meniškų taikomosios dailės dirbinių, kad retkarčiais juos būtų galima apžiūrėti, pasikalbėti apie juos. • Klausos specialių dainelių vaikams, pasakojimų su dainelėmis bei klasikinę muziką. • Klausosi žinomos melodijos atliekamos įvairiais instrumentais. • Įsimena ir atpažįsta girdėtą muziką. • Pasitikėdamas savo muzikinėmis galiomis vaikas individualiai muzikuoja, pakartoja, tiksliai atkuria melodiją balsu arba ritmingais judesiais. • Paprastas, aiškaus teksto, įdomaus turinio, lengvas atlikti dainas dainuoja individualiai ir grupėmis. • Įsimena dainų žodžius (nekreipiant dėmesio į netikslių tartį). • Laiku pradeda ir baigia dainuoti, išklauso pauzes. • Rodant pedagogui vaikas atlieka naujus judesius ir judesių pagalba atskiria muzikos kontrastus: tyliai-garsiai, lėtai-greitai. • Laisvai juda pagal muziką (taip pat ir liaudišką). • Žaidžia siužetinius improvizacinius žaidimus. • Žaidžia teatrinčius žaidimus individualaus pamėgdžiojimo forma (pamėgdžioja suaugusįjį, gyvūną). • Žaidžia: lyg būtų mama, tėtis, vairuotojas, gydytojas; apsimeta katyte, šuniuku ir pan. • Žaidžia didaktinius žaidimus – dramatizacijas su daiktais (maudo ir rengia lėlę, maitina šuniuką ir pan.), ir atlieka tariamus veiksmus (lyg valgo, miega, verda ir pan.). • Naudoja siužetinius žaislų rinkinius: gyvūnus, įvairių formų figūrėles. • Saugiai ir tvarkingai naudojami dailės reikmenimis. • Geranoriškai vertina draugų, kitų žmonių kūrybinius bandymus, vaikai nuosekliai dirba grupėje, tariasi dėl	

		būsimo darbo rezultato, vertina savo pasiekimus.	
4-asis	• Džiugiai eina į salėje vykstančią muzikinę valandėlę, noriai dainuoja, šoka, žaidžia. • Išreiškia norą gražiai dainuoti, šokti, vaidinti, gražiai sutvarkyti daiktus, žaislus. • Pasako, ką pats šoko. • Norėdamas suprasti vaidinimą apie vilką ir ožiukus, klausinėja, spėlioja, pats bando paaiškinti. • Įsijautęs į piešimo procesą, emociškai komentuoja savo piešinį.	• Sudaryti galimybes vaikams žiūrėti teatrus, koncertus, dalyvauti muzikinėje veikloje ir darželyje vykstančiuose renginiuose. • Atkreipti dėmesį, kai vaikas sako, kad nori gražiai ką nors daryti, palaikyti jo norą, pasidžiaugti, pagirti. • Paprašyti vaiko pasakyti ir parodyti, kaip jis būtų ką nors daręs. • Įsiklausyti į vaiko klausimus ir, jei vaikas pats nepaaiškina, prieš vaidinimą trumpai papasakoti, apie ką bus vaidinama. Atkreipti vaiko dėmesį į pabaigą, paklausti, kokia ji – laiminga ar liūdna? • Padėti pajusti vaizdo, nuotaikų pasikeitimus keičiantis linijai, formai bei spalvai. Pasikalbėti, kokius potyrius pavyko papasakoti piešiniu, naudojant vienokias ar kitokias dailės raiškos priemones, paklausti, kaip jam gražiau. • Organizuoti grupėje įvairias paveikslų, nuotraukų, liaudies meistrų darbų ar kitų dirbinių parodėles, laikas nuo laiko jas keičiant.	Džiaugiasi menine veikla, nori dainuoti, šokti, vaidinti, pasipuošti, gražiai atrodyti.
	• Skirtingai reaguoja matydami šokant polką ir valsą (ima šokinėti arba ramiai linguoja), linksmo siužeto paveikslėlį ir skulptūrėlę (aktyviai komentuoja arba ramiai apžiūrinėja, glosto). • Pajunta knygelėje vaizduojamų personažų emocines būsenas, pastebi formas. • Sutelkdamas žvilgsnį pastebi ir emociškai reaguoja į kai kurias meno kūrinių, gamtos (ypač augalų, gėlių), buities daiktų, bendraamžių elgesio, šventiškai pasipuošusios grupės, gatvės, namų estetiškes savybes.	• Sudaryti sąlygas klausyti, stebėti skirtingus meno kūrinius, laisvai išreikšti savo nuotaikas ir emocijas, paskatinti reikšti savo išgyvenimus, paprašyti pasakyti, kaip jaučiasi, ką pajuto. • Būti greta vaikui apžiūrinėjant meno kūrinius, daiktus, žaislus, ugdyti estetinį jautrumą – pritarti, papildyti jo išsakytas mintis („Taip, ir man patinka, ir man gražu.“) • Kasdienėje veikloje kalbant su vaikais nuolat vartoti žodžius „džiaugiuosi tavo piešinėliu, puikiai atrodai, gražiai pasielgei“, kad vaikai galėtų išgirsti ir pradėti suprasti, kas yra gražu. • Skatinti šokti pagal įvairų muzikinį ritmą.	Skirtingai reaguoja (ramiai ar emociškai) klausydamas ir stebėdamas skirtingo pobūdžio, kontrastingus meno kūrinius, aplinką.
	• Pasako savo nuomonę, kuris meno kūrinys, kuri jo paties ir kitų grupės draugų	• Skatinti klausant, apžiūrint meno kūrinius kalbėti apie savo ir kitų darbelius: kodėl patinka, kuris gražesnis,	Keliais žodžiais ar sakiniiais pasako savo įspūdžius apie

	meninė veikla, rezultatai patiko labiausiai ir kodėl. • Pasakodamas apie matytą šokį, judesį susieja su personažu ar nuotaika. • Apžiūrinėdami draugų nupieštas saulutes, diskutuoja, kuriuose piešinėliuose saulutė linksmia, kuriuose – liūdna. • Pasako savo nuomonę apie savo ir kitų išorės grožį, apie gražų ir negražų bendraamžių poelgį. • Jautriai reaguoja į kitų vertinimus, priešdamas susijaudina jeigu jam kas nors trukdo.	kuris linksmiausias, kokių spalvų ar formų, kurį norėtum dar išgirsti, pamatyti, kodėl? • Pažiūrėjus šokį, aptarti, atsakyti į klausimus: „Kaip?“, „Kodėl?“ • Kalbėtis su vaiku apie spalvas paletėje, kurios spalvos jiems atrodo linksmos arba liūdnos, tyrinėti spalvų maišymosi efektus. • Stebėti, kad vertindami neįskaudintų vieni kitų. Dažniau atkreipti vaikų dėmesį į tai, kas gražu, gera, nei į tai, kas kelia pasibjaurėjimą, pasipiktinimą. • Padėti vaikui ugdytis pasitikėjimą savimi, pritarti, padrausinti tęsti savo kūrybą.	klausytą muziką, dainelę, eilėraštį, pasaką, matytą šokį, vaidinimą, dailės kūrinių, knygelių iliustracijas, gamtos ir aplinkos daiktus ir reiškinius, pastebi ir apibūdina kai kurias jų detales. Reaguoja į kitų nuomonę.
5-asis	• Patikėjusius, sukėlusius daug emocijų kūrinius, daineles, ratelius prašo nuolat kartoti. • Nusako pasakų, vaidinimų veikėjų balsų intonacijas ir jas pakartoja žaidimuose. • Su dideliu susidomėjimu dalyvauja kūrybos procese kartu su tautodailininke, paaiškina apie vėlykinio kiaušinio marginimo procesą. • Džiaugiasi piešimo procesu. • Kalbėdamas apie draugo piešinį, šokį, pagiria, kad buvo gražu. • Trumpai grožisi gamta, sutelkia dėmesį ir pastebi spalvų ir formų, garsų darną ir įvairumą, pamato spalvingą klevą rudenį. • Džiaugiasi ir gėrasi ornamentais išgražintais drabužiais, aplinkos daiktais.	• Paprastai ir vaikams suprantamai atskleisti muzikos kūrinių grožį. • Skatinti vaikus savo žaidimuose vaidinti muzikantus, šokėjus, dainininkus, vaizduojant, kad jie yra scenoje, dainuoja su mikrofonu ar groja muzikos instrumentu. • Kartu su vaikais žiūrėti lėlių ir dramos vaidinimus, klausytis vaidinimų įrašų, žiūrėti animacinius filmukus. Sudaryti sąlygas vaikams dalyvauti ar stebėti įvairius muzikinius, vaidybinius renginius. • Skatinti stebėti menininkų kūrybos procesą bei patiems kartu kurti, nes estetinį suvokimą ir jautrumą vaikas geriausiai ugdosi veikdamas, kurdamas, apie tai kalbėdamas, aiškindamas • Sudominti vaikus patrauklia ir malonia veikla paties auklėtojo ir kitų kūrybos pavyzdžiais. Išklausti vaiką ir pačiam pasakoti apie savo kūrybinius sumanymus. Leisti vaikams patiems diskutuoti, ką dailininkas norėjo pasakyti: – Užsimerk ir pasakyk ką, jautei žiūrėdamas į šį paveikslą? – Ką dailininkas galvojo tapydamas šį paveikslą? • Gamta yra pats stipriausias estetinio ugdymo šaltinis, todėl reikėtų skatinti vaikus įvairiausiais būdais pamatyti, pajusti kasdien atsiveriantį vis naują grožį.	Mėgaujasi muzikavimu, šokiu, vaidyba, dailės veikla. Rodo pasitenkinimą bendra veikla ir kūryba, gėrasi savo ir kitų menine veikla, geru elgesiu, darbais. Grožisi gamtos spalvomis, formomis, garsais.

		• Nuolat ugdyti vaikų estetinį skonį, atkreipiant dėmesį į kasdien vaiko aplinkoje esančius daiktus, drabužių puošybą, kitų bei pačių vaikų sukurtą tvarkingą ir gražią aplinką.	
• Girdėtus muzikos kūrinėlius elementariai apibūdina. Klausomus programinės muzikos kūrinius apibūdina žodžiais. • Savarankiškai pasakoja matyto šokio siužetą. • Žiūrėdamas vaidinimą apie vilką ir ožiukus, atkreipia dėmesį į veikėjų elgesio, judėjimo, intonacijų ypatybes, jas įvardija: vilkas kalba garsiai, jo balsas storas, turi didelę galvą, aštrius dantis. Ožiukai maži, balti, rageliai riesti. • Kartu su auklėtoju apžiūri dailės reprodukcijas, nuotraukas, pažiūri trumpą filmo fragmentą. Diskutuoja, kas ką yra matę, elementariai aiškinasi, kuo skiriasi dailės kūrinys, fotografija, kinas ir kt.	• Skatinti vaikus domėtis muzika ir jos išraiškos priemonėmis, aptarti turinį, nuotaiką ir muzikos instrumentų tembrus. • Kartu su vaikais žiūrėti lėlių ir dramos vaidinimus, klausytis vaidinimų įrašų, žiūrėti animacinius filmukus. Sudaryti sąlygas vaikams dalyvauti ar stebėti įvairius muzikinius, vaidybinius renginius. • Sudaryti galimybę vaikams stebėti vaizduojamosios (tapybos, grafikos, skulptūros) ir taikomosios – dekoratyvinės (keramikos, tekstilės, odos, amatų, liaudies meistrų dirbinių ir kt.) dailės kūrinius, reprodukcijas ir kt. ugdymo įstaigoje, parodose, galerijose, mugėse, šventėse, tradiciniuose renginiuose.	Pastebi kai kuriuos meninės kūrybos proceso ypatumus (siužetą, veikėjų bruožus, nuotaiką, spalvas, veiksmus). Pasako, kaip jautėsi ir ką patyrė dainuodamas, šokdamas, vaidindamas, piešdamas.	
• Padainavęs, pažaidęs muzikinį ratelį ar žaidimą, pasako, kuris labiau patinka, o kuris nelabai. • Išsako savo nuomonę, kodėl patiko ar nepatiko matytas šokis. Pasako, kodėl pačiam patiko ar nepatiko šokti. • Estetinį meno kūrinių ir savo kūrybos vertinimą susieja su doriniais, emociniais išgyvenimais. Draugystės dieną iškerpa iš popieriaus gėlę ir sako, kad nori padovanoti draugei už tai, kad ji gera ir dalijasi žaislais. • Veido išraiška, judesiais, žodžiais parodo, kas patinka ar nepatinka – meniniai	• Sukurti situacijų, kad vaikas galėtų meno kūrinius, savo ir kitų meninę veiklą vertinti savaip lygindamas. • Paskatinti kiekvieną išsakyti savo nuomonę. Paklausti, kaip dar kitaip galėtų apie muziką, šokį, vaidinimą pasakyti, ką dar tai galėtų reikšti ir pan. • Kasdienėje veikloje suteikti galimybę suprasti ir pajusti, kad tiesa, gėris ir grožis visada teikia džiaugsmą ir pasitenkinimą. • Prašyti papasakoti apie savo dailės kūrinius, pateikti į meninius sprendimus orientuotų klausimų, pvz.: „Kuriam piešinyje geriausiai pavyko pavaizduoti išvyką į zoologijos sodą?“ „Kuriam piešinyje pavyko nupiešti tamsiai arba šviesiai žalią eglutę?“ „Kodėl tau taip patinka nupiešta karalaitė?“.	Dalijasi įspūdžiais po koncertų, spektaklių, parodų, renginių lankymo. Pasako savo nuomonę apie muzikos kūrinėlį, dainelę, šokį, vaidinimą, dailės darbelį, aplinką, drabužį, tautodailės ornamentais papuoštus daiktus.	

	sprendimai, turinys pačių ir kitų dailės kūriniuose.		
6-asis	• Emociškai išgyvena meno kūrinius (pvz., klausydamiesi valso, linguoja į šonus, vaizduoja, kad groja fortepijonu, užsimerkia ir pakelia akis į dangų ir kt.), pasakoja apie šokį. • Vaidindamas emociškai, išraiškingai pakartoja frazes ir intonacijas. • Gana ilgai sutelkia dėmesį ir seka jį sudominusį vaidinimą ar filmuką. Gilindamasis į įvykius viską išsamiai aiškina. • Pasakodamas parodo, kaip kas vyko, koku šiuurkščiu balsu kas kalbėjo, prideda ir tai, ko nebuvo rodoma, bet gali taip būti. • Gėrisi ir grožisi savo menine kūryba, pasako, kas pasisekė, užrašo savo vardą, nori juos eksponuoti, rodyti kitiems. • Siekia meninės kūrybos grožio, noriai ir su džiaugsmu stengiasi viską atlikti kuo gražiau.	• Sudaryti sąlygas vaikams dalyvauti ar stebėti kuo daugiau ir įvairesnių muzikinių, vaidybinių renginių, koncertų, lankytis parodose, muziejuose, teatre, miesto šventėse, mugėse, cirke ir kitur. • Pasikalbėti apie patirtus įspūdžius, pasidalyti savo mintimis, emocijomis, pasidžiaugti pastebėtu grožiu. • Užduoti atvirų klausimų: – Ką pajutai? – Kas įsiminė? – Kas patiko? – Ko reikia, kad vaidinimas, šokis ar piešinys būtų gražus, įspūdingas? • Žiūrėti lėlių ir dramos vaidinimų, klausytis jų įrašų, žiūrėti animacinių filmukų. • Skatinti pastebėti subtilesnes veikėjų kalbos intonacijų, poelgių, veiksmų, kostiumų, lydinčios muzikos, dekoracijų detales. • Vaiko apibūdinimus, pvz., „Kiškis greitai bėgo“, vaizdingai papildyti: „Taip, jis skuodė kaip įkirstas.“ (Pasiaiškinti, ką reiškia „kaip įkirstas“). • Paskatinti pavaizduoti, kaip kiškis bėga „kaip įkirstas“. • Sudaryti galimybę vaikui, kitiems girdint ir matant, pasidžiaugti savo ir kitų kūryba bei kasdiene veikla. • Demonstruoti jo kūrinius, ruošti visų vaikų arba autorines parodėles, sudaryti individualius albumus arba kaupti skenuotų kūrinių elektroninius variantus, juos retkarčiais persiųsti tėveliams, kad vaikas girdėtų ir jų pagyrimą bei atsiliepimus. • Palaikyti ir skatinti vaiko norą siekti grožio, pagirti už jo pastangas, parodyti kitiems, užrašyti vaiko pasakojimą ir prisegti prie demonstruojamo darbo, kad pamatytų, kad jo noras siekti grožio yra pastebėtas ir vertinamas.	Stengiasi kuo gražiau šokti, vaidinti, deklamuoti, dainuoti, groti, piešti, konstruoti. Gėrisi ir grožisi savo menine kūryba.

	• Pateikdami keletą motyvų apibūdina, palygina patikusią ar nepatikusią muziką, šokį, dailės darbelį, vaidinimą. • Palankiai vertina patinkančią savo ir kitų kūrybinę veiklą ir kūrinėlius. • Pastebi neišraiškingą, nepavykusį kūrinių atlikimą. • Reiškia nuomonę apie grupės aplinkos estetiką, pastebi, kada daiktai tvarkingai ar gražiai išdėlioti, aiškina, kad švara ir tvarka – tai gražu. • Saugo ir puoselėja gamtos grožį, noriai tvarko, puošia grupės aplinką. • Gėrиси ir palankiai vertina tinkamą bendraamžių elgesį, džiaugiasi pats gavęs pagyrimų. • Piktinasi netinkamu elgesiu, išsako pastabą valgančiam vaikui. • Mėgdžioja gražaus elgesio pavyzdžius. • Gana kritiškai savo ir kitų išvaizdai, pastebi, kada kiti netvarkingai ar nešvariai apsirengę, pagiria, atvirai išreiškia savo nepasitenkinimą ar susižavėjimą, pasako komplimentus. • Pastebi, kada mergaitės pasipuošia gražia suknele, plaukų segtukais, patinka tvarkingai ir gražiai rengtis, būti susižavėjusiam, derinti drabužių spalvas. • Grožisi ir išraiškingais žodžiais apibūdina labiausiai į akis krentančias gamtos, aplinkos daiktų ir reiškinių bei kasdienio gyvenimo estetines ypatybes (pvz., „ryškios žvaigždės“, „sidabrinis šerkšnas“, „gražiausia lėkštutė su mėlynu paauksuotu krašteliu“, „gražiai apipaišytas troleibusas“).	• Skatinti vaikus aptarti stebėtą ar klausytą meno kūrinį, pagrįsti savo nuomonę, atsakant į klausimą, kodėl patiko ar nepatiko. Jei vienas vaikas sako, kad jam patiko, klausti, ar yra tokių, kuriems nepatiko, leidžiant suprasti, kad visokios nuomonės yra svarbios. • Pratinti pastebėti ir atskirti kičą nuo tikrojo meno. • Skatinti geranoriškai vertinti kitų saviraiškos ir kūrybos bandymus, išsakyti savo ir gerbti kitų nuomonę. • Paprašyti pakomentuoti, kurie kūriniai kelia estetinį pasigėrėjimą (malonu žiūrėti į gražius, grakščius šokio judesius) ir kurie atgraso (baisu žiūrėti žiaurumu ir agresiją perpildytą animacinį filmuką). • Sudaryti sąlygas suprasti aplinkos grožio svarbą ir jį vertinti. Patiems dalyvauti jį puoselėjant: nelaužyti medelių, neskriausti gyvūnėlių, dalyvauti medelių sodinimo akcijose, atskrendančių paukščių sutiktuvėse ir kt. • Gėrėtis gerai atliktu darbu, išsakyti nuomonę apie prastą. • Pastebėti, pagauti momentą, kada vaikas kuo nors gėrиси, džiaugiasi, pritarti jam, padiskutuoti, kodėl taip reikėtų elgtis, kaip kiti jaučiasi, kai mato kitą netinkamai besielgiantį, kokį elgesį pavadintų gražiu ir kt. • Pratinti gražiai elgtis viešose vietose (teatre, koncerte, parodoje, prekybos centre). • Skatinti suprasti ir atskirti, kokia išvaizda gali būti pavadinta gražia, akcentuojant tai, ką patys gali padaryti, kad atrodytų gražiai. • Siekiant, jog vaikas ugdytųsi gebėjimą pamatyti bei tinkamai vertinti savo ir kitų išorės grožį, ieškoti tinkamiausių būdų (pvz., kurti projektus, plakatus su šūkais, skaityti istorijas, žiūrėti filmukus ir kt.). • Per pasivaikščiojimus lauke ar darželio aplinkoje paskatinti stabtelėti ir įsižiūrėti į detales, atrasti gražius daiktus, gamtos ar miesto vaizdus. (pvz. Jei grupė turi fotoaparata,	Pastebi papuoštą aplinką, meno kūrinius ir pasako, kas jam gražu. Palankiai vertina savo ir kitų kūrybinę veiklą, pasako vieną kitą argumentą, kodėl gražu.

	• Pastebi grupės aplinkos estetiką ir ją rūpinasi (tvarkingai išdėsto žaislus, daiktus, gražiai padengia stalą, noriai puošia grupę), pastebi savo ir kitų estetinę išvaizdą, pvz., tvarkingus drabužius, švarias rankas. • Grupelė vaikų kartu su auklėtoja samprotauja apie grožį. „Grožis – tai gėlės, krūmai, beržai, jūra, piliakalniai, Gedimino pilis, laivai, tiltai, gražūs tautiniai kostiumai, Čiurlionio paveikslai, skrybėlės, žiedai, auskarai, gumytės, limuzinai, futbolas, krepšinis ir t.t.“.	fotografuoti ir, jei yra galimybė, kaupti atspausdintus arba elektroninius vaizdus, peržiūrėti naudojant multimediją). • Džiaugtis pastabumu, gražiais užfiksuotais vaizdais. • Kalbėtis, ką jis pats pakeistų aplinkoje, kad būtų gražiau, kurti ir realizuoti įvairius projektus. • Su grožiu susijusius dalykus įtraukti į kasdienės veiklos pokalbius ir veiklą, atkreipti vaikų dėmesį, diskutuoti, kas gražu ir negražu, išnaudoti visas galimybes vaiko estetineis vertybėms puoselėti.	
	• Suvokia ir savais žodžiais apibūdina muzikos kūrinius, išklausytą lopšinę. • Savarankiškai pasakoja stebėto šokio siužetą, nusako veikėjus, jų judesius, apibūdina šokio kostiumus. • Supranta, kur sėdi žiūrovai ir savarankiškai užima jų vietą, parodo, kur vaidins aktoriai, žino, kada vaidinimas prasideda, o kada pasibaigia. • Apžiūrinėdamas dailės kūrinius apibūdina spalvas, medžiagas, išraišką. • Įvardija skirtingus meno kūrinių sukeliamus potyrius ir kilusias idėjas patiems veikti. • Bando atpažinti ir spēlioti, kokį veikėją vaidina. • Įžvelgia kai kuriuos raiškos priemonių ryšius su vaizduojamu objektu.	• Dažnai klausytis įvairių muzikos kūrinių (dainų, šokių, simfoninės muzikos, operos ar baleto ištraukų), paskatinti vaikus susikaupti, išklausius savo mintimis pasidalyti su pedagogu ir draugais. • Užduoti klausimų apie skambėjusią muziką, atlikėjus. • Skatinti aptarti stebėtą šokį, atkreipti dėmesį į šokėjų judesius, kostiumus, šokio muziką ir pan. • Skatinti reikšti įvairią nuomonę leidžiant suprasti, kad visokia nuomonė yra priimtina. • Pasamprotauti, ką teatre veikia aktorius, suteikti galimybę pasikalbėti, užduoti jiems klausimų apie teatrą. • Kalbėtis vaikui suprantama kalba apie vizualaus meno kūrinius ir jų kūrybos raiškos priemones – kompoziciją, spalvą, formą, siluetą, proporcijas, padėtį erdvėje ir plokštumoje. • Paskatinti realizuoti kilsius sumanymus čia ir dabar, nes praktinė patirtis teikia daugiausiai peno estetiniam suvokimui ir jausenai. • Stebėti ir padėti vaikams realizuoti kilsius sumanymus: suteikti pakankamai laiko, parūpinti drabužių ir kitos atributikos, reikalui esant įsilieti į vaidinimą ar žaidimą.	Pasakoja įspūdžius apie muzikos, vaidinimo, šokio siužetą, matytus dailės, tautodailės kūrinius, vaizduojamus įvykius, veikėjus, nuotaiką, kilsius vaizdinius. Plačiau papasakoja, ką sukūrė, kaip pats bei kiti dainavo, grojo, šoko, vaidino, piešė.

		• Diskutuoti ieškant vienokių ar kitokių meninių sprendimų, pvz., kuriuose piešiniuose yra tamsiai, kuriuose – šviesiai mėlyna spalva, kas piešiniuose pavaizduota arti, o kas – toli, kodėl taip atrodo ir kt.	

KŪRYBIŠKUMAS

Kūrybiškumas suprantamas kaip asmenybės savybė, susijusi su gebėjimu atrasti tai, kas nauja, originalu, netikėta. Tai vaiko pasinėrimo į savo patirtį ir šios patirties įtraukimo į naują visumą, naujas idėjas, naujus sumanymus ar naują rezultatą procesas. Kūrybiškumui ugdyti būtina saugi ir vaiko saviraišką skatinanti aplinka.

Ikimokyklinio amžiaus tarpsnis – pats palankiausias kūrybiškumo ugdymuisi, nes būtent tada vaikas yra pats imliausias: jis smalsus, visa savo esybe trokšta pažinti pasaulį; jo mąstymas dar laisvas, nesuvaržytas dogmų ir stereotipų. Kūrybiškumas – kiekvieno vaiko saviraiškos puoselėjimas, tai gebėjimas netipiškai mąstyti, kurti.

Vertybinių nuostatų. Jaučia kūrybinės laisvės, spontaniškos improvizacijos bei kūrybos džiaugsmą.

Esminis gebėjimas. Savitai reiškia savo įspūdžius įvairioje veikloje, ieško nežinomos informacijos, siūlo naujas, netikėtas idėjas ir jas savitai įgyvendina.

Žingsniai	Vaiko veikiena	Pedagogo veikiena	Laukiami rezultatai
3-iasis	• Nuolat tyrinėja aplinką (ima, iškrausto, pabando), veikia bandymų ir klaidų keliu, džiaugiasi naujais atradimais, pažindamas tai, ko iki tol nebuvo regėjęs, patyręs. • Domisi dar nematytais, naujais daiktais ir reiškiniiais, aptinka naujas neįprastas daiktų savybes. • Gamtoje nori išbandyti tai, ko nepatyrė – taškytis balose, voliotis sniege. • Dėlioja kaladėles, lego, sukurdamas iš jų naujus objektus. • Suteikęs galimybę atranda namų reikmenų (šaukštų, puodų, košelių), maisto produktų (kruopų, miltų ir pan.), gamtos dovanų (gilių, kaštonų, kankorėžių ir kt.) naudojimo galimybes, sukurdamas iš jų naujus ir netikėtus produktus. • Savitai reaguoja į naują patirtį.	• Kurti saugią, džiaugsmingą, laisvą aplinką, kurioje vaikas gali eksperimentuoti su įvairia saugia medžiaga. • Siūlyti žaidimų su vandeniu. (pvz., Vaikai jį gali pilstyti, sverti, semti, laistyti tik prižiūrimi suaugusiųjų). • Lauke nesmarkiai lyjant ir nesant šaltam orui, tinkamai apdengus vaikus leisti braidyti po balas, taškyti vandenį, semti jį kibirėliais. • Skatinti klausti, domėtis, į klausimus atsakyti trumpai, bet aiškiai, siekiant sudominti ir skatinti toliau tyrinėti. • Vaikus skatinti daryti taip, kaip iki šiol nedarė, pasirenkant kuo įvairesnių sprendimų. • Veiklą organizuoti ir patalpose, ir lauke.	Atranda vis naujus dalykus artimiausioje įprastoje aplinkoje.
	• Įdėmiai klausosi pasakojimų apie gyvūnus, augalus, daiktus, jų išorines	• Skatinti vaikus savarankiškai, be suaugusiųjų pagalbos, statyti smėlio	Įsivaizduoja gyvūnus, augalus, daiktus, apie kuriuos jam pasakojama,

	savybes, užduoda apie juos klausimus, pats pasakoja apie juos.	pilis, joms dekoruoti naudoti gamtos dovanas (kankorėžius, smilgas, kaštonus, medžių žiedus ir pan.), piešti, tapyti, žaisti.	skaitoma. Žaisdamas atlieka įsivaizduojamus simbolinius veiksmus.
4-asis	• Žaidimuose realybę paverčia nauja tikrove, geba panaudoti kasdien naudojamus daiktus pagal kitą paskirtį, iš daiktų sukurti savo, naują produktą. • Derina įvairias medžiagas, buities daiktus, baldus ir sukuria naujus objektus, išbando ir jungia įvairią veiklą (pvz., iš kėdės ir lovos užtiesalo pastato kaitaliojamą pagal poreikius dekoraciją spektakliui, kurį sukuria ir vaidina kartu su kitais vaikais).	• Skatinti išbandyti įvairią veiklą, įvairius daiktų panaudojimo būdus, siekiant, kad vaikai pastebėtų, jog tą patį daiktą, priemonę, dalyką galima panaudoti įvairioms reikmėms ir tikslams (žaisti, vaidinimui kurti, dekoracijoms puošti), kaip galima pakeisti jo funkcijas, išvaizdą, skirtingai jį pritaikius ar panaudojus. • Suteikti laisvės, erdvės, laiko, pasiūlant naudoti įvairius suneštus butaforinius daiktus, kuriuos vaikai gali panaudoti kurdami vaidinimus, rinkdamiesi jiems patinkančią veiklą, režisuodami savo pačių sugalvotas istorijas. • Lavinti kūrybinį mąstymą – lankstumą, gausumą, detalumą, originalumą. • Klausti: „Kaip dar kitaip galėtum pasakyti, padaryti, ką dar tai galėtų reikšti?“ (mąstymo lankstumas). • Prašyti kuo tiksliau apibūdinti kūrinį, išdailinti piešinį ir pan. (mąstymo detalumas). • Užduodant netikėtus, fantastinius klausimus, skatinti vaiką išsakyti originalias mintis (mąstymo originalumas). • Vaiko prašyti drąsiai išsakyti visas į galvą atėjusias idėjas: nupiešti, išvaidinti, atlikti kuo įvairesnius judesius, sukurti melodijas ir t. t. (mąstymo ribos, idėjų gausumas).	Įžvelgia naujas įprastų daiktų bei reiškinių savybes.
	• Žaisdamas persikūnija į įvairius veikėjus, sugalvoja nebūtų personažų. • Pasakodamas apie šeimą, save, prikuria nebūtų įvykių, nutikimų. • Sumanęs tampa antimi, gyvate, žirgu ir vaizduoja jų judėjimą.	• Skatinti džiaugtis savo kūriniais, aptarti, kokias sugalvotas idėjas, originalius sprendimus galima pritaikyti ar išbandyti realiame gyvenime. • Aptarti, ką naujo, originalaus pavyko sukurti, svarstyti, kaip galėtų patobulinti panašų kūrinį kitą kartą. • Vaidinti įvairius siužetus. • Žaisti žaidimą „Atspėk, kas aš“. • Skatinti deklamuojant gerai žinomą eilėrašį ar dainuojant dainelę keisti jų žodžius, sekant pasaką - veikėjų charakterį, siužetą, tai sukels vaikams norą improvizuoti.	Pasitelkia vaizduotę ką nors veikdamas: žaisdamas, pasakodamas, judėdamas, kurdamas.

	• Atlieka įvairius eksperimentus su jau žinoma medžiaga: maišo spalvas, kurių dar nėra maišęs, ir žiūri, kas išeis. • Mėgsta improvizuoti, kurti naujas, netikėtas, originalias fantastines istorijas, užsiimti nauja veikla, kurioje gali atrasti ir ištirti dar nepažintus dalykus.	• Pastebėti, įvertinti ir pagirti įdomiausius, originaliausius, kūrybiškiausius vaikų posakius, klausimus, veiklos būdus ir t.t. (juos galima užrašyti, pateikti tėvams ir t.t.). • Skatinti idėjomis pasidalyti grupėje, kad vaikai pajustų, jog originalūs atsakymai ir mintys yra vertinami.	Sugalvoja įdomių idėjų, skirtingų veikimo būdų.
5-asis	• Išgirdęs naują žodį, pamatęs naują daiktą ar kūrinį, apie jį klausinėja, aiškinasi jam rūpimus dalykus. • Mėgsta aiškinti kitiems tai, kas ir jam pačiam nelabai aišku, mėgsta aiškintis tyrinėdamas, eksperimentuodamas. • Inicijuoja naują veiklą aplinkai tyrinėti. • Mielai atsako, gavęs originalių, negirdėtų klausimų. • Atsakymai būna netikėti, neįprasti, itin išryškėja vaizduotės ir fantazijos gebėjimai. • Supranta, domisi ir geba atsakyti į fantastinius, neįprastus klausimus, turi idėjų ir netikėtų (nestandartinių) atsakymų. • Siūlo įvairius (dažnai neįprastus) problemų sprendimo būdus. Geba kelti klausimus, pastebėti trūkstamą informaciją ir t. t.	• Skatinti kūrybiškumą, laisvai reikšti idėjas, užduoti daug atvirojo tipo klausimų: „Kaip?..“ „Ką dar?..“ „Kas būtų?..“ ir pan.). • Klausiti ir drąsinti, kad idėjų būtų kuo daugiau. Ugdyti mąstymo lankstumą – skatinti išsakyti, pavaizduoti kuo įvairesnes idėjas. • Ugdyti originalumą – prašyti išsakyti idėjas taip, kad niekas kitas taip nesugebėtų, drąsinti fantazuoti, kurti, nebijoti savo idėjų, sakyti visa, kas tik ateina į galvą.	Klausinėja, aiškindamasis jam naujus, nežinamus dalykus.
	• Išradingai ir kūrybingai naudoja įvairias medžiagas, priemones, atlikdamas užduotis ar kurdamas projektus. • Įprastus dalykus atlieka neįprastai (sugalvoja, kaip panaudoti įvairias turimas priemones netikėtu būdu, pvz., žaislus į lentyną nuveža lėlės vežimu).	• Ugdyti fantaziją, žaidžiant ir kuriant nerealias, bet prasmingas situacijas (įsivaizduokime, kad mes einame džiunglėmis...). • Prašyti sugalvoti, kaip būtų galima detaliai išstbulinti savo „objektą“, įsivaizduojant, papasakojant, išreiškiant judesiu, piešiant, kad jis būtų kuo labiau išbaigtas, dar tobulesnis. • Suteikti galimybę ir skatinti atrasti skirtumus tarp fantazijos ir realybės. • Pasiūlyti įdomios veiklos ir	Savitai suvokia ir vaizduoja pasaulį.

	• Realybę paverčia nauja tikrove, atkartoja ir interpretuoja savo veikloje – vaidindamas, piešdamas, fantazuodamas, kurdamas istorijas ir pan. • Geba kurti naujus žodžių, garsų, objektų spalvų, judesių, istorijų derinius.	patirties, skatinant patirti naujų išgyvenimų. • Skatinti dalytis praeityje išgyventa įdomia patirtimi, veikla, kelionių įspūdžiais ir nuotykiomis su kitais vaikais. • Vengti vertinti, „rūšiuoti“ vaikus „pagal pasiekimus (kūrybos produktai nevertinami, nelyginami vieni su kitais, nerenkami geriausieji kūriniai, vaikai nesivaržo vieni su kitais). Priimti ir palankiai vertinti visokius atsakymus, bet kokio lygio veiklos rezultatus, visais atvejais surandant, pastebint ir išsakant tai, už ką būtų galima juos pagirti.	
	• Kūrybiškai naudoja įprastus objektus savo veiklai (pvz., bananas tampa telefonu, o pagaliukas sunkvežimiu). • Mėgsta savitai kuriamus vaidmenų žaidimus, pasirinkdamas ir interpretuodamas auklėtojos, tėvų, brolių, seserų, įvairių profesijų atstovų vaidmenis. • Išbando įvairius piešimo būdus (vašku, dažymą pirštais ir pan.), sukuria naujus savo sugalvotus siužetus, tyrinėja ir išbando naujus žaislus, atrasdamas naujas jų savybes ir paskirtį. • Aktyviai dalyvauja kuriant ir pristatant bendrą produktą. • Sėkmingai dirba su kitais. • Tariausi su grupe, moka pateikti savo idėjas ieškodamas bendro sprendimo (neužgožiant kitų ar neliekant nuošalyje). • Dalijasi įspūdžiais, kaip sekėsi dirbti kartu, kaip pavyko sukurti naują kūrinį.	• Pateikti įvairių medžiagų, žaislų priemonių, skatinant vaiką kurti iš jų naujus produktus po vieną ar grupelėse. Skatinti dalytis idėjomis, dirbant porose ir (ar) grupelėse, kartu priimti sprendimus. • Organizuoti projektus, grupinę veiklą. Mokyti mokytis ir dirbti grupėje, kalbėtis apie tai, kaip jaučiasi kiti vaikai, jei vienas neleidžia kitiems nieko pasakyti. • Mokymo dalytis idėjomis pavyzdys: – Jūs abu norite piešti šia spalva, bet ji yra tik viena. Ką jūs galite padaryti, kad ją pasidalintumėte? • Tokie pokalbiai turėtų vykti nedidelėse grupelėse.	Išradinai, neišprastai naudoja įvairias medžiagas, priemones. Lengvai sugalvoja, keičia, pertvarko savitas idėjas, siūlo kelis variantus. Džiaugiasi savitu veiksmo procesu ir rezultatu.
6-asis	• Nori išmokyti dar daugiau, patinka diskutuoti, aptarti kilusias idėjas, temas, užduotis. • Geba kelti klausimus, pastebėti trūkstamą informaciją ir t. t. • Patirčiai plėsti ir žinioms įgyti naudojami tokiais šaltiniais, kaip knygos,	• Skatinti tolesnį divergentinį mąstymą. • Užduoti klausimus: „Kas būtų, jeigu?..“ • Siūlyti įvairios veiklos ne tik patalpoje, bet ir lauke, skatinant pamatyti naujus, iki tol nepastebėtus įvairius gamtos reiškinius skirtingais metų laikais, stebėti augalų, paukščių gyvenimą.	Nori atlikti ir suprasti vis daugiau naujų, nežinomų dalykų.

	internetas ar suaugusieji, galintys praplėsti vaiko akiratį.	• Nuolat atkreipti dėmesį į visus žmogaus pojūčius. • Mokytis pastebėti, įsiklausyti, užuosti, paliesti ir pajusti.	
	• Smalsus, kelia klausimus, svarsto: „O kas bus toliau?“, „Kas iš to išeis?“ ir pan. • Atlieka įvairius eksperimentus. • Supranta, domisi ir geba atsakyti į fantastinius, neįprastus klausimus, turi netikėtų (nestandartinių) idėjų ir nori naudotis anksčiau išbandyta medžiaga, bet ją perkuria, panaudoja kitaip, remdamasis ankstesne patirtimi, taip nuolat tobulindamas veiklos galimybes.	• Taikyti įvairius metodus ir būdus: – smegenų audrinimas (pvz., klausimas, ką daryti, kad žmonės būtų laimingi, kad nebūtų karo?); – fantastiniai klausimai (pvz., kas būtų, jei nustotų šviesti Saulė, jei išnyktų visi suaugusieji?); – prašymas išvardyti kuo daugiau daikto naudojimo būdų (pvz., kaip dar galima panaudoti šaukštą, plastikinius butelius?); – kūrybiniai vaidinimai (prašoma suvaidinti kokia nors tema trumpą siužetą, padalijus vaikus į dvi grupes (vieni vaidina, kiti spėja, kas ten vaidinama); – pasakos kūrimas sėdint ratu; – fantastinio gyvūno piešimas (po vieną ar grupelėse). • Prieš tai vaikams paaiškinama, kad galimi patys įvairiausi atsakymai, ir kuo jie įdomesni ir labiau netikėti, tuo geriau.	Kelia probleminius klausimus, diskutuoja, svarsto, įsivaizduoja, fantazuoja.
	• Turi daug neįprastų, netikėtų idėjų, bando ir ieško būdų, priemonių, kaip jas įgyvendinti, nuolat jas tikrina, tyrinėja, pasiekia naujų, originalių rezultatų. • Bando nuspėti kasdienos įvykius pagal tai, ką pastebi (pvz., pagal dangaus ženklus, bando nuspėti ar lis, ar bus vaivorykštė).	• Kurti žaidybines ir tyrinėjimo aplinką suteikiant įvairių reikiamų priemonių ir medžiagų.	Ieško atsakymų, naujų idėjų, netikėtų sprendimų, neįprastų medžiagų, priemonių, atlikimo variantų, lengvai, greitai keičia, pertvarko, pritaiko, siekia savito rezultato.
	• Žinomas istorijas pakeičia naujais herojais ar charaktėringais veikėjais. • Daug žinomų pasakų vietų pakeičia naujomis, tyrinėdamas paveikslus, piešdamas piešinius ar vaidindamas, improvizuodamas įvairias istorijas.	• Skatinti perkurti pasakas (pvz., klausiant, kas būtų, jei pasakoje vilkas taptų geras, o Raudonkepuraite – klastinga?).	Drąsiai, savitai eksperimentuoja, nebijo suklysti, daryti kitaip.

MENINĖ RAIŠKA

Meninė veikla siekiama lavinti vaiko saviraišką, vaizduotę, ugdyti jo estetinį skonį. Vaiko kūryba primena žaidimą spalvomis, muzika ar judesiu. Todėl ikimokykliniame, kaip ir priešmokykliniame amžiuje, išskiriamos trys meninės

veiklos rūšys: muzika, dailė, vaidyba. Vaikams sudaromos galimybės išgyventi laisvos idėjų ir jausmų saviraiškos džiaugsmą, pažinti, tyrinėti ir pajusti įvairius meninės raiškos būdus, džiaugtis gamtos bei žmogaus kūriniais. Ugdydami ikimokyklinio amžiaus vaiką, siekiame sudominti kūrybos procesu, o ne rezultatu. Grupės vaikams du kartus per savaitę salėje vyksta organizuota muzikinė veikla. Grupėje įrengtos erdvės dailės ir teatrinei veiklai.

Vaiko **meninė raiška** – tai vaiko įspūdžių, išgyvenimų, supratimo, emocijų, jausmų patirties reiškimas ir vaizdavimas meninės raiškos būdais ir priemonėmis: veiksmu, judesiu, žodžiu, balso intonacija, spalva, linija, forma ir kt. Ji apima muziką, šokį, vaidybą ir vizualinę raišką.

Muzika – tai vaiko raiška garsu, melodija, ritmu dainuojant, grojant, ritmuojant, klausantis muzikos, kuriant, improvizuojant.

Šokis – tai vaiko raiška judesiu, šokant liaudies ratelius, šokamuosius žaidimus ir improvizuotai kuriant trumpas judesiu, nesusijusių su šokio žanru, sekas.

Vaidyba – tai veikėjo vaizdavimas improvizuotais savo paties ar lėlės (žaislo) judesiais, veiksmiais, žodžiais, balso intonacijomis, veido mimika. Kiekvienas vaikas vaidindamas - vaizduodamas reiškia savo požiūrį ir supratimą.

Vizualinė raiška – tai vaiko raiška vaizdų kalba tapant, liejant akvarele, piešiant tradicinėmis ir skaitmeninėmis priemonėmis, lipdant, konstruojant, aplikuojant, spauduojant, lankstant, karpant ir kt.

Vertybinių nuostatų. Jaučia meninės raiškos džiaugsmą, rodo norą aktyviai dalyvauti meninėje veikloje.

Esminis gebėjimas. Spontaniškai ir savitai reiškia įspūdžius, išgyvenimus, mintis, patirtas emocijas muzikuodamas, šokdamas, vaidindamas, vizualinėje kūryboje.

Žingsniai	Vaiko veikiena	Pedagogo veikiena	Laukiami rezultatai
3-iasis Muzika	Klausosi vaikiškų dainelių, trumpų instrumentinių kūrinių ir, jei muzika patinka, ploja, trepsi, šypsosi ir kt.	Klausytis vaikiškų dainelių (G. Stričkienės „Šviečia saulytė“, R. Bočkienės „Ežiuko dainelė“, E. Povilaitienės „Labas rytas“), instrumentinių kūrinių (P.Čaikovskio, B. Dvariono kūrybos ir kt.) įrašų ar atliekamų pedagogo.	Emocingai atliepia klausomus kūrinius (vaikiškas dainas, instrumentinius kūrinius) – šypsosi, džiaugiasi, ploja, trepsi, sėdėdamas sūpuoja kojas ar pan.
	Dainuoja trumpas, nesudėtingas, siauro diapazono dainas (pvz., lietuvių liaudies dainos „Dvi vištytės“, „Tupi katins ant tvoros“, „Pupa“, autorinės – G. Vanagaitės „Avelė“, „Trejų metų“, A. Katinienės „Gaidelis“ ir kt.) ir kartu su suaugusiuoju jas imituoja rankų ir kūno judesiais (rodo saulutę, lietu, ploja, trepsi ar kt.).	Dainuoti su vaikais įvairias daineles, imituojant jų tekstą judesiais. („Tindi rindi riuška“, „Tupi žvirblis kamine“ ir kt.).	Vienas ir kartu su kitais dainuoja 2 – 4 garsų daineles, palydėdamas jas judesiais.
	Drauge su pedagogu žaidžia muzikinius žaidimus, eina ratelius, jų tekstą imituoja rankų, kūno judesiais (pvz., lietuvių liaudies rateliai „Katinėlis“, „Grybs, grybs, baravyks“, „Raina katytė“ ar pan.).	Kartu su vaikais žaisti liaudies ratelius („Skrido uodas“, „Graži mūsų šeimynėlė“), muzikinius – improvizacinius, kūrybinius žaidimus (Kas žino, šitą žaislą kaip vadina?“, „Jūra ir žuvys“, „Katinas ir pelytės“).	Drauge su pedagogu žaidžia muzikinius žaidimus, jų tekstą imituoja rankų, kūno judesiais (žingsniuoją, bėga, apsisuka).
	Apžiūri instrumentus, kuriais groja, klausosi jų skambėjimo, tyrinėja garsus,	Pedagogas pasiūlo vaikams groti barškučiais, lazdelėmis, žvangučiais, išgirsti jų skleidžiamus garsus, tyrinėti	Apžiūrinėja, tyrinėja ritminius muzikos instrumentus ir jais

	muša nesudėtingos struktūros ritmą (pvz., „ta-ta“). Pritaria suaugusiojo grojimui vaikiškais ritminiais muzikos instrumentais (barškučiais, pagaliukais, būgneliais).	jų išgavimo būdus ir pritarti pedagogo grojimui ar dainuojamai dainelei.	ritmiškai groja kartu su pedagogu.
	• Kuria savo sugalvotus žodžius, garsus, intonacijas, improvizuoja ritminiais muzikos instrumentais ir garsais.	• Pedagogas vaikams siūlo skanduoti žinomą patarlę („Skrido oro lėktuvėlis“) ar ketureilį („Eina meškinas be batų“) ir ritmiškai perduoti savo batą (ar kitą priemonę) siunčiant draugui ratu. • Žaisti, kurti žaidimus naudojant muzikinius dialogus („Kur tu vakar buvai?“).	Kuria, dainuoja vieno aukščio tonu savitus žodžius, ritmuoja vaikiškais instrumentais ir daiktais.
Šokis	• Šliaužia vaizduodamas gyvatę. • Ropoja perteikdamas šuniuką, katytę ar kitą keturkojį. • Šokinėja ant dviejų kojų susiedamas judesį su kiškio judėjimu. • Mojuoja rankomis perteikdamas paukščio ar drugelio sparnų mostus. • Stovi ant vienos kojos kaip gandras. • Vaikšto pasistiebęs, pritūpęs. • Pašoka į aukštį kaip varlė. • Mojuoja rankomis kaip medžio šakos. (Šiuos judesius sujungia į seką. Visa tai daro įsivaizduodamas nupasakotą, piešinyje ar nuotraukoje pavaizduotą objektą.).	• Pedagogui grojant kontrastingą muziką vaikai atlieka atitinkamus judesius (šokinėja kaip kiškučiai, šleivoja kaip meškučiai, skraido kaip paukšteliai). Visa tai daro įsivaizduodami pedagogo pasakojamą vaizdelį. („Užburto miško pasakėlė“).	Mėgdžioja žaidinimų, gyvūnų, augalų judesius.
	• Paprašytas greitai eiti, lėtai atsitūpti, aukštai pašokti ir apsidairyti, šiuos judesius atlieka savo pasirinkta tvarka. • Įterpia judesių, kurių nebuvo prašomas, pvz., apsisuka, iškelia rankas ir kt.	• Pedagogas su vaikais skambant muzikai kuria judesių sekas pvz. „Drugelio šokis“, su spalvotomis skarelėmis. Pradžioje šokio drugelis lėtai plasnoja, paskui nutūpia, vėliau greitai skrajoja.	Šoka spontaniškai kurdamas dviejų – trijų natūralių judesių (eina, pritūpia, pasisuka ir kt.) seką.
Žaidimai ir vaidyba	• Pagal savo norą ir pasirinkimą atsineša žaislus ir kitus daiktus. Žaisdamas vaizduoja, kaip mama, tėtis, vaikas važiuoja automobiliu, išlipa, ieško gedimo, remontuoja.	• Parūpinti įvairių žaislų, leisti jais naudotis, sukuriant tam tikrą aplinką. • Gėrėtis vaikų žaidimu. • Žaidžiant drauge siužetinius vaidmeninius, pramoginius, teatrinius, didaktinius žaidimus reikšti įvairias emocijas, skatinti vaikus pasakoti, ką jie	Žaisdamas su daiktu ar žaislu atlieka matytus veiksmus, judesius. Įvairiai intonuodamas kalba apie tai, ką daro. Mėgdžioja šeimos narių kalbą, veiksmus.

	• Skambindamas menamu telefonu, praneša, kada grįš, nuramina. Vystydamas lėlę, pasakoja, ką daro. • Muzikiniuose rateliuose savaip vaizduoja judesiais, veiksmis: iškeldamas kumštelius ir juos sukinėdamas parodo, kaip žydi aguonėlė, apibėgdamas apie tupintį draugą, pavaizduoja, kad tai – ropė.	daro: važiuodami mašina linksmai kalba, pasakoja, ką mato, kur važiuoja, kas atsitinka (pvz., „Apstatykim Teletabio kambarį“). • Žaisti įvairius ugdomouosius žaidimus (pvz., „Žvirbliukai ir automobilis“, „Katu-katu-katutes“, „Gydu-gydu-kateles“, „Čiulkinėlis“, „Kiškiukai“, „Sargiukas“, „Virė virė košę“, „Kur joji Jonai“ ir kt. iš „Lietuvių liaudies dainyno“ tomo „Vaikų dainos“). • Skatinti vaikus inscenizuoti įvairius eilėraštkus, daineles. Įsijausti į veikėjus, siužetą: pabūti kaip aguonėlės, augti drąsiai, linksmai, gražiai. • Rodyti vaikams veiksmus ir leisti improvizuoti, reikšti tokias emocijas, kokios tuo metu kyla.	Muzikiniuose rateliuose judesiais, veiksmis vaizduoja siužeto elementus, reiškia savaime kilusias emocijas.
Vizualinė raiška	• Tapydamas staiga vienoje vietoje ima tepti įvairių spalvų dažus, šukčioti, trinti, kol pratrina skylę. Kišdamas pirštą į skylutę pasako savo samprotavimus. • Nupiešęs popieriaus lape ratukų, pribraukęs įvairių linijų, aiškina ką jis čia pavaizdavo. • Žiūrėdamas į teptuką nutapytas spalvines dėmes pasakoja ką jis nutapė.	• Piešimas šakute. Nuoroda http://amatukai.lt/vaiku-piesinys-pieniu-pieva/ • Piešimas teptuku – parodyti kaip veikia teptukas, leisti išbandyti piešiant įvairias formas. • Pieškime augalais – prisirinkti visų formų augalų ir bandyti su jais padaryti įvairias žymes ant lapo. • Piešimas voleliu	Spontaniškai reiškia emocijas, išpūdžius dailės priemonėmis ir medžiagomis. Piešia įvairias linijas, jas jungia į formas vis labiau koordinuodamas rankų judesius. Bando ką nors pavaizduoti (mamą, mašiną). Savo abstrakcijose išvelgia daiktus ar įvykius.

		• Piešimas su pipete. Aprašymas: http://www.mokuzaisti.lt/2015/04/piesimas-su-pipete.html • Skatinti pasakoti apie savo piešinį. Nestabdyti vaiko, jei jis su savo kūrybos darbeliu ima žaisti, bėgioti, vaizduoti tai, ką nupiešė. Tai padės vaikui suprasti, kad savo sumanymą galima įkūnyti piešinyje. • Stebėti vaiko raiškos procesą, paprašyti papasakoti apie savo piešinį ar lipdinį, stengtis suprasti, kaip vaikas reiškia savo potyrius ir emocijas, kokią paramą ir pagalbą reikėtų teikti, kad vaikas pajustų džiaugsmą ir pasitenkinimą. Svarbu, kad jo darbelis būtų matomas, juo pasidžiaugta.	
	• Spaudinėja, suploja molį, atgnybia gabalėlius ir juos jungia vieną prie kito. • Baksnoja savo lipdiniu į stalą pasakodamas ką jo lipdinys šiuo metu veikia. • Sulenkia lipdinį ir komentuoja kas vyksta. • Suplotą rutuliuką pavadina susprogusiu kamuoliuku.	• Pajauskime kas limpa – lavina medžiagos pajautimą, norą lipdyti, volioti. Priemonės plastilinas, molis, modelinas, vanduo ir krakmolai – leisti vaikui pašiam plėšyti plasteliną, pirmiau parodžius ką iš jo galima veikti. • Pasiūlyti eksperimentuoti įvairesnėmis priemonėmis ir medžiagomis (pvz., su spalvų palete, vilnos kamuoliuku, skirtu spaudams dėti, šlapiu popieriumi ir kt.). • Kalbėti apie tai, ką vaikas daro, skatinti išbandyti kitus būdus.	Eksperimentuoja dailės medžiagomis ir priemonėmis, tyrinėja įvairius veikimo jomis būdus. Piešdamas, spauduodamas, tapydamas, lipdydamas, konstruodamas labiau mėgaujasi procesu, o ne rezultatu.
4-asis Muzika	• Klausosi muzikos ir gamtos garsų (pvz., klausydamas maršo – žygiuoja rateliu; polkos – šoka, ploja, trepsi kojomis; lopšinės – supa lėlytę ir pan.). • Klausydamas garsios muzikos garsiai trepsi, tylios – tyliai tipena.	• Klausantis įvairios muzikos, pedagogas vaikus skatina dėmesingai jos klausytis, vėliau įvardinti muzikos nuotaką, tempą, dinamiką. Klausant K. Sen – Sanso „Dramblys“ vaikai imituos vaikščiojančio dramblio sunkius, lėtus žingsnius, ranka imituos dramblio straublį.	Klausydamasis ir tyrinėdamas gamtos garsus, trumpus vokalius ir instrumentinius kūrinius, judesiais emociškai atliepia jų nuotaką, tempą bei keliais žodžiais juos apibūdina.
	• Dainuoja lietuvių liaudies (pvz., „Oi tu, kiški žvairy“, „Čip čipo“, „Tas žvirblelis“ ir kt.) ir autorines (pvz., V. Barkausko „Ežys“, A. Katinienės „Gaidys“, V. Bagdono „Mamytei“ ar kt.) dainas bei imituoja jas judesiais. • Dainuoja garsiai, tyliai, aukštai, žemai, greičiau, lėčiau ir klausosi savo balso skambėjimo.	• Dainuojama įvairūs vokaliniai dariniai, pratimai („Aš lipu aukšty, leidžiuosi žemyn“), kur rankų judesiais rodoma pratimo melodijos slinkts aukšty, vėliau žemyn. Dainuojant dainos priedainį vaikai dainuoja garsiai, pakartojime pedagogas prašo vaikus dainuoti tyliau. • Dainuojant klausymo - atsakymo formos dainas (E. Tolvaišienės „Ežys“). Visi vaikai lėtai dainuodami klausia ežio, o vienas vaikas, vaidindamas ežį atsako dainuodamas greičiau ir linksmiau.	Kartu su kitais dainuoja trumpas, aiškus ritmo, siauro diapazono, laipsniškos melodinės slinkties autorines ir liaudies dainas. Dainavimą palydi ritmiškais judesiais. Tyrinėja savo balso galimybes (dainuoja garsiai, tyliai, aukštai, žemai, greičiau, lėčiau).

	Eina ratelius, žaidžia muzikinius žaidimus (pvz., „Kac, kac kačiukai“, „Siūlai, siūlai“, „Bulvienė“ ir kt.), atlikdami imitacinius judesius pagal žaidimo turinį (pvz., kačiuko glostymo, jo kūno dalių rodymo) ar eina rateliu, sukasi vietoje po vieną, už parankių, vejasi į kamuolį ir atlieka kitus judesius.	Eina ratelius, žaidžia muzikinius žaidimus („Siūlai siūlai“, „Šiaudų batai“) atlikdami imitacinius judesius pagal žaidimo turinį (eina ratu, vejasi į kamuosį lėtai, išsiveja greitai, eina ratu iškėlę rankas, pritūpę trepsi, šokinėja ant vienos kojos).	Žaidžia įvairių tautų muzikinius žaidimus, atlikdamas kelis nesudėtingus judesius: eina, bėga rateliu, trepsi, ploja, mojuoja, sukasi po vieną ir už parankių. Tyrinėja garso išgavimo būdus kūno, gamtos, įvairiais muzikos instrumentais, jais ritmiškai pritaria suaugusiojo grojimui.
	- Ritmiškai pritaria suaugusiojo grojimui barškučiais, lazdelėmis, marakais, akmenukais, buitinais rakandais. - Tyrinėja, kaip instrumentais groti, klausosi jų skambėjimo. - Skanduoja, ploja, trepsi, kuria melodijas ir ritmus savo vardui (pvz., Ieva, Jonas, Rūta, Eglė), žodžiams (pvz., lėlė, meška, lapė, kiškis ar kt.), judesius muzikai (pvz., svajingai muzikai – sukasi kaip lapai, snaigės, nutupia, pakyla ir vėl sukasi, judesių kūrybai pasirenka atitinkamas priemones: kaspinus, lengvas, spalvotas skareles, medžiagos atraižas, juosteles ar kt.).	- Rūpintis, kad vaikams netrūktų įvairių vaikiškų ritminių muzikos instrumentų. - Pagaminti instrumentų iš gamtinės žaliavos (bambuko lazdelės). - Skatinti vaikų tėvus rinkti prie jūros akmenukus ar iš buities daiktų sukurti instrumentų (barškučių, būgnelių) ir kt.	Improvizuoja skanduoamas, plodamas, trepsėdamas, stuksendamas, spontaniškai kuria ritminius, melodinius motyvus savo vardui, žodžiams.
Šokis	Žaidžia vaizduojamuosius (darbo proceso, augalų vegetacijos, gyvūnų) šokamuosius žaidimus, pvz., „Ar jūs norite matyti“, „Šiaudų batai“, „Žvirbli žvirbli“, „Skrido uodas“ ir kt.	Drauge su vaikais žaisti vaizduojamuosius darbo proceso žaidimus - muz. L. Povilaičio, ž. V. Barausko „Kaip duonelė atsiranda“, augalų - l.l. žaidimas „Aš pasėjau linelius“ ir kt.	Žaidžia vaizduojamuosius (darbo proceso, augalų vegetacijos, gyvūnų) šokamuosius žaidimus, šoka trijų – keturių natūralių judesių (bėga, sukasi, ritasi ir kt.) šokius.
	Kartu su auklėtoja veikdamas sugalvoja, improvizuotai sujungia judesius perteikdamas trumpą istoriją, pvz., gėlės gyvenimas nuo sėklos (guli susirietęs, klūpi užsidengęs rankomis galvą), daigo	Pedagogas su vaikais sugalvoja, kuria ir jungia, judesius perteikdamas trumpas istorijas. (Gėlės gyvenimas nuo sėklos – guli susirietęs, daigo – suglaudęs delnus rankas kelia aukštyn, iki žiedo – atsistoja ir išskleidęs rankas į šonus sukasi, ir nuvytimo – leidžia rankas per šoną, pasilenkia ir atsiklaupia).	Šoka spontaniškai kurdamas trijų–keturių natūralių judesių seką.

	(suglaudęs delnus rankas kelia aukštyn), iki žiedo (atsistoja ir išskleidęs rankas į šonus sukasi) ir nuvytimo (leidžia rankas per šoną, pasilenkia ir vėl atsiklaupia). • Arba šokinėja ant dviejų kojų, viena koja perteikdamas lietaus lašelius, ritasi perteikdamas upelio tekėjimą, sustingsta ledo gabaliuko poza, vėl atsigula ant žemės rodydamas, kad ištirpo.		
Žaidimai ir vaidyba	• Atsineša ir susideda reikalingus kirpyklai daiktus, žaislus – įsirengia kirpyklą. Kerpa vieną veikėją, po to kitą, išraiškingai, perteikdamas emocija pasakoja apie tai, ar bijo kirptis, ramina, kad neskaudės ir t. t. • Žaisdamas pagal pasaką „Batuotas katinas“, pasakoja, kur keliavo katinas, ką matė, ką sutiko. Pabaigia savaip: „Dabar katinas nebegaudo pelių, nes išėjo žaisti.“ • Muzikiniuose rateliuose savaip parodo matytus judesius, sukuria naujų: „Žilvitis išdygo“ – atsitupia ir stojasi tiesiai arba krypuodamas į šonus; „užaugo“ – iškelia rankas į viršų arba stiebiasi ant kojų pirštų galų. • Spontaniškai reiškia emocijas: susimąsto, stengdamasis prisiminti, kaip pavaizduoti, netrukus šypsosi, džiaugdamasis, kad pavyko. Pabaigęs kartu su visais nusilenkia.	• Parūpinti žaidimams tikrų daiktų: virtuvės, kirpyklos, statybų reikmenų. • Parodyti, kur yra ir kaip galima žaisti su stalo teatro pirštiniųėmis lėlėmis. • Taktiškai įsijungti į vaikų vaidmeninius - siužetinius žaidimus (pvz., „Šeima“, „Statybininkai“, „Vairuotojai“, „Gydytojas“ ir kt.), įvedant naujo žaidimo partnerio vaidmenį ir taip praturtinti žaidimo turinį. • Paskatinti aprenkti lėles savo sumanytais veikėjais, kurti situacijas pagal girdėtas pasakas, matytus filmukus. • Pamačius aktorių parodytą spektaklį darželyje, siūlyti vaikams patiems pažaisti teatrą. • Drauge su vaiku eiti ratelius. • Žaisti judriuosius (siužetinius) žaidimus (pvz., „Vilkas ir ožiukai“). • Žaisti dramatizuotus liaudies žaidimus (pvz., „Katinas ir pelė“, „Ropės rovimas“, „Avelės“, „Vilkas ir žąsys“, „Vištelės“ ir kt.). • Žaisti įvairius lietuvių liaudies žaidimus – ratelius (pvz., „Senelio namelis“, „Priegalvėlis“, „Dvi vištytės baltos“, „Du gaideliai“, „Gaidys pupą rado“, „Tas žvirblelis nabagėlis“, „Tindi rindi riuška“, „Eik, oželi, vandenėlio“ ir kt.). • Inscenizuoti įvairias lietuvių liaudies daineles (pvz., „Duonutės kepimas“) • Atkurti vis naujų realių judesių ir veiksmų su daiktais ir įrankiais, paaiškinant, kas jais vaizduojama, skatinant juos kartoti laisvai ir savaip.	Žaisdamas atkuria matytų situacijų fragmentus, panaudoja tikrus daiktus, reikmenis, drabužius. Kuria dialogą tarp veikėjų, išraiškingai intonuoja. Žaisdamas atsipalaiduoja. Muzikiniuose rateliuose kuria ar savaip perteikia kelis veikėją vaizduojančius judesius, veiksmus, spontaniškai reiškia emocijas.

		• Nekoreguoti vaiko emocinės raiškos (nereikalausti iš vaiko tam tikros emocinės išraiškos). • Nelyginti vaiko išraiškos su kito vaiko ar vaikų išraiškomis. • Džiaugtis kiekvieno vaiko atradimais ir pastangomis. • Mokyti vaikus pabaigus vaidinti nusilenkti.	
Vizualinė raiška	• Komentuoja kylančias asociacijas atradus apskritimo ir iš jo išeinančių linijų piešimo variantus.	• Piešimas su šešėliais. • Piešimas šiaudeliu – padėti ant lapo guašo spalvos tašką ir leisti vaikui šiaudelio pagalbą išpūsti linijas įvairių formų. • Piešimas šepetuku. Veiklos pvz: https://www.youtube.com/watch?v=WjByq1FajHk • Tapymas pirštais ant medžių lapų. Knyga "Ikimokyklinukų dailė. Tapyba" psl. 34 • Priklijuok ir prilipdyk. Knyga "Ikimokyklinukų dailė. Koliažas ir popierius" 13 psl.	Patirtį išreiškia įvairiomis linijomis, jų deriniais, dėmėmis, geometrinėmis ir laisvomis formomis, spalvomis, išgaudamas šiek tiek atpažįstamus vaizdus, objektus, juos įvardija. Kuria spontaniškai, kartais pagal išankstinį sumanymą, kuris darbo eigoje dažnai kinta, „pasimeta“. Kūrybos procesą palydi pasakojimu, komentavimu, gestikuliacija, mimika.
	• Atranda, kad štrichuojant galima ką nors pavaizduoti. • Piešia linijas ant smėlio, sniege. • Mėgina piešti flomasteriu abiem rankom. • Kuria koliažą ant kartono gabalo klijuodamas audinio, tapetų, laikraščio skiauteles. Tarpus papildo tapydami, piešdami flomasteriu. • Pasakoja, ką primena sukurtas darbelis.	• Laikytis nuostatos, kad ikimokyklinio amžiaus vaikas ne pirmiau išmoka, o paskui kuria, bet kurdamas mokosi. Vaikas pats atras kūrybos ir vaizdavimo ypatumus veikdamas taip, kaip nori, kaip jam patinka. • Turtinti vaiko patirtį. • Gausinti įspūdžių ir emocijų. • Stebėti vaiko raišką ir kūrybą. • Padėti realizuoti idėjas ir sumanymus. • Aprūpinti priemonėmis ir medžiagomis. • Stiprinti vaiko pasitikėjimą. • Palankiai vertinti kūrybos savitumą, išradingumą, įdėtas pastangas ir kt.	Eksperimentuoja dailės medžiagomis ir priemonėmis, atrasdamas spalvų, linijų, formų, faktūrų įvairovę, turi mėgstamas spalvas. Kuria koliažus, spauduoja įvairiomis priemonėmis, konstruoja, lipdo nesudėtingas formas.

5-asis Muzika	• Klausosi vokalinės ir instrumentinės muzikos įrašų, gyvos muzikos, papasakoja kokia ji buvo, kokius instrumentus girdėjo.	• Klausantis vokalinės ir instrumentinės muzikos įrašų ar gyvai atliekamos muzikos pedagogas skatina vaikus išgirsti, klausytis ir įsiminti kūrinį. Aptarti kokius muzikos instrumentus girdėjo. Ką įsivaizdavo ar kokie jausmai užplūdo klausantis muzikos. Stengtis apibūdinti nuotaiką (linksma-liūdna, rami, iškilminga, energinga, graudi), dinamiką (tyliai-garsiai, tylyn – garsyn), tembrą (šviesus –tamsus, maukštas-žemas) ir kt. Pedagogas su vaikais žaidžia žaidimus: „Solistas“, „Duetas“, „Dirigentas“, „Orkestras“, „Choras“.	Balsu, judesiais, pasirinktu muzikos instrumentu spontaniškai improvizuoja, pritaria klausomam vokalinės, instrumentinės muzikos įrašui ar gyvai skambančios muzikos kūrinii. Savais žodžiais išsako kilusius įspūdžius. Atpažįsta kai kurių instrumentų (smuiko, būgno, dūdelės, varpelio) tembrus, girdėtus kūrinius.
	• Dainuoja išraiškingai, mimika, kūno judesiais imituodamas dainuojamos dainos tekstą (pvz., lietuvių liaudies dainos: „Šokinėjo trepinėjo pempelė“, „Graži ponia pelėda“, „Lietuvos šalelė“, autorinės dainos V. Barkausko „Lietučio pasaka“, A. Kuprio „Godūs meškučiai“ ar kt.). Balsu perteikia kai kurių personažų charakterius (pvz., piktas vilkas, gudri, meili lapė, greitas, bailus kiškis ir t. t.), nuotaikas (džiaugsminga, liūdna, pikta ir kt.). Tyrinėja savo ir draugų balso skambėjimo galimybes (pvz., pasako garsiai ar tyliai dainavo, greitai ar lėtai, kaip skambėjo balsas – švelniai, ramiai, skubiai ar kt.).	• Pedagogas siekia, kad dainavimas vaikams teiktų džiaugsmą ir pasitenkinimą. Intonavimo, artikuliacijos, dikcijos lavinimui pedagogas pasitelkia smulkiosios tautosakos žanrus: patarles, priežodžius, greitakalbes, skaičiuotes, paukščių mėgdžiojimus. Vokaliųjų pratybų metu mokosi liežuvelio mankšelių, kvėpavimo pratimų (Balionėlis“, „Plunksnelė“). Vaikai mokosi dainuoti lietuvių liaudies dainėles („Lietuvos šalelė“, „Staugia vilkas pagir“, „Graži ponia pelėda“), autorines dainas (B. Balakauskienės „Vabaliukų dainelė apie lietų“, R. Bačkienės „Rūpestėliai“). Dainuodami tyrinėja savo ir draugų balso skambėjimo galimybes (įvardina, kaip skambėjo draugo balsas – švelniai, skambiai, dainavo tyliai ar garsiai).	Dainuoja vienbalses, dialoginio pobūdžio dainas, jaučia ritmą. Dainuodamas išbando balso skambesį, išmėgina jį įvairioje aplinkoje (grupėje, kieme ir kt.). Stengiasi tiksliau intonuoti, taisyklingiau artikuliuoti (aiškiai tarti balsius, priebalsius, dvibalsius), taisyklingiau stovėti, kvėpuoti.
	• Įvairiais ritminiais (lazdelėmis, trikampių, šaukštais ir kt.), melodiniais (ksilofonu, triola, molinukais, varpeliais ar kt.) ar savo gamybos vaikiškais muzikos instrumentais pritaria dainoms, šokiams. Tyrinėja jų skambėjimo tembrus.	• Turimais muzikos instrumentais pedagogas su vaikais muzikuoja, pritarėdami įvairiems muzikos kūriniams, dainoms. Žaidžiami žaidimai: „Garsiai – tyliai“; „Muzika – tyla“.	Ritminiais, melodiniais, gamtos, savo gamybos vaikiškais muzikos instrumentais pritaria dainoms, šokiams, tyrinėja jų skambėjimo tembrus.
	• Balsu ar vaikiškais muzikos instrumentais kuria ritmus ir melodijas eilėraščiui (pvz.,	• Su toniniais varpeliais vaikai kuria melodijas, ritmus pagal eilėraščio tekstą, patarles. („Čyru vyru duok pipirų“) skanduodami, pritaria bambuko	Improvizuodamas balsu, vaikišku muzikos instrumentu kuria ritmus,

	Z. Gaižauskaitės „Skėtis“, A. Matučio „Cirkas“, M. Vainilaičio „Cha cha cha“ ir kt.), mįslėms („Akys“, „Agurkas“, „Bitė“, „Šaltis“ ir t. t.), patarlėms („Verkia duona tinginio valgoma“, „Tinginys ir kelią koja rodo“, „Melagis melavo per tiltą važiavo, ratelis užkliuvo, melagis įgriuvo“ ir kt.), judesius rateliui, žaidimui.	lazdelėmis. • Žaidžia ritminius žaidimus su žirnių pagalvėlėmis, marakasais, barškučiais.	melodijas ketureiliams, mįslėms, patarlėms.
Šokis	• Šoka sukamuosius ratelius, pvz., „Pučia vėjas“, „Aviža prašė“, „Ieva“, „Šiaudų kūlis“ ir kt.	• Pedagogas vaikus mokina sukamuosius ratelius: („Šitam dideliame būry“; „Garnys garnys“; „Čiūžina lapė“).	Šoka sukamuosius (kai sukamasi poroje) ratelius, paprastų žingsnių (paprastasis, aukštas paprastasis, stangrus, pritupiamasis) autorinius ir penkių – šešių natūralių judesių (bėga, sukasi, pašoka ir kt.) šokius.
	• Su auklėtoja aptarus įvairius galimus judesių jungimo variantus, susietus su, pvz., drugelio gyvenimu, savarankiškai pasirenka lėtus šliaužimo, vertimosi judesius ir greitus skraidymo judesius, bėgiojimą, sukimąsi, kurie perteikia drugelio skrydį, juos sieja tarpusavyje atlikdamas „žemai“ ant grindų arba „aukštai“ atsistojęs. Šias judesių sekas gali šokti pagal muziką arba be muzikos. Parenka judesius šokio pradžiai (susirietęs guli ant žemės) ir pabaigai (stovi nuleidęs rankas ir galvą), aiškiai parodo, kad užbaigė šokį – sustodamas ar nusilenkdamas žiūrovams.	• Pedagogas su vaikais kuria judesių sekas, vaikai turi įvardinti ką jie matė. Vaikai apibūdina vartojant frazes: šokinėjo kaip varlė, skraidė kaip drugelis, ropojo kaip vėžlys.	Šoka improvizuotai kurdamas penkių – šešių natūralių judesių seką, reaguodamas į muziką, išreiškdamas aplinkos vaizdus (gamtos reiškinius, gyvūnus).
Žaidimai ir vaidyba	• Vaidindamas vaizduoja, kaip Batuotas katinas žygiuoja ir dainuoja, sustoja, pašoka, sukinėdamasis į visas puses apžiūri karaliaus pievas, kaip iškėlęs kardą kovoja su žmogėdra. Sukuria savo pabaigą – dabar katinas nebegaudo pelių, o valgo	• Pasekus ar paskaičius pasaką, pažiūrėjus vaidinimą, paskatinti patiems vaidinti. • Parodyti, kaip galima judėti ir kalbėti - intonuoti pagal tipiškus veikėjo bruožus, tempo ritmą: katinas juda ryžtingai, meškinas – lėčiau, nerangiau, zuikis – greičiau, emocionaliau. Klausti, kaip galėtų judėti ir kalbėti-intonuoti	Vaidindamas stalo, lėlių teatre, vaizduoja realistinį ir fantastinį siužetą, išplėtoja vyksmą dialogu, monologu, keisdamas balso intonacijas. Išreiškia savo norus, jausmus, mintis, baimes. Susikuria ištisą žaidimo aplinką,

	kačių maistą. Vaidindamas Batuo tą katiną kalba pasitikinčiu balsu, veikia drąsiai, ryžtingai. • Stebi, ar kiti vaikai, suaugęs domisi jo vaidinimu. Jei žiūri, dar ryškiau vaidina. • Muzikiniame ratelyje „Kaip aguonėlės auga“ atkartoja veiksmų seką ir laisviau, drąsiau sukuria savų: vaizduodamas, kaip aguonėlė išdygo, stojasi rangydamasis į šonus, kaip užaugo – ne tik iškelia rankas į viršų, bet ir jomis pamosuoja, kaip pražydo – sukioja kumšteliu, galvą, pajuda visu kūnu. • Pasiūlo dekoracijas, kostiumus. Kartu su suaugusiuoju piešia, spalvina, klijuoja, dekoracijų detales išdėsto, apsirengia kostiumu.	fantastinis veikėjas – ateivis iš kosmoso? • Į žaidžiamų vaidmeninius - siužetinius žaidimų sąrašą (pvz., „Šeima“, „Statybininkai“, „Vaikų darželis“, „Vairuotojai“, „Gydytojas“, „Parduotuvė“ ir kt.), įvesti naujo siužeto žaidimus (pvz., „Zoologijos sode“, „Paštas“, „Piratai“, „Lėlių teatre“ ir t.t.). Žaidimo partnerio vaidmenį ir taip praturtinti žaidimo turinį. • Žaisti judriuosius siužetinius žaidimus „Šarka“ ir t.t. • Žaisti lietuvių liaudies žaidimus ratelius: „Bijūnas“, „Tupi šarka vidury“, „Jurgeli, meistrelis“, „Senelio namelis“, „Pakulinis maišas“ ir t.t. • Žaisti sudėtingesnius tradicinius lietuvių liaudies žaidimus: „O kur buvai, oželi?“ ir t.t. • Žaisti lietuvių liaudies žaidimus dialogus: „Kai aš mažas buvau“ ir t.t. • Žaisti humoristinius žodinius tradicinius lietuvių liaudies žaidimus: „Ar jojai ant baltos kumelės?“. • Inscenizuoti įvairias pasakas be galo. • Skatinti suvaidinti įvairias situacijas pasakų, imituojant tipiškus veikėjų bruožus. Pvz., lietuvių liaudies pasaka „Katinėlis ir gaidelis“, „Pagrandukas“, „Kaip genys eglę kirto“, „Senelis ir ožka“ ir t.t. • Sudaryti grupėje žaidybinių aplinką.	panaudodamas daiktus, drabužius, reikmenis. Muzikiniuose žaidimuose ir rateliuose kuria ar savaip perteikia 3–4 veiksmų seką, vaizduojančią augimą, darbus, veikėjų judėjimą, stengiasi perteikti veikėjo nuotaiką.
Vizualinė raiška	• Piešia išryškindamas reikšmingas detales. Piešia stovintį ir šaukiantį berniuką, plačiai atverta burna ir ilgomis iškeltomis rankomis. • Norėdami pasakyti viską, ką žino apie vaizduojamą objektą, piešia „permatomus“ piešinius (nupiešto daugiaaukščio namo kambariuose detalai vaizduoja tai, ką nori papasakoti). • Pavaizdavo, kas vyksta skrendančiame lėktuve: permatomame lėktuvo salone sėdi žmonės su ausinėmis, jie klausosi muzikos.	• Lipnių taškelių koliažas Knyga "Ikimokyklinukų dailė. Koliažas ir popierius" 17 psl. • Gamtinių medžiagų koliažas. • Rudens gėrybių statiniai.	Savo emocijas, patirtį, įspūdžius išreiškia kitiems atpažįstamais vaizdais. Išryškina vaizduojamų objektų bruožus, reikšmingas detales. Objektus vaizduoja ne tokius, kokius mato, o tokius, ką apie juos žino. Kuria pagal išankstinį sumanymą, kuris procese gali kisti.

• Vaizduoja žmogaus judesį (sulenktas einančio žmogaus kojas, iškeltas rankas).	• Geometrinės figūros ir aš. • Turtinti vaiko patirtį, gausinti įspūdžius, kad vaiko kūrybinė raiška nebūtų skurdi, pvz.: skatinti juos tyrinėti artimiausią aplinką, dalyvauti renginiuose, stebėti meno kūrinius, žmonių ir gyvūnų gyvenimą, klausyti istorijų bei patiems jas pasakoti ir kt. Kuo turtingesnė bus vaiko patirtis, tuo išradingesnė ir įdomesnė bus jo kūryba. • Tyrinėti kūno galimybes (gali lankstytis, šokinėti, suktis), stebėti kitų judesius (šokėjų, sportininkų), patiems išbandyti įvairius judesius ir pozas, kad galėtų vaizduoti žmogaus judesius.	
• Eksperimentuoja ir kuria naudodami monotipijas, grotąžo technikas, piešinius papildydami gamtine medžiaga, popieriaus lankstinukais. • Kuria siužetus, ornamentus iš laisvų bei pagal kontūrą iškirptų, išplėšytų iš popieriaus geometrinių formų, gėlių, lapelių, eglių ir kt.	• Kalbėtis su vaiku apie jo kūrinėlį, diskutuoti, ką, kodėl ir kaip jis pavaizdavo. Ką ir kodėl norėjo išreikšti, kodėl pasirinko tokias priemones ir kt. • Aiškintis, ką jis dar norėtų papasakoti, sukurti. • Gėrėtis jo sumanymais, pagirti už išradingumą ir kt. • Drąsinti kurti smulkesnių detalių, gamtinės medžiagos, mozaikas, mandalas, juostas, kilimėlius, dėlioti	Eksperimentuoja tapybos, grafikos, mišriomis dailės priemonėmis ir medžiagomis, kuria sudėtingesnius koliažus, trimates formas iš įvairių medžiagų, asambliažus, fotografuoja, piešia skaitmeninėmis priemonėmis (piešimo programomis telefone, kompiuteryje).

	• Karpo, lanksto, pina, audžia iš popieriaus juostelių, šiaudelių ir kt. • Kuria asambliažus, erdvinius - plastinius paveikslus iš įvairiausių daiktų, jų dalių (žaisliukų, smulkių buities daiktų, kamštelį, vielučių, sulankstytų iš popieriaus figūrėlių ir kt.) ant įrėmintos plokštumos arba kabančioje paverstoje plokščioje dėžutėje, papildo sumanymą tapydamas, nupiešdamas papildomų detalių. • Konstruoja erdvines figūras iš popieriaus, papjė mašė, gamtinių medžiagų, antrinių žaliavų (buteliukų, dėžučių).	vaisių ir daržovių mozaikas Rudenėlio šventei. • Skirti pakankamai laiko, kad vaikai galėtų pasinerti į sumanymų realizavimo procesą, veikti kūrybingoje aplinkoje. • Numatyti vaikų kūrybingumą skatinančių meno projektų (pvz., muzikos ir dailės projektas „Aš piešiu muziką“). • Sudaryti sąlygas kurti, reikšti savo potyrius, išpūdžius neįprastomis sąlygomis ir priemonėmis, (pvz., piešiant gamtoje, ant asfalto, šaligatvio plytelių, smėlio, šlapio sulamdyto popieriaus, laikraščio, piešti plunksna, kitu teptuko galu, pagaliuku, akmenėliu ir kt.) • Padėti vaikui išsaugoti kompiuterine grafika sukurtus vaizdus, skatinti apie juos pasakoti, sugalvoti pavadinimus.	
6-asis Muzika	• Klausosi įvairių stilių muzikos kūrinių. Tyrinėja, kuo jie skiriasi, ar panašūs nuotaikos, tempo, dinamikos atžvilgiu. • Muzikos kūrinyje atpažįsta ir skiria kai kuriuos instrumentus (pvz., smuiką, kankles, gitarą ir kt.). • Klausosi tylos ir triukšmo bei juos aptaria.	• Sudaryti vaikams sąlygas klausytis įvairių epochų, kultūrų ir stiliaus muzikos ir aptarti pagrindinius muzikos kalbos elementus: nuotaiką, tempą, dinamiką, tembrą. • Raginti klausantis išgirsti skambėjusius instrumentus (smuiką, gitarą, pianiną). • Pratinti klausytis skambančio muzikinio garso, tylos, triukšmo, lyginti jų skirtumus.	Klausosi įvairaus stiliaus, žanrų muzikos kūrinių ir spalvomis ar piešiniu spontaniškai perteikia kilusius išpūdžius. Tyrinėja girdimos muzikos, triukšmo, tylos panašumus ir skirtumus. Įvardija kūrinio nuotaiką, tempą, dinamiką, skiria kai kuriuos instrumentus.
	• Dainuoja sudėtingesnio ritmo, melodijos vienbalses dainas (pvz., V. Juozapaičio „Lietučio pasaka“, lietuvių liaudies daina „Siuntė senis ožką“ ir kt.) bei pakankamai tiksliai jas intonuoja. • Dainuoja trumpas liaudies daineles kanonu (pvz., „Saulėle motule“, „Tu, saulute, vakaran“ ir pan.), klausydamiesi savo ir draugų dainavimo.	• Dainuojant, skatinti vaikus atkreipti dėmesį į taisyklingą kūno laikyseną. • Didelį dėmesį skirti artikuliacijos ir dikcijos lavinimui, pasitelkiant priežodžius, patarles, mįsles („Du bėga du veja“, „Einam mes ieškoti balso“). • Dainuoti sudėtingesnio ritmo, melodijos vienbalses dainas Mažuikaitės „Ankstų rytą“). • Pamokyti vaikus dvibalsio dainavimo, dainuojant trumputes, nesudėtingas liaudies dainas kanonu („Tekėjo saulėlė“ ir .t.t) ir klausytis savo, draugų bei pedagogo dainavimo. • Dainuoti su vaikais įvairaus turinio dainas ir skatinti juos dainuoti visur, kur įmanoma: grupėje, lauke, dirbant, bendraujant, žaidžiant.	Dainuoja sudėtingesnio ritmo, melodijos, platesnio diapazono vienbalses dainas, jas gana tiksliai intonuoja. Dainuoja trumpas daineles kanonu, įsiklausydamiesi į savo ir draugų dainavimą.

	• Melodiniais vaikiškais muzikos instrumentais groja 2 – 3 garsų melodijas, lietuvių liaudies dainas (pvz., „Du ožiukai“, „Tu, saulute, vakaran“, „Virė virė košė“, „Ganau ganau aveles“ ar kt.). • Pritaria suaugusiojo grojimui, atlikdami muzikines pjeses (pvz., lietuvių liaudies melodija, harmonizuota V. Žiliaus, „Žvejų polka“, J. Gaižausko „Mažas valsas“, J. Štrauso „Polka“ ar kt.). • Grodami solo ir orkestre, stebi dirigentą, seka muzikos tempą, dinamiką, laiku įstoja ir baigia groti.	• Su toniniais varpeliais, metalofonais kurti įvairias melodijas eilėraščio tekstui, skanduotei ar patarlei. • Žaisti žaidimus, padedančius suvokti garso savybes, aukštumą, ilgumą, stiprumą. • Metalofonais groti ir dainuoti lietuvių liaudies dainas: („Kas ten teka“, „Du ožiukai“ ir t.t.). • Instrumentais pritarti pedagogo grojimui. • Pratinti groti orkestre, stebėti dirigentą, laiku įstoti ir tiksliai atlikti savo partiją. (J. Štrauso polka „Trik trak“; P. Čaikovskio „Trepak“ iš baletu „Spragtukas“ ir t.t.). • Pasirūpinti, kad grupėje vaikai turėtų muzikos instrumentų, spalvotų natų, „dirigento lazdelę“, muzikos įrašų, klausymosi aparatūrą, video įrašų apie žymius muzikantus ir jų muzikavimą.	Melodiniais vaikiškais muzikos instrumentais groja 2– 3 garsų melodijas. Pritaria suaugusiojo grojimui, atlikdami muzikines pjeses solo ir orkestre, seka dirigento judesius, stengiasi kartu pradėti ir baigti kūrinėlį.
	• Balsu, muzikos instrumentu kuria melodijas trumpam tekstui (pvz., pasakos be galo „Buvo senis ir senutė“, „Į aukštą kalną aš lipu“), paveikslui (pvz., žiemą, pavasarį, rudenį, gėles, medžius, gyvūnus ar kt. vaizduojantys paveikslai). Vietoj kalbos vietomis dainuoja (kaip operetėje), kuria muzikinius dialogus. Improvizuoja savo ir kitų kurtas dainas, ritmus, šokio judesius.	• Balsu ar muzikos instrumentu kurti melodiją norimam tekstui, (pvz. Mokytojas dainuoja „Labas, Eimante, kaip tu gyveni? Eimantė dainuodama ir/ar grodama atsako). • Kurti lietučio ar saulės muziką. • Žaisti su vaikais kompozitorius, skatinant kurti melodijas tekstams, knygų iliustracijoms, paveikslams, trumpoms pasakėlėms. • Mokyti dalį teksto dainuoti, dalį kalbėti, pratinantis dainuoti „kaip operetėje“. • Su vaikais žaisti muzikinius dialogus, vietoje kalbos dainuojant. • Improvizuoti, kurti judesius kontrastingo pobūdžio muzikai, dainoms, šokiams.	Improvizuodamas balsu, muzikos instrumentu kuria melodiją trumpam tekstui, paveikslui. Žaidžia muzikinius dialogus, kuria judesius kontrastingo pobūdžio muzikai.
Šokis	• Šoka ratelius, pvz., „Aš dailus bernelis“, „Adatyti pamečiau“, „Kumpu snapu pelėda“, „Kupolio rožė“ ir kt.	• Šokti ratelius „Tek saulelė“, „Kumpu snapu pelėda“, „Mėnesėlis“ ir kt. Atlikti parinkti nesudėtingos struktūros folklorinius žaidimus, ratelius. • Šokti ir autorinius profesionalių choreografų sukurtus šokius, kaip pvz., „Virus viru košė“. Jei renkasi autorinius (profesionalių choreografų ar auklėtojų) sukurtus šokius, atkreipti dėmesį, kad juose nebūtų sudėtinių judesių (pvz., kryžiuoti kojas vieną prieš kitą, peršokti nuo dviejų kojų ant vienos arba nuo vienos ant dviejų), t. y. polkos,	Šoka sudėtingesnius ratelius (tiltelių, grandinėlių), paprastųjų ir bėgamųjų (paprastasis bėgamasis, aukštasis bėgamasis, liaunas, smulkus bėgamasis) žingsnių autorinius ir natūralių judesių šokius.

		valso, ča ča ča ir kitų sudėtinių šokio žingsnių. • Šokti pedagogo ir vaikų sugalvotus šokius, ratelius. • Naudoti ir kitų tautų folklorinę medžiagą, ypač jei grupėje yra vaikų iš mišrių šeimų.	
	• Sujungia judesius atliekamus įvairiame erdvės lygyje (aukštyje), įvairiu tempu, panaudojant įvairius judesius be konkrečios istorijos, pvz., ridentis žemai ir lėtai, bėgti aukštai ir greitai, suktis per vidurį greitai, lėtinti sukimąsi ir sustoti. • Tą patį padaro, šokio elementų raišką siedamas su norima perteikti mintimi, šokio nuotaika, pvz., greitai sukasi pašokdamas aukštyn ir pakeldamas rankas į viršų, taip perteikdamas džiugesį arba lėtai svyruoja, nuleidęs rankas, pasilenkęs žemyn perteikdamas liūdesį. • Priderina šiuos savo judesių derinius prie muzikos, keičia atlikimo greitį atsižvelgdamas į muzikos tempą, nuotaiką.	• Sujungti judesius atliekamus įvairiame erdvės lygyje, įvairiu tempu, panaudojant įvairius judesius be konkrečios istorijos, pvz. Ridentis žemai ir lėtai, bėgti greitai ir aukštai keliant kojas arba kelius, suktis per vidurį greitai, lėtinti sukimąsi ir sustoti. Tą patį padaryti, šokio elementų raišką siejant su norima perteikti mintimi, šokio nuotaika, pvz. Greitai suktis pašokant aukštyn ir pakeliant rankas į viršų, taip perteikiant džiugesį arba suktis lėtai, nuleidus rankas, pasilenkus žemyn ir taip perteikiant liūdesį. • Siūlyti vaikams stebėti gamtą (gyvai, pvz., pro langą, arba nuotraukoje ar paveiksle), atkreipti dėmesį, kaip kokie gamtos reiškiniai (lietus, vėjas, ugnis) ir aplinkos objektai (gyvūnai, automobiliai, traukiniai) juda ar nejudą, ir ieškoti idėjų kuriant savo judesių sekas.	Šoka improvizuotai kurdamas septynių–aštuonių natūralių judesių seką, perteikdamas trumpą siužetą ar pasirinktą nuotaiką, išreikšdamas erdvės (aukštai – žemai) ir laiko (greitai – lėtai) elementus.
Žaidimai ir vaidyba	• Vaidindamas pagal girdėtą pasaką ar pasiūlytą situaciją, pavaizduoja daktarę lapę, kuri gydo miško žvėrelius ir paukštelius, girdo vaikus vaistais, atlieka operacijas; žvirblį, kuris atstraksi ir čirškiančiu balsu ima skųstis, jog jam skauda sparnelį, stirną, kuri atšuoliuoja ir švelniai pasakoja apie sergantį savo vaikelį. • Palaiko bendravimą su žiūrovais nuolat į juos dirstelėdamas. Kūrybingai naudojami aplinkoje esančia kėde kaip akmeniu, lapės nameliu. • Keli vaikai, žaisdami teatrą, aptaria, kad bus žaidžiamas	• Skatinti vaikus žaisti – vaidinti trumpas improvizacijas pagal literatūrinius, muzikinius, pačių vaikų išgalvotus siužetus („Katinėlis ir gaidelis“, „Žvirblis“, „Kelionė“). Reikalui esant, pasiūlyti savo idėjų, tačiau būti jautriems vaiko iniciatyvai, jos neslopinti. • Pasiūlyti naudoti įvairius suneštus butaforinius daiktus, parodyti, kaip tie patys daiktai gali būti panaudoti įvairiems tikslams, pvz.: žaisti, kurti vaidinimą lėlių teatre arba persirengti dramos, taip pat muzikinio ratelio veikėjais, pasipuošti. • Kartais įdomesnę teatrinę rekvizitą (nekasdienišką skrybėlę, didelę dėžę ir pan.) tyčia padėti aiškiai matomoje vietoje, kad vaikai jį patys panaudotų teatrinei kūrybai.	Kurdamas lėlių, dramos vaidinimus pagal girdėtą pasaką ar pasiūlytą situaciją, improvizuoja trumpas žodines veikėjų frazes, fizinius veiksmus, atskleidžia jų norus, emocines būsenas. Tikslingai naudoja daiktus, teatro reikmenis, drabužius, aplinką. Žaisdamas muzikinius žaidimus ir ratelius, perteikia veikėjo mintis, emocijas.

	drakonas, kas bus drakonas, kas ir kaip jį nugalės, kaip drakonas vėl atgis. Apsirengia kuo panašiau į veikėjus. Po to spontaniškai žaidžia – vaidina. • Žaisdamas muzikinį žaidimą „Šiaudų batai“, laisvai, pagal situaciją reiškia veikėjo norus ir emocijas, nuosekliai atlieka veiksmus: linksmi šokinėja ir sukasi aplinkui, po to parodo, kaip skauda galvelę ir t. t.	• Žaisti muzikinius žaidimus ir eiti ratelius, sudaryti sąlygas vaikams išgyventi pasitenkinimą, reikšti savo norus ir jausmus pagal skirtingas to paties siužeto situacijas.	
Vizualinė raiška	• Keli vaikai sumano vaizduoti kelionę į Afriką. Ilgokai tariasi, kuriame popieriaus krašte kuris vaikas pieš, pasirenka įvairias dailės priemones ir medžiagas. Kūrybos procese bendradarbiauja, vienas kitą taiso, dalijasi idėjomis, ginčijasi. • Ilgokai piešę ima žaisti: dėti žaislines drambliukų, tigrų figūrėles, „važinėti“ Afrikos keliais ir „medžioti“ tigrus. • Piešdamas kuria fantastines istorijas. • Kuria istoriją, žiūrėdamas į savo dailės kūrinį.	• Tirpstančios kreidelės – pedagogas suklįjuoja kreideles ir vaikams leidžia šildyti. Eiga pavaizduota nuorodoje: https://www.youtube.com/watch?v=ccTqZvLSUTM • Piešimas kitaip – į mažus balionėlius įpilti dažų, juos priklijuoti prie lapo ir vėliau su dantų krapštuku leisti vaikams juos susprogdinti. Veikla lauke. • Plastikinio maišelio dailė. Knyga "Ikimokyklinukų dailė. Molis ir tešla" psl. 29 • Gyvūnai iš tešlos. • Kūryba iš lauko medžiagų. • Turtinti vaikų patirtį, vaizdinius. Suteikti galimybę pamatyti tautodailės, taikomosios dekoratyvinės ir vaizduojamosios dailės, šiuolaikinio meno (instaliacijų, abstrakčių skulptūrų, fotografijų ir kt.) kūrinius,	Detalesniais, įtaigiais dailės darbais pasakoja realias ir fantastines istorijas, įvykius. Vaizdus papildo grafiniiais ženklais (raidėmis, skaičiais, žodžiais ir kt.). Kuria pagal išankstinį sumanymą, nuosekliai bando jį įgyvendinti. Kartu su kitais kuria bendrus dailės darbus.

		menininkų kūrybos procesą artimoje aplinkoje, parodose, muziejuose, tradicinėse šventėse. • Ugdyti vaiko vaizduotę, skatinant įsižiūrėti bei apibūdinti, kokia gali būti ir ką gali „kalbėti“ linija (ji gali būti rami, aštri, virpanti, gali šokinėti, suktis, gali tyliai ir garsiai skambėti, gali pasakyti apie skirtingus kvapus – rožės ar česnako), spalva gali skleisti šilumą ar šaltį, ant popieriaus išpūtinėtų į šonus dažų dėmė gali priminti skrendantį paukštį ir pan. • Palaikyti unikalų vaiko gebėjimą vaizdu išreikšti jutiminę patirtį (garsų, kvapų, skonio ir kt.). • Suteikti galimybę vaikams kurti ornamentus, vaizdus, dekoruoti audinius, daiktus grafiniais ženklais ir simboliais (skaičiais, raidėmis). • Paskatinti sukurti savo inicialais išgražintą asmeninę kortelę, atviruką, paveikslėlį.	
	• Stabtelėti prie tautodailės ornamentikos plakato, ilgokai jį apžiūrinėjusi pasirenka įvairių spalvų flomasterius ir nueina piešti. • Kuria erdvines, mobilias kompozicijas. Įvairių spalvų popierinius skritulius kerpa ratuku, išgaudami spirales. Jas pakabina ant sutvirtintų sukryžiuotų pagaliukų. Ant jų sumano priklijuoti gėlyčių, vienur, kitur paspalvinti. • Kuria „gražius vaizdus“ ant šviesos stalo dėliodamas peršviečiamus ir neperšviečiamus daiktus, figūrėles, iškirptas iš popieriaus ar spalvoto skaidraus plastiko lapų.	• Eksperimentuoti ir atidžiau įsižiūrėti į įvairių medžiagų ir technikų teikiamas galimybes (pvz., priešingose stalo pusėse sėdintys vaikai lėtai rankomis brauko ant jo esančius dažus, stebėti jų maišymąsi, atsiradusius atsitiktinius raštus ir vaizdus. • Padaryti vaikams patikusių fragmentų atspaudus. • Sudaryti galimybę netikėčiausiais būdais pažinti dailės medžiagų galimybes: atliekant eksperimentą „Sprogstančios spalvos“ (naudojant maistinius dažus, pieną ir skystą muilą), piešiant stiklo kamuoliukais, bandant spalvų maišymąsi per nutiestus tarp spalvoto vandens indelių popierinio rankšluosčio tiltus, mėgaujantis ebru (tapyba ant vandens) ir t. t. • Padrąsinti vaikus įvairiapusei kūrybinei raiškai, kūrybai skaitmeninėmis priemonėmis, ant šviesos stalo. • Kaupti popierinius vaikų kūrybos albumus (piešinius, sukurtų kompozicijų nuotraukas ir kt.).	Skirtingiems sumanymams įgyvendinti dažniausiai tikslingai pasirenka dailės priemonės ir technikas. Eksperimentuoja sudėtingesnėmis dailės technikomis, skaitmeninio piešimo ir kitomis kompiuterinėmis technologijomis.

NAUDOTA LITERATŪRA

1. Adaškevičienė E. (1994). Vaikų fizinio ugdymo pedagogika. Vilnius: Egalda.
2. Andrikienė R.M., Ruzgienė A. (2001). Ankstyvosios vaikystės pedagogika. Klaipėda: Minklės leidyba.
3. Bendroji priešmokyklinio ugdymo ir ugdymosi programa (2004). Vilnius: Švietimo aprūpinimo centras.
4. Bitinas, B. (2000). Ugdymo filosofija. Vilnius, Enciklopedija. 40
5. Bružienė M., Čepienė R. ir kt. Vaiko asmenybės ugdymas ikimokyklinėje įstaigoje (metodikos metmenys). Klaipėda, 1997.
6. D. T. Dodge, S. Rudick, K. Berke (2008). Ankstyvojo amžiaus vaikų kūrybiškumo ugdymas. Vilnius: Presvika.
7. D. T. Dodge, L. J. Colker, C. Heroman (2007). Ikimokyklinio amžiaus vaikų kūrybiškumo ugdymas. Vilnius: Presvika.
8. Grinevičienė N. (2002). Vaikystės žaidimai. Kaunas: Šviesa.
9. Jungtinių tautų vaiko teisių konvencija, ratifikuota 1995 m. liepos 3 d. Lietuvos Respublikos įstatymu Nr. I - 983.
10. „Ikimokyklinio amžiaus vaikų pasiekimų aprašo“ projektas, parengtas Švietimo ir mokslo ministerijos Švietimo aprūpinimo centrui vykdant projektą „Ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo plėtra“, Nr. VP1 - 2.3 – ŠMM – 03 – V – 02 – 001, 2013.
11. Ikimokyklinio ugdymo gairės. Programa pedagogams ir tėvams (1993). Vilnius: Leidybos centras.
12. Ikimokyklinio ugdymo programų kriterijų sąrašas, patvirtintas 2005 m. balandžio 18 d. LR švietimo ir mokslo ministro įsakymu Nr. ISAK – 627.
13. Katinienė, A. (1998). Vaiko muzikinės kultūros ugdymas darželyje. Vilnius: Kronta.
14. Lietuvos Respublikos švietimo įstatymas (Žin., 1991, Nr. 23 - 593; 2003, Nr.63 - 2853).
15. Lietuvos Respublikos seimo 2013 m. gruodžio 23 d. nutarimas Nr. XII - 745. Valstybinė švietimo 2013 – 2022 metų strategija.
16. Lietuvos Respublikos seimo 2003 m. gegužės 20 d. nutarimu Nr. IX – 1569 patvirtinta Vaiko gerovės valstybės politikos koncepcija (Žin., 2003, Nr. 52 - 2316).
17. Metodinės rekomendacijos Ikimokyklinio ugdymo programai rengti (2006). Vilnius: Švietimo aprūpinimo centras.
18. Monkevičienė O. (2003). Ankstyvojo ugdymo vadovas. Vilnius: Minklės leidyba.
19. Monkevičienė O. (1991). Kompleksinis ugdymas ikimokyklinėje įstaigoje: Straipsnių rinkinys. Kaunas: Šviesa.
20. Rauckis J., Drungelienė D. (2003). Ankstyvojo amžiaus vaikų kūno kultūros programa ir metodinės rekomendacijos. Vilnius: Kronta.
21. Rimkienė R. (2004). Ugdytojų veiklos gairės. Vilnius: Švietimo aprūpinimo centras.
22. Sciller P., Bryant T. (2004). Vertybių knyga. Kaunas: Šviesa.
23. Ikimokyklinio ugdymo metodinės rekomendacijos. Švietimo ir mokslo ministerijos Švietimo aprūpinimo centras. 2015.
23. Lietuvos Respublikos seimo 2017-02-14 d. Apsaugos nuo smurto artimoje aplinkoje įstatymo Nr. XI-1425 7 straipsnio pakeitimo įstatymo projektu (Nr. XIII-331).

PRIEDAI

1 priedas

UGDYMO(SI) PASIEKIMAI PAGAL PASIEKIMŲ ŽINGSNIUS

(Vaiko vardas, pavardė, gimimo data) Vertinta rugsėjo - spalio mėnesį

ŽINGSNIAI	1	2	3	4	5	6	7
SRITYS							
Kasdienio gyvenimo įgūdžiai							
Fizinis aktyvumas							
Emocijų suvokimas ir raiška							
Savireguliacija ir savikontrolė							
Savivoka ir savigarba							
Santykiai su suaugusiais							
Santykiai su bendraamžiais							
Sakytinė kalba							
Rašytinė kalba							
Aplinkos pažinimas							
Skaičiavimas ir matavimas							
Meninė raiška							
Estetinis suvokimas							
Iniciatyvumas ir atkaklumas							
Tyrinėjimas							
Problemų sprendimas							
Kūrybiškumas							
Mokėjimas mokytis							

Vertinta balandžio - gegužės mėnesį

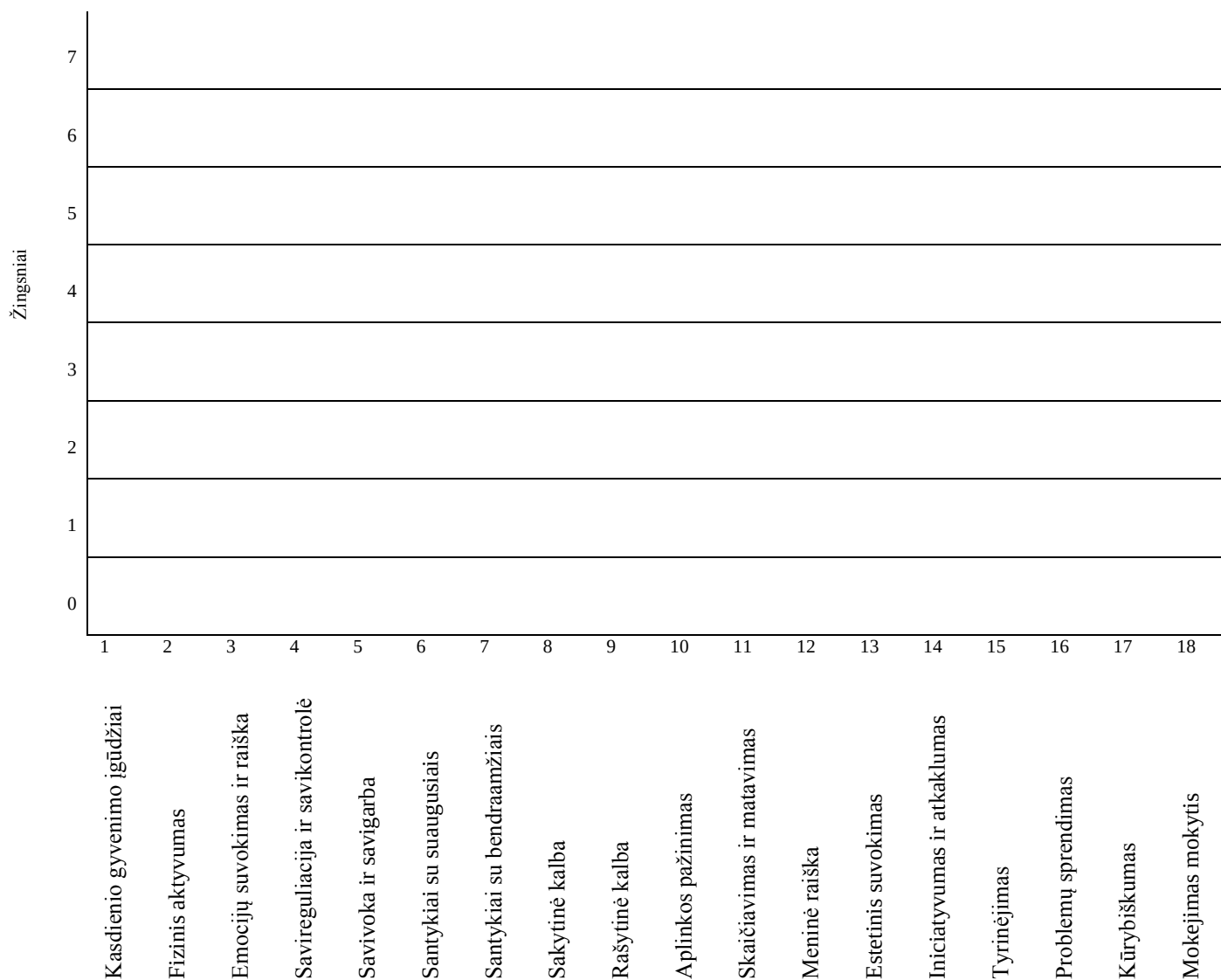
ŽINGSNIAI	1	2	3	4	5	6	7
SRITYS							
Kasdienio gyvenimo įgūdžiai							
Fizinis aktyvumas							
Emocijų suvokimas ir raiška							
Savireguliacija ir savikontrolė							
Savivoka ir savigarba							
Santykiai su suaugusiais							
Santykiai su bendraamžiais							
Sakytinė kalba							
Rašytinė kalba							
Aplinkos pažinimas							
Skaičiavimas ir matavimas							
Meninė raiška							
Estetinis suvokimas							
Iniciatyvumas ir atkaklumas							
Tyrinėjimas							
Problemų sprendimas							
Kūrybiškumas							
Mokėjimas mokytis							

(čia rašomas vaiko vardas arba gali būti dar ir pavardė), (data)

(amžius) (pirminio vertinimo žymė) —

(amžius) (baigiamojo vertinimo žymė) —

UGDYMO(SI) PASIEKIMŲ DIAGRAMA PAGAL PASIEKIMŲ ŽINGSNIUS

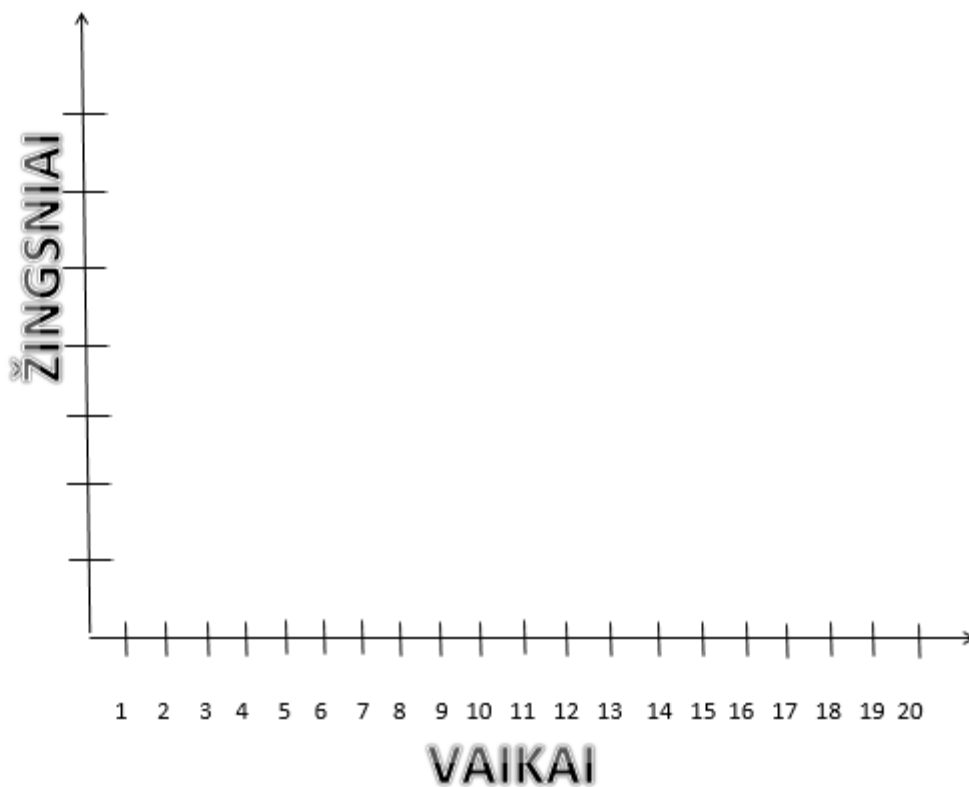

GRUPĖS PAŽINIMO SCHEMA

Pažinimo sritis:

Vaikų vardai:

- 1.
- 2.
- 3.
- 4.
5. |
- 6.
- 7.
- 8.
- 9.
- 10.
- 11.
- 12.
- 13.
- 14.
- 15.
- 16.
- 17.
- 18.
- 19.
- 20.

Programą rengė:

Aldona Raišienė, Anželika Burokienė, Audronė Jakavonienė, Daina Šiaučiūnaitė, Danguolė Baširova, Dovilė Aržuolaitytė, Eglė Povilaitienė, Filomena Debesytė, Gintutė Stasiulienė, Gitana Adomėnienė, Gražina Kostiajeva, Greta Sutkevičiūtė, Jurgita Drūtienė, Kristina Petrauskaitė, Laimutė Šaučiulienė, Natalė Cicėnienė, Olga Jakubėnienė, Rita Mickevičienė, Rita Sakalauskienė, Sigita Baranauskienė, Virginija Antanavičienė, Zofija Ceslevičienė, Edita Nemeikšienė.